

צדיקה

גיליון 1

כתב העת של תלמידי
המסלול לכתיבה
קיץ 2014

אוניברסיטת
בן-גוריון בנגב

צריך

כתב העת של תלמידי המסלול לכתיבה
אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

גיליון 1

קיץ 2014

תוכן עניינים

7	פתח דבר
9	אלמנת הזמן / רחלי דור רפפורט
11	בתווך --- / עיריית נגר
12	הקיפודיות / סלין אסייג
14	מילותשורה / אלנתן מיה
16	כאבי רגליים / אפרת בן שושן גזית
17	הלידה / נועה נקר
21	חטא עין / שירה שמיי
23	אברי / בועז תבורי
25	התרנגולת / שרון הורודי
29	תפוח / ארז שחר
30	אורנה / מיכל צימרמן
35	לוסי גריי, או, בדידות / וויליאם וורדסוורת'
38	התחלפות / עמית הכט
42	אומניפוטנטיות וירטואלית / אלפי גלברד
43	ניסיונות באוטוביוגרפיה / דינה עזריאל
49	יומן משא / מיכל תבורי
60	תכול חמלתה הפצועה / דינה ריכטר
61	סבתא בישלה שפה / טלי שמיר ורצברגר
64	[איך צריך לקרוא אותי] / מומו לכיש
66	"הלא ייאמן פשוט ישנו" / אלנתן מיה
	הפרספקטיבה בין משורר לקורא היא לא של הרחקה,
69	אלא של חיבוק / ארז שחר משוחח עם ישראל אלירז
78	משיחותי עם הבודהא / שי קומרוב

עורך אחראי: שמעון אדף

עורכי המדורים:

שירה - דפנה שרון, שמעון בארי
פרוזה - סלין אסייג, ענבל גיל, איילת הלפרן יפת,
מיכל צימרמן, לואיז קבלה
עיון יצירתי - דנה סתיו, שמעון אדף
ריאיון - ארז שחר

עיצוב ועימוד: דבורה קרמר
דימוי כריכה: נתן הלפרן
עיצוב כריכה: ינון אורן

תודה לחמוטל צמיר על בדיקת הניקוד

© כל הזכויות שמורות למחברים

פתח דבר

אי אפשר להימנע מהמשחק הזה - שם העצם **צריף**, צנוע ככל שיהיה, משכן בתוכו את המילים רצף ופרץ. מכל הצירים שעל פניהם מתחולל הדחף היצירתי, הציר שבקטביו מצויים פרץ ורצף הוא אולי המשמעותי ביותר, במיוחד לתלמידי המסלול לכתיבה.

הרי השאלה הכפולה שְׁבַה ומתעוררת בסדנאות ובשיעורים: באיזו מידה ידיעת הרצף, שהלימודים האקדמיים מכינים אליו - הכרת המסורת, שאלת קולם של היוצרים על רקע התקופה, בתוך הנסיבות, ויחסו אל תקופות קודמות, מחבלת בפרץ, מעכבת את התלבותה הפתאומית, חסרת העכבות, של הכתיבה? ומנגד - באיזו מידה התמסרות לפרץ מותירה את החומרים בגולמיותם, את היצירה בעובריותה, כופה על היוצרים דווקא להלך בשבילים שחרשו קודמיהם ברצף, בשלשלת היצירה?

לסוגיה הסבוכה הזו אין פתרונות מלבד הניסיון. מלבד ההתנסות.

כתב העת **צריף**, שזהו גיליונו הראשון, הוא בראש ובראשונה מעבדה בבירור טעם, בבירור הרצפים שמבקשים תלמידי הכתיבה לכוון ואולי לשאול על אודותיהם ביחס לעצמם, על הבחירות הלא-מודעות שנופלות בעצם פרץ היצירה. ההחלטות לגבי אופיו והחומרים הנכללים בו מתקבלות במערכת המורכבת מתלמידים; מערכת מתחלפת, כל גיליון לובש צביון בהתאם לטעמים והעדפותיהם של החברים בה.

הגיליון הנוכחי משרטט את הנתיב המפותל המחבר בין הפנטסטי, המופשט, הדתי ובין הריאליסטי, היומיומי, החברתי. במרכזו מופיע ריאיון עם המשורר ישראל אלירז, שבו נדונים ההיבטים הללו ומקומם בחיי היוצר ובדרמה של היצירה.

ומובן שכל מעבדה כזאת בהכרח מייצרת אמירה באשר לזירה הספרותית בישראל, ולוקחת חלק בשיחה המתנהלת בה. זוהי תכליתו של **צריף**, ותכליתם של לימודי הכתיבה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב - להפנות את הזרקור אל תהליכים מרכזיים ולהציע חלופות: לאתגר בעצם העשייה את מה שישנו, ולחקור בעצם הרצף המוצע אפשרויות שאולי נזנחו, שאולי רחשות בשוליים.

שמעון אדף

81	בבואה / שמעון בארי
82	ירחים זוהרים / מוריה דיין-קודיש
89	קדשה / גאולה שינה
91	בואנו ולכתנו / יוהן וולפגנג פון גתה
93	אלפי קילומטרים מאחורי גבי / איריס ב. כהן
94	שהכול נהיה בדברו / לואיז קבלה
97	[את אהבתנו] / שחף ויאר
98	בראד פייט / רעות נבו
100	כמו לצייר על חול / סמדר שרת
101	עקרון העונג / גיתית בן דור
106	זכרון יעקב / ירדן ברוך
111	כל חודש / עירית נגר
112	[הייתי רוצה] / ליאת סימון
113	באבצ'קי / עידו פלד
121	שרצים / איילת הלפרן יפת

אלמנת הזמן

היתה לו צעקה, צעד כמו במגרש מסדרים. הגוון שלו היה עכור, פה ושם חילק רמזים. זריחות החליפו חשיכה ושקיעות מיהרו לסגור ימים, לא הקשבת. שמתתי שמיכה על ראשי, סובבתי לו עורף. חשבתי שהיום הוא אויב והלילה יָעות בוגדנית. חלמתי שאני פצצה, והתרסקתי. צעדתי הפוך אליו, חורף בא לפני סתיו והרטיב את הכבסים, פתאום. עצים ציירו נוף, אבל הגשם הפך עלים לבוץ מדרכות. עמדתי וצילמתי את הזמן אבל העדשה לא קלטה אור. היה רגע של תבוסה, היה ריח של חבצלות לבנות, ריח מתוק ורעיל. היתה מלאות וריק, היה רעד וחיל, הקו רוסק. הייתי עזובה מחוץ לזמן, התבוננתי כמו בחלון ראווה. ראיתי את הזמן מסדר שגרה, מפתה למעגל של טקסים. אנשים דיברו מאחורי גבי, אמרו שהגזמתי, הזמן צחק אל עורפי, אל עורפם. לא נאמרה מילה מיותרת אבל יכולתי לשוחח איתו. היו רגעים שהזמן אותת שהוא פוסק, אבל לא האמין בעצמו והמשיך לקצוב. השעות חלפו כמו בחלום, ללא סדר, אבל היתה תזוית. קיץ הקדים וסתיו נשק לו בלילות, קיבלתי הכול כמו שהוא. היה משחק מחבואים, לא רציתי להיתפס. הוא נקש בחלון, לא פתחתי. הזמן נפקד, זכר צעדיו הפך חיוך ולטיפה. הזמן שיחרר אותי, התרוצצתי מחוץ לגבולותיו. לרגע זקנתי, לרגע נשברתי לשניים, אף לא רגע הייתי בחלל אחד. הרוח נשבה מתוך הבית אל המרחבים, גשם ירד מעיני אל האדמה, נרקיס נולד ונבל מדי יום.

מכיכר רבין עלה הזמן בנתיב ערפיח לשמים, קריעה תפסה בכנף בגדו. היו דפיקות לב, היתה האצה, אבל איש לא עצר. כולם המשיכו לכוון שעונים ולקום, ממהרים אל מיראז' של זמן. עצרתי מלכת, האבל הפך אינסופי, הכחשה מילאה את הרחובות והם המשיכו לנצוץ. מוזיקה לא ניגנה דבר, רק החרשה. הכלבה שלי השקיעה את זנבה בין רגליה, כי העולם רעד. השמש המשיכה לסנוור, הגשם נראה נכון, גם הבצורת באה וחלפה. הים קלט את השמש אל פיו ופלט אותה מעבר להרים, ציפורים המשיכו לנדוד, אבל עשו זאת בלית ברירה. החלל שירטט גבולות חדשים, ואני נעתי מחדר השינה למרפסת. הרוח היתה אחרת. לפעמים נותרתי בלי אוויר, חשבתי שהזמן הוא ריאה. תינוקות נולדו בלא עת, תאריכי לידתם שוערו. כרונולוגיה קבעה את השיח, מי התחיל, מי חתך את מי, מי אחרון בתור, דברים קטנים יצרו סערות. איש לא הביט לאחור, איש לא ידע מה נותר. הפחד הסתיר את האמת, האמת את הפחד. איש לא ראה, גברים לא

ראו נשים, הורים לא ראו ילדים. השיער שלי הסתלסל, רוח ניפחה אותו לממדים עצומים. הלכתי וראשי נגע בשמים. הזמן ליטף את ראשי, שיערה אחת נתפסה בין אצבעותיו, והוא שיחרר. היו רגעים שכמעט עפתי אבל חפפתי, ושבת אל עצמי. היו ימים של בכי ולילות של יגון, הזמן דמה לאהוב שהלך. ביקשתי שישוב, הבטחתי להיות אחרת. הייתי אלמנתו, איש לא הבין ללבי, גם לא הקרובים לי. אחריות גדולה רבצה על כתפי ושתקתי. הזמן לא הושיט עוד את ידו מבין העננים. נותרתי נפוחת שיער וערירית, מסתובבת בגינות העיר. הלכתי לחוף, היה נדמה לי שהזמן קרא מבין הגלים. האופק התרחק אבל היה לו קו, הזמן לא נראה בשום מקום. חזרתי הביתה בין מכוניות צופרות ואנשים אבודים, לא היה על מה לדבר. נזכרתי שפעם היתה תנועה, קרפיון שחה באמבטיה רגע לפני שנרצח. היו תמונות קמוטות בארון ובאחוריהן כתובות של אין. מבין עצים עבותים עלה עשן, מי ידע שאנשים דקים התאבכו ממנו. אומרים שלאבל שבעה שלבים, אך הוא מורכב ממיליוני מדרגות. ככל שעולים בהן, הרגליים כואבות והרוח נופלת. ואין השלמה - רק מרירות.

היה צער. בדידות הפכה בת ברית. ההיעדרות יצרה שחרור. ניתקתי טלפונים, חשיכה בלטה, בתוך ביתי התפנה חלל ופלורליזם של מחשבות נברא. החלטתי לקנות פסנתר וניגנתי את אור הירח. חברים שאלו איך יש לי זמן אבל התיישבו והקשיבו, דביסי שבה את אוזנם. לא היתה דחיפות, לא תכנון, רק מצבים חולפים. שכחתי שאני אישה ושערי התפצל. מכנסי בלו אבל לא החלפתי אותם, שכחתי וראיתי אותם נפרמים. אור ראשון צבע את החלון שלי בכחול אבל לא האיר. עורי היה כחלחל, ידי אפורות והעץ מול ביתי חסר גוון. יצאתי לרחוב ריק מאדם וחיפשתי נקודת מבט אך הראות היתה גרועה. שבתי במרד והתנשפתי כאילו זו עלייה, שמעתי את הזמן צוחק לעצמו בין ערפילי הבוקר ונעלם אל קרן אור. אולי נראיתי לו קטנה מלמעלה, אולי השמים דיגדגו, חששתי שאיבד את צלילותו.

יצאתי לחפש את הזמן בין העננים, חשבתי שהוא מנסה לרמוז לי משהו. השמש סינוורה מתוך ענן נוצה, לרגע התעוורת. חיטטתי בעיתונים ישנים, קראתי ספרי מדע, חיפשתי הסברים אולם נותרתי בורה. הזמן נפטר, גיאוגרפיה הפכה חשובה מהיסטוריה, חוויה יותר ממידע, העבר הוסט. איש לא האמין לאיש, רק לעובדות בשטח. הזמן נמסר כמו כסף ישן שאיש לא סחר בו, ללא כוונה. טכנאי אמר שיבוא בתשע, ומעולם לא בא. נהג מונית אמר לי תרדי, ולא חיכה. גילויים חדשים המתינו במקומות חסרי משמעות. בתור לחנות גיליתי תשוקה. לא זכרתי עוד את צחוקו של הזמן, לא את תקתוק צעדיו. מבטי עטה שחורים אבל העולם התבהר. היה בפנים והיה בחוץ, היה לחיות והיה למות. האוויר היה רך, הדלת נפתחה, ללא מאמץ הגיע סוף.

עירית נגר

בתוך---

אֱלֹהִי,
סוֹבֵב אוֹתִי כְּמוֹ שְׁפוֹד
צ'יפס? תְּרִיף?
תְּבַתֵּר אוֹתִי, וְתֵר
עָלֵי
חוֹזֵרֵת אֶל אוֹתָהּ נִקְדָּה
כָּל פֶּעַם קָצַת
פְּחוֹת בְּשׁוֹר

בְּלֵהֵט הַחֶרֶב הַמְתֵּהֶפֶקֶת
תְּשַׁרְטֵט בִּי אֶת הַגְּבוּל
אֵימָה וְתִרְדָּמָה
כּוֹרְתוֹת בִּי
בְּרִית.

קוצים על הגב כמו שלה. אולי כך הן היו תמיד. מיששתי את גבי החלק. נכנסנו לחנות. המוכרת והלקוחות היו כולן קיפודיות. האישה מן הים הובילה אותי לחדר ההלבשה. הסתובבתי לצאת, ניסיתי להתנגד. היא חסמה את דרכי, שלחה יד אל עורפי, התעכבה במקום הצריכה ואמרה "תהיי כמו כולם" וחייכה. בחדר ההלבשה דלת נפתחה. באולם רטוב וחם השכיבו אותי על שולחן גדול משיש. שתי נשים פשטו ממני את בגדי העליונים. "זה לא יכאב" אמרה לי האישה מהים, "רק קצת".

"שישים ושבע" היא לחשה, שישים ושבע תולעים נתפרו לי בגב. כאב. כשאני רצינית או כועסת הן הופכות לקוצים. אני אוהבת אותן. אני מחליקה עליהן יד, מחדדת את הכעסים ודוקרת את קצות אצבעותי עד זוב דם.

הקיפודיות

רחוב הרברט סמואל בתל אביב. יום שישי חמש אחר הצהריים. עצרתי בשוליים. אין לי לאן למהר. עלים התערבלו. עננים רדפו. גלים גבוהים הגיעו לאספלט. הגשם לא פסק. הסתכלתי על הים. חשבת, הרחוב ריק, אף אחד לא ממחר עכשיו לשום מקום. כולם בבתים מחוממים, במטבחים רוחשים, ואני לבד. הוצאתי את הטלפון וצילמתי מתוך המכונית עץ דקל מכופף. דיפדפתי באלבום התמונות שבמכשיר. חברים, משפחה, תמונה סרוקה של אמי בצעירותה, שפתיה צבועות באדום. תמיד אני חסרה בתמונות.

פתאום ראיתי אישה. היא עלתה מהחוף. התקרבה. עטופה במעיל אך רטובה כולה. פתחה את דלת המכונית ואמרה "את חייבת לקחת אותי מכאן". לא בבהלה אמרה. בהחלטיות גם פשטה את המעיל ונכנסה.

מים טיפטפו על כתפיה שהיו חשופות. שאלתי אותה מאיפה היא באה, לאן היא צריכה להגיע, מה היא עושה בחוף בגשם הזה. היא לא ענתה. רק צחקה. כשעמדנו ברמזור הבחנתי שיש לה משהו על הגב, בין השכמות. התקרבותי, ניסיתי לראות מקרוב. תולעים. תולעים בקוטר של שבעה מילימטרים. הן התארכו ונעו לכיוון שלי וראיתי שיש להן בקצה שפתיים קטנות אדומות, שנפתחות ונסגרות כמו מפריחות באוויר נשיקות. או שאולי כך היא נושמת. הרמזור התחלף לירוק.

"אז לאן לקחת אותך?" שאלתי.

"אני ארד בדרך" אמרה.

"בדרך" חזרתי אחריה "בדרך לאן?"

תולעת אחת התארכה, הגיעה עד אלי וליחכה את עורפי. הרגשתי צריכה. "בדרך לאן?" שאלתי שוב כשאני מנסה לסלק אותה מעלי. העברתי את ידי במקום הצריכה והרגשתי גבשושית קטנה ולחה. התולעים הפסיקו להתפתל, התיישרו והתחדדו, השפתיים שבקצותיהן נקצו לנקודה קטנה ואדומה. היא נראתה כעוסה. רצייתי לעצור ולסלק אותה מהמכונית שלי. אבל עור הפנים שלה התמצק ועיניה התרחבו. זו אישה קיפודית חשבת לעצמי, עלי להיזהר.

"תעצרי" היא אמרה לי כשהגענו לשעון של יפו, "אני צריכה בגדים יבשים" אמרה "בואי איתי" ציוותה עלי. המראה הקיפודי שלה לא איפשר לי לבחור. צעדנו ברחוב, מסביבנו היו רק נשים. קיוויתי לראות פנים מוכרות. שמת לי לב שלכולן

מילותשורה

“ולפי ההתנוצצות הפוכים על המקום
פן המקום מתנהג”
(ליקוטי מוהר"ן)

.1

כְּשֶׁהֵנֹחַ גִּפְרֵשׁ בְּפָנַי
הַגִּיף קוֹפֵץ

.2

בְּכָל עָרֵב שֶׁבַת אֲנִי מֵתָאֵהֵב בְּעֶצְמִי עוֹד
יֹתֵר מֵהַרְגִיל

.3

כּוֹתֵב שִׁירִים כְּמוֹ שְׁעוֹשִׂים קוֹמְפוֹסֵט
בְּמָקוֹם לְזֶרֶק מְנִיחַ בְּצַד
עַד שִׁירְקָבוּ.

.4

מִסְתַּבֵּר שְׁכָל מָה שֶׁעֲדִין לֹא הִגַּעְתִּי אֵלָיו
הוּא הַדְּבָר הַיְחִיד -

5

יֹרֵד גֶּשֶׁם.
כָּל מָה שֶׁבִּקְשָׁתִי לְעֶצְמִי הָיָה עַד עַכְשָׁו
כְּלוֹא בְּעֵנִים
פִּתְאֹם מִזִּין אֶת כָּלָם.

.6

אֲנִי חוֹצֵה אֶת הַמְדַבֵּר לְאַרְףּ
כִּי מֵתָר לִי
בְּלִי סִבָּה מִיַּחַדָּת
לְדַרְףּ עַל הַשִּׁקָּט.

.7

אֱלֹהִים עוֹבֵד בְּשַׁעוֹת מִיַּחַדוֹת
לְעֵתִים רְחוּקוֹת
גַּם אֲנִי

.8

מִחֲפֵשׁ גַּן צְבוּרִי
לְהַנִּיחַ בּוֹ פְּנָאִי

.9

פִּתְאֹם כָּל הַדְּמוּיִים הִלְכוּ
עַד שֶׁהֵיִתִּי עוֹלָם אֶחָד

.10

חָשׁוּב לִי לְהִתְעוֹרֵר בְּתוֹךְ עוֹלָם
שֶׁמְעַרְבֵב חִלּוּמוֹת
בְּתַנְאִי שֶׁאֲדַע לְהַפְרֵד מִזְכְּרוֹנוֹת

.11

יֵשׁ מִפְרָשִׁים שְׂרוּחֵי עוֹד לֹא נִשְׁבָּה בָּהֶם
יֵישׁ אֶת הַחַיִּים עֲצָמָם

.12

הַבְּנֵתִי שֶׁבְּרַגַע שָׁאַנִּי כָּל כֶּף רוֹצָה אֲנִי יְכוֹל לְכַתֵּב
אֶת מָה שֶׁאַנִּי לֹא

כאבי רגליים

הלידה

לְנַפֵּשׁ שְׁלִי כּוֹאֲבוֹת הַרְגְלִים
 הֵן גָּרְרוּ אֶת עֲצָמָן בְּמַדְרָגוֹת הַיּוֹם
 בְּדָרָךְ לְפִסְיִכּוֹלוֹגְיָה
 שֶׁתִּסְתַּכֵּל עָלֶיהֶן בְּמַבֵּט מְדוּד
 וְתִשָּׂא
 מֵתוֹךְ כְּרֶסֶא לְבָנָה
 לְשִׁלּוֹמָן
 אֲנִי תוֹהָה אִם הִיא רוֹצֶה שְׂאוּצִיא אוֹתָן מֵתוֹךְ הַנְּעֻלִים
 שֶׁיִּתְרוֹצְצוּ לָהֶן בְּתֹדֶר הַמְּסָדֶר
 כִּכָּה הִיא תִּרְאֶה שֶׁהָאֲצָבֵעַ הַחֲמִישִׁית שְׁלִי, הַקְּטָנָה.
 גְּדוּלָּה.
 אֲנִי רוֹצֶה לְהַנִּיחַ אוֹתָן עַל הַשְּׁלֶחָן הַקָּטָן. לִיד הַטִּישׁוּ
 אִם בְּמִקְרָה יְדַלֵּף מִהֶן מִשְׁהוּ.
 בְּמִקּוֹם, אֲנִי מְנַעֲנַעַת אוֹתָן. בְּתוֹךְ הַנְּעֻלִים.
 וְאִזּוֹ נִגְמְרוֹת לִי הַדְּקוֹת
 חֲמִשִּׁים.

כשהורֵי נולדו הם היו מכוסים בשכבת ורניקס שמנונית ועבה, שכיסתה את פניהם המקומטות ואת עפעפיהם הנפוחים. הם נולדו עומדים, מעט נוקשים אך יציבים וזקופים. אימא בטייץ מנומר וסיגריה תקועה בפה ואבא במשקפי שמש בסגנון טייסים שהוא אף פעם אינו מסיר אפילו כשכבר לילה ומחשיך.

אימא סיפרה: "במעבר בתעלת הלידה נתקענו. הצירים הלכו ותכפו ולחצו עלינו מכל הצדדים. התקשינו לנשום. נצמדנו זה אל זה. היה חושך וחם ולא היה מספיק חמצן. נחלשנו, השרירים נרפו ואז כיפה מפלסטיק שחור הוצמדה לראשינו ונשלפנו מתוך המעבר."

אימא נולדה ראשונה בהפרש של שלושה ימים מאבא. אבא נולד גבוה ממנה ובמשקל רב יותר. התבוננתי בזוג ההורים שנוולד לי. מבוגרים, אבל לא מאוד. במצב גופני טוב. חביבים ונעימים בסך הכול.

שכבתי במיטה. הייתי תשושה וחשתי ריקנות גדולה. לא ידעתי במה למלא את הבטן הגדולה שסחבה את הורי התאומים. המיילדת לחצה על הבטן שנרפתה ואמרה: "וואו, יש לך שרירי בטן ממש חזקים." סיפרתי לה שיש לי כאבי בטן עוויתיים, שאני חייבת להחזיק כל הזמן את הבטן בפנים, ואימא אמרה - "פעם היא התקפלה לי באמצע בן יהודה. לקחתי אותה למיון. היא שכחה לאכול והכבד שלה היה מוגדל." אבל המיילדת אמרה שאני אחזור לעצמי בלי בעיה ושכלל לא יוכלו לראות שפעם הייתי בהיריון, אולי רק קצת סימני מתיחה. היא שאלה אותי אם אני עושה ספורט. אימא אמרה: "לי יש בטן שמנמנה. אף פעם לא היתה לי בטן שטוחה כמו שלך ואבא שלך רזה כמו מקל למרות שהוא כל הזמן אוכל," וכולנו הסתכלנו על אבא שכבר לבש בגד ים והמיילדת אמרה: "אתה נראה מעולה לגילך."

המיילדת ניקתה אותם משכבת הוורניקס הלבנה והעבה שנראתה כמו גבינה חמוצה. לאט-לאט נגלה צבע עורם האמיתי. אבא שזוף וכהה ואימא אדמדמה ומנוקדת בנמשים. אמרתי ששזוף אינו בריא וזה כבר מאוד לא באופנה. תחבשו כובע ותתמרחו בקרם הגנה. אימא אמרה: "כן, את צודקת." ואבא לא ענה. אימא אמרה: "תראי איזה מין דבר, עוד פעם יורד לו דם," והצביעה על נקודת החן על הלחי שלו. "אמרתי לו שהוא חייב ללכת לרופא אבל הוא פשוט לא מוכן." אבא איבד סבלנות. הוא לא אוהב שאני ואימא מתחילות לדבר. מה יש לדבר כל

כך הרבה, הוא תמיד אומר. "חרגולי! נו, את באה?" הוא קרא.

אבל אימא התעלמה והתמהמהה ליד מיטתי: "איך את מרגישה?" היא שאלה במבט מודאג.

"מאה אחוז, עניתי, אבל הרגליים שלי רעדו נורא. "זה מהאפידורל." המיילדת הסבירה. "בפעם הבאה תעשי לידה טבעית," אימא ביקשה, "שתוכלי ללחוץ ולא ניתקע. אני איתך בחודש התשיעי עוד עשיתי גלגולים וככה הגעתי ללידה. פנתרה. (סבתא אמרה שהלידות שלי הן כמו המלטה של חתולה.) עשיתי הליכות פה בבית חולים שיהיו לי צירים, אבא שלך נגרר אחרי במסדרונות." "אבל בסוף קיבלת פיטוצין, כמוני." לא הבנתי. "ואז עוד לא היה אפידורל, וזה כאב נורא." "כמה נולדתי?" שאלתי, ואימא ענתה, "קטנה. אולי בגלל הסיגריות. אולי בגלל כל הספורט. גם לא הקפדתי כל כך על התזונה. אז מה, לא גדלת? אפשר לחשוב, שום אסון לא קרה." היא צחקה והמשיכה, "את צריכה ללמוד לקחת את החיים בקלות," והשתעלה והשתנקה. אבא דפק לה על הגב אבל היא נעשתה כולה אדומה מהליחה ונחנקה. ביקשתי מהמיילדת תרופה מכיחת עבורה.

אבא עמד ליד הדלת, העביר משקל מרגל לרגל והתבונן באימא בכמיהה. הוא שב ואמר: "חרגולי," ואימא סובבה את ראשה והתעצבנה: "הבת שלך עברה הרגע לידה. אני לא מאמינה שהיא כבר כזאת גדולה. אתה זוכר איך זה היה כשהיתה קטנה?" ואבא הסתכל ואמר: "אני לא זוכר איך זה היה. אני לא זוכר כלום לא מהילדות שלי ולא מהילדות שלה." "היא היתה כזאת קלה. אף פעם לא בכתה. חיכתה לאוכל שלה בסבלנות. העלתה משקל לאט. אני לא מבינה מה עושים כזה סיפור מההאכלה. אז מה, מה היא לא גדלה? כל התאוריות הפסיכולוגיות האלה," אימא צחקה, "ואחרי שנה נולדה רוני והיא היתה קשה. גדלה על הידיים שלי כמו קוף. לא תיכננו אותה," אימא אמרה, "נכנסתי להיריון לא בכוונה אבל חשבתי לא נורא אם היא תהיה נוחה כמו איקה, אז מה הבעיה, ואיקה היתה עוזרת לי לטפל בה."

אבא לא הבין על מה אימא מדברת. הוא היה חוזר מאוחר מהעבודה. רוני תלויה על אימא, הגמד הרשע הוא היה קורא לה ולי קפיטולניק כי תמיד הרגשתי את עצמי גדולה. ואימא היתה עייפה, תמיד עייפה. הוא היה חובש כובעים קטנים כדי שתראה שגם הוא חמוד נורא. ואני הייתי מקשיבה לה בשקט ובסבלנות למרות שלא הבנתי מה היא רוצה.

אבא נתן לי נשיקה רטובה ויצא.

נשארנו אימא ואני. ברקע הידהדו צעדי הקצביים של אבא לאורך המסדרון של חדר הלידה.

"אבא מחכה לך. לכי לים." אמרתי לאימא. והיא ענתה "שיחכה."

אבא פתח חריץ בדלת והציץ: "נו, מה קורה?" הוא שאל, "הים היום כמו בריכה. דגל לבן והמים חמים ונעימים." הבטתי באימא שהביטה באבא וחזרה להביט בי (רגלי עוד היו מפוסקות ונתונות בתוך לולאות הברזל).

המיילדת אמרה מזל טוב והתיישבה על ספסל נמוך בין רגלי המורמות הסגורות בסד הברזל הקר והסתכלה לראות אם צריך תפירה.

"אין ברירה נצטרך לתפור," היא אמרה לאימא באכזבה. אימא השתופפה בכיסאה. "זה בגלל הוואקום," המיילדת הסבירה, "יש לה שם בלאגן. אבל לא נורא. נתפור הכול טיפ טופ והיא תהיה כמו חדשה," ופנתה אלי, "עוד מעט יתחיל לך הגודש בחזה. המלצה שלי - תניקי! זה הכי בריא. וגם הכי חסכוני. אם את רוצה, יש לנו פה בבית החולים יועצת הנקה - פצצה."

אימא נרגעה והודתה בחום למיילדת על כל העזרה ואמרה לי: "אנחנו נהיה בחוף גורדון, מול סוכת המציל. אבא יאכל קרטיב מנטה ואני ארטיק שוקו שוקו. את יודעת שלאילן שינפלד נולדו תאומים והוא כל הזמן יושב איתם בקפה בפניה בשדרת בן גוריון. הוא עוד לא יודע מה זה ילדים. חושב שיוכל להמשיך לשבת בבתי קפה ולכתוב. ראיתי אותם. חמודים מאוד. יפים. נראים דווקא מטופלים טוב. אבל מה פתאום לשבת איתם בבית קפה על הכביש שייקח אותם לים שינשמו אוויר נקי."

ואימא יצאה מהחדר, הצטרפה לאבא והם הלכו ביחד לים. לאכול ארטיק שוקו שוקו וקרטיב מנטה בחוף גורדון מול סוכת המציל. אימא נשרפה בשמש והתקלפה ואבא התכהה אפילו יותר. הוא לא הסיר את משקפי השמש שלו אפילו כשהחשיך ואני נשארתי לבד. המיילדת העבירה אותי לחדר התאוששות ואמרה שעוד שעתיים יעלו אותי לילדות א'. התחבקנו. היא אמרה שכל השנים שהיא במקצוע ולידה כזאת עוד לא היתה לה ושאלה - "כמה זמן הם היו תקועים שם בתעלה?" "שלושים שנה," עניתי. "חיים שלמים," היא אמרה, "אבל לפחות עכשיו את חופשייה." אני חופשייה, חשבתי ולא ידעתי ממה והמיילדת הלכה.

העלו אותי למחלקה. ביקשתי חדר לבד כי רציתי קצת לקרוא בשקט, והאחות אמרה - "מותק, אני מכניסה אותך לחדר עם עוד שש יולדות, ואין מה לעשות." משפחה וחברים הגיעו לבקר את הנשים הכפופות. ילדים קטנים חיבקו את האימהות שלהם וקינאו בתינוקות החדשים שנולדו. האימהות ניסו לפייס אותם, ואמרו להם שבלב של אימא יש מקום לכולם. אבל הילדים לא השתכנעו, והשתוללו, ובכו ונשכבו על הרצפה, ועשו בושות, והאימהות הסתכלו לצדדים במבוכה, ואמרו לא יפה, ואיימו שאם הילדים לא יפסיקו לבכות, ייקחו אותם הביתה תיכף ומיד, והילדים השתנקו וניסו לעצור את הבכי, ואני חייכתי אל האימהות, ואמרתי להן שזה טבעי, ושאלתי אותן - מה היה קורה אם הבעל שלהן

היה פתאום מביא עוד אישה הביתה, צעירה יותר, איך הן היו מגיבות? אבל הן הסתכלו עלי במבט מוזר, ושאלו איפה התינוק שלי, והתלחשו ביניהן למה אף אחד לא בא לבקר אותי, ואני הסברתי להן שאני ילדתי את ההורים שלי, ושאני יודעת שזה נשמע מוזר, אבל הם היו תקועים אצלי שלושים שנה ועכשיו הם הלכו לחוף גורדון. ושאני שמחה, גם אם אני לא נראית ככה, ושאני ממש מקווה שאולי מתישהו גם אני ארגיש קנאה. ואולי עכשיו זה יקרה. ורק אז שמתי לב שמתחיל לי גודש בחזה, והחזה הלך וגדל ונעשה קשה, ושאלתי אותן אם מישהי אולי זקוקה במקרה למינקת והן כעסו משום מה, וסגרו את הווילון שבינינו, ולא רצו לדבר איתי יותר.

שירה שמי

חטא עין

תִּרְאֶה אֲנִי
חֹמֶדֶת אוֹרְבֶּת
פּוֹרְצַת חֹמֶסֶת
חוֹטֵאת בְּמַבְט
סְתוּר שִׁיזְנוֹק אֶת
לְשֵׁד הַרְחָשִׁים
מִגּוֹפִים מוֹגָפִים
מִחֲשֶׁפֶת חֲשׂוֹקִים
וּמִנְתָּקוֹת.

אֲחֵר כֶּךָ רוֹחֶקֶת
בְּשֶׁקֶט נִשְׁנָקֶת נִשְׁלָפֶת
מִרְטֹט אֶל כָּלֵל
פְּעִימָה
כְּמוֹ שְׁמֶשׁ
קְדוּמָה אֲנִי נִיסֶטֶת
לְאָדָם נִיצָקֶת
לְדָם מְדַמֵּם
דְּמוּיִים אֲנִי נוֹצְרֶת
הִגִּיִּים נִפְסָקֶת
פְּסוּקִים וּכְשׁוֹרִידִי
כְּבָר נְרַגְשִׁים
לְרַפְיוֹנָם אֲנִי צוֹעֶקֶת:

תְּרַאָה הוּא רֵץ,
 נוֹתֵן טְפוֹל רֵאשׁוֹנִי
 שְׁלֵא יִזְלַג לִי מִהַתּוֹךְ
 מוֹךְ הַסַּעַר הַגָּלְמִי
 שְׁלֵא אָפֵל אֶל חֲלוּמֵי
 הוּא רוֹכֵן עַל צְנֵאֲרֵי וְהִנֵּה הוּא לוֹרֵד שְׁחוֹר
 הַפּוֹתֵב עַל דָּף מְצָחִי
 אוֹת קִין:

ח.ע.

06:36

אברי

לפני שבעה חודשים החל עורו של אברי להיפרד מגופו.

הסימן הראשון לכך הופיע כשחזר מטיול ברמת הגולן עם החבר'ה של ניצה, הם היו בג'ילבון וביער אודם ולנו בפנסיון במסעדה, והיה ממש כיף. בבית, כשחלץ אברי את הנעל השמאלית הרגיש שלפוחית מים גדולה בכף הרגל, אולם כשבדק היטב לא מצא שום שלפוחית, העור היה שלם כמקודם, וכשנגע בו הרגיש אותו הדבר, אבל מבפנים, מבפנים היתה תחושה של שלפוחית גדולה, כאילו העור התרחק מכף הרגל ועכשיו יש שם מרווח כלשהו. אברי חשב שזה בטח מההליכה ויעבור בעוד כמה ימים, אבל זה לא עבר. אחרי כמה ימים הוא הרגיש שדבר דומה מתחיל גם בכף רגלו הימנית. בין עבודה להסעת ילדים לחוגים הוא חשב ללכת לראות אורטופד או רופא משפחה, אבל בשעות היום כשהיה עסוק לא שם לב לזה, וכשחלץ נעליים בסוף היום היה עייף מכדי לעשות משהו בנדון. אברי שם לב שלהרגשה המשונה הזו יש גם יתרונות מסוימים, הוא חש כאילו ההליכה שלו נעשתה רכה יותר, ספורטיבית, קצת כמו דריכה של חתול, או נמר, וכאילו כל היציבה שלו השתנתה, וכעת הוא זקוף יותר. ההליכה ללא נעליים נעשתה נעימה יותר, כאילו התווספה לכף הרגל עוד שכבה מרפדת. כאשר הרגשת המרווח מתחת לעור עלתה במעלה רגלו לא הרגיש אברי מאוים אלא ניסה למצוא את היתרונות במצב החדש.

כשהגיע המצב לאחוריו, הוא חש שהישבן שלו, שהיה די גדול ונפול, חזר להיות זקור וחצוף מתחת לעור. הוא נהנה מההרגשה ומדי פעם העביר את ידו על הישבן. מבחוץ לא היה שינוי ממש, והוא הצטער שניצה, שמתלוננת כל הזמן שכדאי שיעשה משהו עם הגוף שלו, לא יכולה לראות את זה.

מלפנים המצב היה מסובך יותר. אברי שבשיחות גברים תמיד הפטיר בנושלוט שמעולם לא השתמש בקונדום, למרות שהאינפורמציה הזו לא היתה לחלוטין מדויקת, מצא את עצמו מסתובב בהרגשה שיש לו באופן קבוע קונדום שעשוי מעורו שלו, ואת זקפת הבוקר שהיתה תמיד מקור לגאווה עבורו, הרגיש מבפנים כמו זקפה זעירה של נער מתבגר.

כאשר הגיעה תחושת המרווח לאזור הכתפיים והחזה, החל אברי להרגיש כאילו הוא מכורבל במין שק שינה שנתפר היטב לפי מידותיו, וכשהיה מנמנם מול הטלוויזיה היה מתעורר פתאום עם זיכרונות מטיולים בתנועה, עוד לפני שהכיר

התרנגולת

ז'אקו מבקש שנבחר חיה אבל ברנרד ומיכאל ממשיכים לריב בגרמנית, הפיות שלהם קרובים זה לזה ואפשר לראות את הוורידים המנופחים בצוואר של מיכאל. לידיה מנסה להשתיק אותם לשווא, הם נרגעים רק כשז'אקו מניח יד על ברנרד ומושך אותו בעדינות לפינה. אני הופכת לחילוון שנמרח על הרצפה ומרגיש את העולם דרך נקבוביות העור, רצפת האבן מצננת את הגוף שלי ומקלה קצת מהחום הלא צפוי של תחילת נובמבר. מהזווית הנמוכה אני רואה את ברנרד חוזר לעמדת הקוף, מכופף את הגב ושומט את הידיים, אחריו מיכאל יורד על שש ומתהלך בחדר מתוח וגא. לידיה שבחרה להיות חתולה מתקרבת אלי ומלקקת לי את הירך, אחר כך מנסה לנשון אותי ואני מתקפלת. היא מתקרבת לאוזן שלי ולחושתי, "נמאס לי מהם," אחר כך פולטת יללה וממשיכה בדרכה להתחכך בתרנגולת. ז'אקו נשען על הקיר ומתבונן בנו. מצדו השני של החדר נשמעת קריאה, אולי זהו העורב או הצבוע. כוחילה אטית אני מתקרבת לנחשה שמתחבאת מאחורי ארגז הפנסים, רק ראשה מציץ והיא חושפת את הלשון.

ג'ודי הגיעה לכאן לפני שבועיים מסן פרנסיסקו ולקחה ממני את תואר ה"חדשה". כשאני ממש קרובה אליה ז'אקו צועק באיטלקית, פאווה. אנחנו נוטשים את החיה שלנו, כל אחד בקצב שלו, חוץ מהתרנגולת שממשיכה לקרקר גם בארוחת הצהריים. ג'ודי שיושבת לידי, דוחפת אלי מרפק ומסמנת עם הראש, לפעמים זה קורה לה, אני מסבירה באנגלית.

הגרמנים מגיעים הערב, עוד קבוצת נופשים מססטרי פוננטה, שז'אקו הצליח לשכנע לראות את המופע שלנו. הם בדרך כלל מגיעים עם מיניבוס למרגלות ההר ומשם אנחנו לוקחים אותם במעלה השביל, מחזיקים בידנו עששיות בעוד הם צוהלים כמו כיתה של ילדי בית ספר. כשמגיעים לאולם הקטן שלנו שממוקם בקומה הראשונה, מחכים להם ברנרד ומיכאל שלבושים כמו שתי כפריות גרמניות ומזמינים אותם לשבת על הכיסאות. בדקות הראשונות של המופע נשמעים צחקוקים, שתי הכפריות מתרוצצות על הבמה ונוזפות בג'ברישי בחבורת תרנגולים בלתי נראית. כשהמופע מתקדם והג'ברישי מתחלף בגרמנית או איטלקית הצופים מתחילים לנוע במושבים בחוסר שקט, אבל בסוף כשאנחנו כולנו עומדים בשורה לבושים מדים שחורים ומצדיעים במועל יד הם כבר מאוד שקטים. בדרך חזרה למיניבוס הם יורדים במהירות כאילו נסים על נפשם.

את ניצה, ולקח לו זמן מה להבין איפה הוא נמצא. עברו עוד שבועות אחדים ורוחות הסתיו שהחלו לנשב גרמו לאברי להיות שוב ילד השוכב מתחת לשמיכת הפוך הגדולה במיטה בבית הוריו, והוא נהנה לשנות תנחות שינה בלי שגופו, שהיה מוטל על המיטה, יזוז. כאשר התחיל להתלוות לצליל הדיבור של ניצה הד עמום, הבין אברי שזהו זה, עכשיו זה גם הראש.

בתחילה ההד הטריד אותו, אבל הוא גילה שכאשר הוא מזיז את פנים ראשו בזווית מסוימת הוא מצליח להנמיך את עוצמת הקולות שמגיעים אליו, ומצא שזה דווקא לא רע, בעיקר כשכואב הראש או כשהוא רואה כדורגל ובדיוק אז ניצה רוצה לספר מה קרה אצלה בעבודה.

אברי לא שיתף את ניצה במה שקורה לו, וזו היתה הפעם הראשונה בחייהם המשותפים, מאז הגרעין, ששמר סוד מפניה, מה שגרם לו להתרגשות מלווה בחרדה קלה.

ברגעים של חוסר ביטחון הוא ניסה למצוא באינטרנט מקרים דומים של היפרדות העור, אבל באתרים בעברית לא מצא דבר, והקושי לתרגם את הסימפטומים לאנגלית הוביל לתוצאות מגוונות: החל מאתר לבישול אוכל יפני, דרך אתר שהקימו מומחים לדולפינים - וכלה בפורום תלונות על תקלות בריפוד של מכוניות אמריקאיות גדולות.

יום אחד חשש שסודו התגלה. היה זה בנו הבכור יובל ששאל אותו אם הוא חש בטוב, כי העיניים שלו נראות קצת שקועות. אכן משהו קרה לשדה הראייה שלו, שהחל להתחלק לשני שדות עגולים מוקפים בטבעות שחורות. יום אחד במשרד פיספס בגדול את סל הניירות והבין שאיבד את היכולת לאמוד מרחקים, אולם מצד שני הוא הצליח להביט בשני דברים שונים במקביל, אחד בכל עין, אם כי משהו מהעומק של התמונות קצת הלך לאיבוד.

כך העביר את ימיו, כאשר "אברי כלפי חוץ" קם בבוקר והולך לעבוד כרגיל, חוזר הביתה ואוכל כרגיל, צופה בטלוויזיה, לא עושה ספורט, בודק את שיעורי הבית של הילדים, חושק בניצה פעם בשבוע, הכול כרגיל, אבל בתוך תוכו מתחוללת מהפכה שאיש אינו יודע על קיומה, כאשר "אברי כלפי פנים" מותח את אבריו שחוטבו מחדש, מסתובב תמיד וחסון בהילוך קפיצי, מגלה בגופו דברים חדשים מדי יום.

בוקר אחד, בשבת, כשגישש אברי את דרכו, ישנוני, אל הגינה לעשן בהיחבא סיגריה במחסן, שמע את זעקות השבר של ניצה בחדר השינה, והבין: התהליך הסתיים.

אחרי האוכל אני יוצאת עם ג'ודי לחצר, אל הסלע הגדול שממנו אפשר לראות את עצי הזית ורחוק למטה גם פס דק של הים התיכון.

"את רואה, ג'ודי, הבית שלי שם רחוק."

"את יכולה לשחות אליו, היא מציעה."

"כן, תוך חודש אני אגיע לתל אביב."

ג'ודי קופצת על הסלע ומצמצמת את עיניה כאילו היא ממש מבחינה בעיר הקטנה שלי.

"תשירי שוב את השיר ששרת בבוקר, היא מבקשת."

"אין סיכוי, אני אומרת לה, "זה שיר מעצבן ששרים בכל מיני טקסים לאומיים."

"אז למה שרת אותו הבוקר?"

"זה התאים לבוקר. אני חורצת."

ברנרד יושב על האדמה וממייין תאנים; הבשלות מוכנסות לקערה גדולה והקשות אל תוך שקית פלסטיק, אני יורדת לעזור לו. אתמול הוא שיכנע את כולם להצטרף אליו לעץ התאנה שבקצה מטע הזיתים לקטוף את הפירות שהבשילו והידיים שלנו התמלאו בחלב דביק ושורף של תאנים. על המדורה שהדליק בעוד מועד עומד סיר גדול עם מים, אליו הוא שופך את תכולת הקערה ומוסיף שקית שלמה של סוכר. ברנרד עזב את הגימנסיה בגיל ארבע-עשרה והלך ללמוד טבחיות. הוא עבד כשוליה בשטוטגרט ואחר כך הגיע לברלין, המפלט לכל מי שלא רצה להתגייס לצבא הגרמני. אני אוהבת לראות איך הידיים שלו מסתדרות כל כך טוב עם הסכין, ואיך הוא מצליח לפרוס פרוסת דקות מכל דבר.

"אתה חושב שיש לנו מספיק צנצנות?"

"אל דאגה פראו, מכל הסיר הזה נוציא לא יותר משלושה ליטרים, הוא עונה וממשיך לבחוש בעזרת כף עץ גדולה."

אין אצלנו דלתות, גם לא לשירותים. כשהולכים לישון מוצאים מזרון פנוי, כל פעם בחדר אחר. לפעמים אני ישנה עם ברנרד או מיכאל ולפעמים נרדמת מחובקת עם לידיה. אני שוכבת בשקט ומחכה שתתחיל לספר לי על מלחמות השוורים שהיתה הולכת אליהן עם אימא שלה שמעריצה את הגנרל פרנקו עד היום ומאוהבת בלוחם שוורים מוולנסיה. אני שואפת את הריח המעושן של השיער שלה ונרדמת.

רק ז'אקו מקפיד לישון לבד. הוא היחידי שמחזיק בחדר קבוע, אותו שיפץ כשהגיע לפה לפני שלוש שנים. ההודעה על הירושה הגיעה אליו במברק מאבא שלו שחי בגנואה. ז'אקו עבד באותה תקופה בתיאטרון של יז' גרוטובסקי בפונטדרה. מבלי להגיד שלום, הוא עזב והגיע לחורבה הזו כדי לבנות מרכז לתיאטרון, התפקד למפלגה הקומוניסטית האיטלקית וקיבל מתקציב התרבות שלהם נתח קטן

שאפשר לו לקנות ציוד ולבנות את האולם. האנשים התחילו להגיע בטפטופים, מפה לאוזן עברה השמועה על המעבדה האנושית שמתקיימת בוילה עתיקה ליד גנואה בלב מטע זיתים. כך הגעתי לפה גם אני.

בעוד חמש שעות מגיעים הגרמנים, בינתיים לידיה, ג'ודי ואני לוקחות את התרמילים ויוצאות לכיוון הכפר, לחנות של אומברטו, לקנות אספקה קטנה; ירקות, גבינה קשה לבנה שמכינים רק באזור ועיתונים בגרמנית למיכאל, כדי שיוכל לבדוק את מצב הליגה הגרמנית בכדורגל. כמעט חצי שעה אורכת ההליכה אל הכפר. בדרך ג'ודי מנסה להבין את פשר המריבות הקולניות בין מיכאל לברנרד. "הם צריכים את זה, אני אומרת. "כן, הם זקוקים למתח, לידיה מחזקת את הרעיון. "קצת כמו בלהקה של שימפנזים, מציעה ג'ודי והערה שלה גורמת לנו לשתוק עד שולי הכפר."

אומברטו יושב על השרפרף שלו מחוץ לחנות וקורא בעיתון היומי קורירה דלה סרה. "צ'או, אומברטו, אנחנו אומרות יחד. הוא מרים את הראש ומחזיר לנו שלום. אנחנו נכנסות לכוך הקטן והחשוך שלו. במקרה הישן אפשר למצוא את הגבינה ולפעמים גם זיתים מתובלים שאשתו כובשת. לידיה מוציאה חריץ גדול במיוחד ומניחה על הדלפק השמנוני. אני בוררת עגבניות ומלפפונים זעירים שמונחים בתוך סל."

"אתן חייבות לבוא, ג'ודי צועקת אלינו מבחוץ."

אני יוצאת עם מלפפון ביד. "מה?"

היא מגישה לי את העיתון שהיה לפני רגע בידיים של אומברטו. על העמוד הראשי צילום לילי בשחור לבן של המון אדם, דחוק זה לזה אל מול חומה, אדם אחד, במרכז התמונה, אוזו בפטיש כבד, מכון מכה אל הבטון המנותץ.

"הם שברו את החומה הארוכה. מסננת ג'ודי."

"אומברטו, למה לא סיפרת?" אני שואלת.

"אתן לא לשאול." הוא עונה בשביעות רצון.

לידיה חוטפת את העיתון מג'ודי, "סנטה מריה, מתי?"

"אתמול בלילה, צ'קה, ראיתי בנוטיציאה, חומה קאפוט."

לווילה אנחנו מגיעות כמעט ללא נשימה אחרי שרצנו במעלה ההר, עם הירקות והגבינה, ועיתונים באיטלקית וגרמנית ובקבוק יין שאומברטו התעקש שניקח לחברים גרמנים שלנו. מיכאל יושב על סולם גבוה באולם ומתקין פנס חדש, ברנרד והשאר מסדרים את התפאורה וז'אקו יושב עם התרנגולת שממשיכה לנקר סביבו. "החומה נפלה, לידיה צועקת, "בברלין, החומה נפלה."

נותרנו ז'אקו, התרנגולת ואני. ברנרד ומיכאל עזבו עוד באותו ערב. אחרי ההופעה, הם הורידו את המדים השחורים, ניקו את האיפור וארזו את התרמילים. לידיה,

ג'ודי והשאר עזבו יומיים אחר כך, חייבים לראות את ההיסטוריה בזמן אמת, כך אמרו.

ז'אקו מסייד את האולם בלבן ואני פותחת צנצנת של ריבת תאנים שמצאתי במטבח.

"אתה חייב לטעום את זה," אני מקרבת אצבע טבולה לפה שלו.

"שנה שעברה היה יותר טעים." הוא פוסק ומפנה אלי את הגב.

התרנגולת מתקרבת אלי ומנסה לנקר את הצנצנת, אני חושבת שצריך לעשות איתה משהו, אולי להתקשר למשפחה שלה שתבוא לאסוף אותה כי כבר יותר משבוע שהיא לא יוצאת מהחיה שלה וזה מפחיד אותי.

ארו שחר

תפוח

שוב תהיתי

לגבי התפוח בו בתייתי

האם הוא תפוח באמת

או אולי אגס תפוח

או סוג של כזה

יהיה אשר יהיה

ואני אשר הפכתי אותו תפוחי

בבלבלי אור עם דיקנות

ואבסורד עם ליל מתארך

וסומא.

בטעיה, בקריסה, נגסתי מן התפוח

וידעתי תפוחיותו הנקרעת

בפי.

אוקי, לפעמים במטבח אני מדברת אליו וגם בטיולים הליליים אם אין אף אחד בסביבה, אבל אני בטוחה שזה בגבול הסביר. הוא לא עונה, נסכם את זה ככה. וזה מוכיח את הכול.

הוא אמר לי אורנה, את מבינה שבסוף תצטרכי לשלם את זה? ואמרתי שכן. אז הוא אמר שאם כרגע אני מרגישה שאני עוד לא יכולה להתמודד עם זה אז אני לא חייבת. צברתי כבר שמונה חודשי שכירות שלא שולמה, אז מה זה עוד כמה. הרי כתבתי לבעל הבית שאני לא אחזור לשם, שהוא יכול מצדי להשכיר אותה ככה, כמו שהיא, עם החפצים שלנו, כי כבר אין שלנו. יש או שלי או שלו. צר לי מאוד שכל זה התפוצץ ממש אחרי שחידשנו את החוזה אבל כמו שהוא מתאר לעצמו יש לי דאגות יותר גדולות. אני צריכה לדאוג לעצמי.

המכתב רצה לעדכן אותי שיש נגדי צו עיכוב יציאה מהארץ וצו עיקול למכונית מספר זה וזה. לא אכפת לי שייקחו את המכונית היא לא שווה הרבה. הלוואי שהיא היתה אחרי תאונה עם דפיקות שעוד לא הספקתי או טרחתי לתקן ושיבואו אז לקחת אותה נראה אותם. לא בטוחה אם הם באמת באים לקחת מכוניות במקרים כאלה או שהם רק אומרים תדעי שאנחנו יכולים.

צו עיכוב. לא תיכננתי לנסוע לשום מקום ובכל זאת ציפיתי שהידיעה שאני גם לא יכולה תעשה לי מגרד מתחת לעור בכל הגוף והנה, קורה דווקא הפך. אני נרגעת. זה לא שאני לא רוצה לנסוע, אני פשוט לא יכולה. אסור לי. אולי יתבו לי גם צו איסור יציאה מהבית ואז בכלל אהיה חופשייה ללבוש את הפיג'מה שלי גם בשלוש אחרי הצהריים ביום שני ולראות טלוויזיה ולבשל מתכונים מספר בישול ישן של אהרונז' ממצרכים שהזמנתי בטלפון מהמכולת שלא עושה משלוחים בכלל אבל תעשה רק לי.

הסגר קוראים לזה? לא, מעצר בית, אני נזכרת במילה, יש לה סיומת צורבת של זיכרון, כמו טעם לוואי מריר חמוץ.

אני שמה את המכתב בחזרה בתוך המעטפה שלו ומנסה להדביק את הצד של הדבק לצד השני ללא הצלחה. הקשר בין הצד הדביק לצד הלא דביק כנראה היה רופף, הוא לא מחזיק שינויים, פרידות. אם הם היו עובדים על זה יותר כשהיו צמודים הם היו מגיעים למשבר הריחוק הזה, הטבעי, חזקים מספיק כדי לעבוד כל אחד על עצמו ולשוב ולהידבק כשהם מוכנים. אבל במקום זה הדבק התפורר, נהפך לצלקת בצד הדביק ולמעמסה על הצד הלא הדביק.

מעניין אם מישהו מקבל חדשות טובות בדואר בימנו. אני לא מצליחה להעלות על דעתי שום דבר כזה. בגלל זה אני כמעט אף פעם לא בודקת את התיבה. תיבת פנדואר צריך לקרוא לה. אם הייתי גרה בבית פרטי ענק עם שביב גישה מרוצף ובקצה שלו תיבת דואר גבוהה כזו שניצבת על עמוד דקיק כמו שובך יונים צר

אורנה

חלום:

גיליתי שהכלב שאימצתי בן ארבע ולא בן שבעה חודשים כמו שאמרו לי בעמותה. ילד ג'ינג'י כמו להבות כועסות סיפר לי את זה. הוא עמד על הגג של המקלט השכונתי ואיים לקפוץ אם לא יקבל את מה שהוא דורש. הוא לא פירט מה הוא דורש אבל לא נראה שנשקפת סכנה משמעותית לחייו כי המקלט השכונתי בעיקרו יורד אל מתחת לפני האדמה ובכל זאת, שכנים התקבצו סביבו ואמרו לו "ג'ינג'י, אל תעשה את זה".

הוא אולי בן עשר. אימא שלו הגיעה בריצה אטית, אישה כבדה ומסורבלת בכובע צמר וסינר מטבח. חשבתי שמהו לא בסדר איתה. היא אמרה לו בשפה זרה, שילוב של רוסית ופורטוגזית שפתאום הבנתי בלי להתאמץ, כמו שרואים ומרגישים, "יורי בוא נחזור הביתה בשקט" והוא רקע ברגליו וצעק "בחיים לא" ואחרי זה התחיל להגיד דברים לאנשים.

לאחד הוא אמר שיש לו מחלה סופנית, לאחת שעומדים לפטר אותה, לי הוא אמר שהכלב שלי עמוס בן ארבע. ידעתי שיצאתי בזול ובכל זאת הרגשתי שבעולם הפרטי שלי זה סוג של משבר. תהיתי אם גם הווטרנר משתף פעולה עם השקר הזה כי הרי הייתי אצלו כבר פעמיים והוא לא אמר כלום. הסתכלתי על עמוס שנראה אותו הדבר וזו הרי לא היתה אשמתו ואמרתי לו "בוא".

מכתב:

אני לא יודעת כמה זמן המכתב ישב בתיבת הדואר כי לא היה עליו בול וכי אני לא בודקת את תיבת הדואר כמעט אף פעם. חולפת על פניה בדרכי למטה ולמעלה כאילו היא אוויר. לכן הוא יכול היה להיות שם כל תקופת זמן שבין כמה שעות לכמה שבועות. לא הטרידה אותי העובדה שלא היה עליו בול כי חשבתי שזה עלון פרסומת מושקע שמתחפש למכתב אישי, אבל זה היה פיגוע כימי ממוקד.

גברת כך וכך, התראה מספר זה וזה - שונאת שקוראים לי גברת - שלוש פעמים לא הגעת לבית המשפט, למען האמת אחרי שפיספסתי את הפעם הראשונה הפסקתי לעקוב. מה זה פיספסתי, החלטתי במודע לא להגיע והתייעצתי לגבי זה עם המטפל שלי, עמוס, ד"ר לביא אני מתכוונת כמובן לא עמוס הכלב שלי. אני לא משוגעת מספיק להתייעץ עם הכלב.

פתח, הייתי יוצאת עכשיו וצועדת בחלוק בית ונעלי בית כעוסה ונחושה ותופסת את השוכב הזה ועוקרת אותו מהאדמה תוך זעקת "יאוש ומיאוס ומטילה אותו לצד הדרך בהקלה.

ביקור:

נרדמתי על הספה. דפיקות דלת מעירות אותי. עמוס לא קם מהכרית הענקית שהיא המיטה שלו וגם לא נובח, רק מרים אוזן אחת ופותח עין אחת. "ממש כלב שמירה" אני אומרת לו. השעה רק תשע ועשרה בערב, מה נרדמתי ככה. זה אבא שלי. הוא זקן והעיניים שלו שקועות והלבן שמקיף את אישוניו הכחולים דלוח. אני מופתעת. הוא מחייך אלי אבל רק עם השפתיים, שאר הגוף כאילו במקום אחר.

"שלחה אותך" אני אומרת-שואלת והוא ממנהר לנשוף "אף אחד לא שלח אותי". הוא היחיד שעוד בצד שלי ודווקא בגלל זה הוא סופג את כל הארס. הוא נכנס ואני זזה לפנות לו את הדרך לתוך סלון דירתי החנוק. אני מצביעה על הספה הקטנה שלי שמכוסה שערות של עמוס וכביסה שהתכוונתי לקפל. "בוא תיכנס" אני אומרת, מופתעת לשמוע את הקול שלי מתעוות ברשמיות מרירה. לא ידעתי שהאופן בו הדברים אצלי מונחים יכול לשמש הוכחה דוקרת לכישלוננו של אבא שלי והנה פתאום אני אומרת לו "בוא תיכנס" ומחווה בידי בדרמטיות תיאטרלית כאילו אומרת בבקשה תסתכל איך הבת שלך חיה.

הוא בוחר להתעלם, גם מהמחווה וגם מהבלאגן. השלווה המאולצת שלו גורמת לי להרגיש חסרת שקט. אני רואה איך הוא מסתכל מסביב ורוצה להגיד לו שזה מה שיש עכשיו. נכון, זה קטן וחשוך אבל זו הממלכה שלי. שלי ושל עמוס. טוב לי בה יותר משהיה בדירה הגדולה והיקרה והנקייה, אבל אני לא בטוחה שזה נכון אז אני שותקת. גם על עמוס הוא מסתכל ככה, כאילו עמוס הוא המאהב שבגללו נהרסה לי המשפחה ואיך בחוצפתו הוא עוד מראה את הפרצוף שלו פה.

אבא שלי מתיישב ושואל אם אפשר לקבל כוס מים. כשאני נכנסת למטבח אני שומעת אותו מכחכה בגרונו ונוכרת בשנינו יושבים ליד שולחן האוכל, הוא מנסה להסביר לי שוב כמה זה ארבע איקס בריבוע ואני מנסה לעצור את הנשימה הכי הרבה זמן שיכולה או לספור כמה פעמים הוא אומר אהה, כף ידו הגדולה, המחוספסת, תופסת בכוח בסנטרי, מכריחה אותי להביט בעיניו הכחולות הקפואות, אצבעותיו לוחצות גומות אדומות רגישות בצדי פני.

כשאני מגישה לידו המושטת את כוס המים אני שואלת אם הוא רוצה גם קפה. הוא אומר שלא. נדמה לי שהוא בוחן את הכוס לפני שהוא מקרב אותה אל שפתי וואני אומרת "זו כוס נקייה".

הוא שואל אם דיברתי עם אחותי, אם הלכתי לאיזה ראיון עבודה בזמן האחרון, אם אני עוד נפגשת עם מישוה, לדבר. בכוונה אני אומרת "הפסיכולוג שלי?" הוא נע באי נחת, מעביר את הכוס הריקה מיד ליד, מכווץ גבות. אני אומרת "אבא, תשאל מה שבאמת מעניין אותך", אבל הוא לא מבין.

משרד:

נאלצים להפסיק את התכנית, אנשים מפורסמים שאינם רקדנים בחיי היום-יום ורקדים על המסך בתחפושות מבהיקות וחיוכים מאופרים. צלחת מעופפת נחתה ליד קיבוץ שפיים על פסי רכבת. שני אוטובוסים התנגשו ברכבת שירדה מהפסים. קטסטרופה. זה מנחם אותי ואני מרגישה נורא בקשר לזה.

קצין משופם מתראיין, עיניו הקטנות מתרוצצות מאחורי עדשות משקפיו, מדובר בכלי טיס חדש של חיל האוויר שנחת נחיתת חירום באמצע תרגיל. המגישה באולפן שואלת אם זה פיתוח ישראלי והקצין אומר שהוא מנוע מלפרט. אדם שמן מאוד עם כיפה מקטיפה מתפרץ ואומר שזה הביקור שחיכינו לו, תחילתו של שיתוף פעולה חוצה גבולות.

אני רעבה פתאום, הרעב מכה בי בבת אחת, מתפרץ. המטבח הקלסטרופובי זר לי, מי שטף כלים? מי סידר צנצנות ריקות על מדפים? אני צוחקת בקול רם, תחשבי כמה זמן לא נכנסת לפה. עמוס מגיע, מופתע, מסתכל עלי. אני פותחת ארון, אין כלום, מקרר, חמוצים וקטשופ. קלישאה מהלכת. במקפיא לחמניות, אני מוציאה אחת ומכניסה למיקרו, מורחת חמאת בוטנים.

על המסך אישה ילדה, שבילים שחורים של דמעות מסקרה, ציפורניים בכחול, מספרת מה שמעה, מה הריחה, כמה קרוב זה היה. אחריה פרמדיק, נמוך ושרירי, פניו מאדימות במבוכה מבוישת. הוא מיישיר מבט היישר אלי, דרך המראינת, דרך הזכוכית העבה של המסך. איפה את אורנה, הוא אומר ובתוכי מותנע רגש רדום, מזרים את הדם שנקרש. המראינת שואלת איזה סוג של פציעות הוא רואה, הוא מגמגם רגע, אפשר לומר שקרה פה סוג של נס.

אני חושבת לעצמי שעם אחד כמוהו הייתי יכולה להתחיל מחדש. בשביל אחד כמוהו הייתי מורידה את הפיג'מה ושמה מסקרה.

עוברים לאולפן, המשטרה מבקשת לא להגיע למקום, מעולם לא הבנתי את האנשים האלה שמתקהלים בזירות של אסונות, מקווים לראות יד קטועה או נושמים פנימה את ביש המזל של האחרים והנה אני מרגישה את כפות הידיים קושרות את השרוכים. זה דחף פנימי, אני חייבת לראות כמו עיני את הגופות הזרוקות בצדי המסילה. אולי אתעלף והפרמדיק יתפוס אותי. אולי רק אסע עד שם, מלאה תכלית ומטרה ושותרת תגיד לי להסתובב ולחזור הביתה. אולי בדיוק

וויליאם וורדסוורת'

לוסי גריי, או, בדידות

מאנגלית: איריס רילוב

שְׁמַעְתִּי רַב עַל לֹסִי גְרִי
וּבְצִאתִי לְשׁוֹט
פָּגַשְׁתִּי אֶף, דֶּרֶךְ מְקַרָּה,
אוֹתָהּ יְלֵדַת בְּדִידוֹת.

לֹא אָח הָיָה לָהּ, לֹא חֵבֵר,
בֵּיתָהּ בְּעֶרְבָה,
יְצוּר חֲמוּד מְכַל אֲשֶׁר
עֵין בֶּן אָנוּשׁ שׁוֹפָה!

תּוֹכַל לְפָגֵשׁ בְּצִבְי הוֹרֵר
אֶרְנֵב בִּירֵק שְׁדוֹת
אֶף חֲמוּדוֹת פָּנֵי לֹסִי גְרִי
לֹא תִרְאֶינָה עוֹד.

"הֲלֵיְלָה לֵיל סוּפָה, וְאֵת -
לְכִי לָךְ אֶל הָעִיר;
וְקַחִי פָּנִס, לְאִמָּא, בַּת,
הַדֶּרֶךְ לְהָאִיר."

"אֵלֶךְ, אָבִי, בְּלֵב צוֹהֵל:
הֲרִי פְּעֵת מְקַדֵּם
רַק שְׁתִּים הַשְּׁעוֹן צִלְצֵל,
רְחוֹק הַלֵּיל אֵי-שָׁם."

יכסו גופה בניילון לבן ואז אני אזכר שיכול להיות יותר גרוע מעכשיו. ליד הדלת אני נעצרת, מחליפה חולצה, האדומה, לא, זה מוגזם, כחולה כהה. מחפשת את האודם שלי במקלחת, בחדר השינה, מוצאת אותו בתיק עור חום. אני מרססת בושם, הוא העלה אבק בייאוש, האלכוהול התנדף ממנו והשאיר טעם לפגם.

עמוס משמיע קול נהימה נעלבת ואני אומרת לו "בוא גם". הוא נשאר איתי בבית ימים שלמים, מגיע לו להצטרף. הוא מכשכש ומסתובב אחוז אמוק על כנו ליד הדלת, מעלה בי חיוך. "אתה משהו" אני אומרת לו ותוהה אם אנחנו כבר מוכנים לעשות מקום לעוד משהו בחיים שלנו, גם אם נגיד והוא פרמדיק ביישן. אימא שלי בטח תהיה מרוצה. תשלח את אבא שלי לשאול מתי הם יפגשו אותי ואני ארצה להגיד לעולם לא אבל לא אצליח.

אנחנו יוצאים אל הלילה החם, עמוס כמה צעדים לפני, הולך רץ חוזר מכשכש. זמזום פנימי, ריח של הדריס, זנבות של מוזיקה מאחת הדיירות. כל זה רק כמה צעדים מחוץ לדלת שלנו. ימינה בסוף הרחוב, שמאלה בפנייה השנייה. מה אגיד לו אם אראה אותו, כל הכבוד? אולי אפשר לעזור? אולי אתה צריך לדבר עם מישהי, זו עבודה כזו קשה.

אני משקשקת את מחזיק המפתחות, עמוס מזנק באוויר, הוא מת על נסיעות באוטו, מוציא את הפרצוף השחור שלו מהחלון, מטפטף ריר של התלהבות. חניתי מול 32 אני בטוחה, אבל האוטו לא שם. אני יורדת ועולה ברחוב, פונה לרחובות צדדיים. אנשים יושבים במרפסות ומעשנים, אני שומעת את השיחות שלהם. אחרי שלושה רחובות כאלה אני נזכרת בצו עיקול. עושה עוד סיבוב, אולי בכל זאת, הרי עבר הרבה זמן. הצעדים שלי הולכים ומאטים, החום מתגבר ומתגבר עד לנקודת הרתיחה. איך כל כך חם בכזאת שעה. עמוס מקפל את זנבו ומזדנב אחרי בשתיקה. הכול הוא מרגיש.

אני עוצרת והוא מתקרב. אני מלטפת אותו. "יאללה עמוס, בוא הביתה" אני אומרת, "לפחות ניסינו". הוא מחכך את אפו ברגלי, כן, בשביל פעם ראשונה זה מספיק.

הניף האב מגל משחזר
ואלמה אגד,
וכה המשיך - ולוסי אז
פנס נטלה ביד.

קלה יותר מאילה
בפחו תהלם
אבקות שלגים תפיץ רגלה
כמו עשן לרום.

הסער טרם-עת רעם:
היא תעתה, טפסה
בכה וכה, אך מעולם
לעיר לא נכנסה.

הוריה, עלובי גורל
קראו לה פל הליל,
חפשו אותה, ללא מזל,
ללא סימן או צליל.

על גבע, עת האור הנז,
פניהם אל מול הנוף,
עומדים, ראו הם גשר עץ
שאל ביתם קרוב.

בוכים פנו הם לבקתה:
"הן כבר בעדן את!"
אך אז בשלג נתגלתה
טביעת רגלי הבת.

מני פסגה ובמורד
עקבו הם סימנים;
ודרך משוכת אטר,
וגדר אבנים;

ואז חצו שדה נרחב:
הם לא אבדו סימן;
המשיכו, ומולם נצב
אותו הגשר שם.

מגדות השלג התחקו
עקבה אחר עקבה;
אך בלב גשר הן פסקו -
ושם אפסה תקונה!

אך יש הטוענים - הרי
היא חיה עד עתה;
וכי פגשו בלוסי גריי
נודדת בבתה.

בין קוץ ופרח תנתר
אחור לא תסתפל
ולשיר בדידות היא תשורר
ברוח מצטלצל.

לפני שאני הולך לישון עד לארוחת הצהריים שמתחילה בדרך כלל בשתיים-עשרה וחצי, מסתיימת בשתיים.

התחלפות

זה מה שאני עושה במשמרת לילה, במשמרת היום אני צריך להיות נוכח בשני מפגשי היום, אחד בבוקר, אחד בצהריים ובשאר הזמן לשבת בחדר הטלוויזיה או סתם לשבת בכניסה ו"לפרש דמעות" שזה מונח של 12 שבטים שאומר שאני צריך להיות קשוב ל"איפה המטופלים נמצאים" ולפעול כשצריך, לדובב לשיחה, להקשיב, לקרוא לסדר במקרה של אלימות, לתת תחושה של נוכחות, של השגחה, כמו שרבקה מסבירה לנו בשיבות הצוות. אני עושה את זה טוב לדעתם, כי "יש בי משהו שגורם למטופלים לתת בי אמון", אני לא יודע מה זה, כי אני לא בדיוק מתחבר לטכניקות ולשיטות הטיפול של המקום, "לחשוב חיובי", "לדבר על זה", "להתחבר לאבידה", "לפגוש את הפחד" וכל מיני משפטים שהייתי צריך לשנן כמטופל בעצמי ולהעמיד פנים שהם עובדים. מה שיש לי שאולי עובד זה שאני יודע לשתוק, זה משהו שלמדתי כשהייתי ילד, מבן דוד שראה שקשה לי להסתדר עם המשפחה והסביבה שבה אני גדל, "נסה שתיקה", הוא אמר לי "זה משהו שאפשר ללמוד, שאתה יכול לתרגל, אז ניסיתי, שוב ושוב ניסיתי, לתרגל פשוט לא להגיב, לא משנה מה יגידו לך, להתנגד בסבלנות לצורך הזה להוכיח, ולמדתי לשתוק, גם כשעזבתי את הבית, לא מוכן לשמוע מההורים, לא לקחת מהם שקל, וזה באמת עזר, כי אתה מגלה שאנשים מפחדים מהשותק, וזה לא שהייתי גדול או מפחיד או משהו, הייתי ממוצע, אבל שתקתי, וזה גרם לאנשים לפרש את השתיקה שלי לכל מיני כיוונים, וגם ב-12 שבטים שתקתי, וזה עזר, אני חושב, פלוס שהייתי לא מזמן כמוהם, אחד משלהם, מטופל בעצמי.

ל-12 שבטים הגעתי כשלא נשאר לי שקל והחלטתי לעשות משהו דרסטי, נאלץ לעזוב את דירת החדר שמימנתי, לעזוב את הלימודים, לא נשאר לי כלום, חוץ מלהמציא סיפור, הכול רק לא לרדת לרחוב או לחזור הביתה, אז ראיתי את הפרסומת ומצאתי את עצמי ממתין ליהודה בשמונה בבוקר יחד עם שאר הנרקומנים, עוצר נשימה עד שאני כמעט מתפוצץ כדי להיראות כמה שיותר חיוור, רועד ובוכה כשאני נכנס, שומע את עצמי ממציא סיפור ואז לא מספר אותו, אלא פשוט יושב מול יהודה ושותק, כולי בתוך הדמות, והוא מקבל אותי, שולח אחרים, אמיתיים ממני, הביתה, ואני בפנים, שמונה חודשים בהם שני דברים מרכזיים מעסיקים אותי, אחד, שכל מה שקורה שם לא הולך להשפיע עלי בשום צורה, שאני הולך לשחק את הכול, את המפגשים היומיים עם הווידויים במעגל, את המשפטים האלה שאתה כל הזמן צריך לשנן ומשננים סביבך, "דע

"12 שבטים" נמצא בין אזור של מוסכים ורצועה של בסיסים צבאיים בין נשר לעפולה. מהכביש קשה להבחין בו חוץ משלט פח המציין את שמו ועד שלא נכנסים הוא נראה מבחוץ כמו עוד מוסך או חנות מפעל. לפי מה שהסבירו לי יהודה הקים אותו לפני פלוס מינוס עשר שנים אחרי שהוא עצמו נגמל מסמים, בהתחלה היה מדובר בלא יותר מדירה במרכז נשר שבה קלטו יהודה וחברה שלו מהתקופה אנשים מהרחוב וטיפלו בהם, ואז כשהמועצה האזורית והעירייה נכנסו לתמונה, עקב כתבות על המקום וההצלחות שהיו לו, הוא עבר להגרר הנוכחי מחוץ לנשר בדיוק כשיהודה סיים את התואר הראשון שלו. את השם הוא קיבל בגלל שהתקציב שלו היה מיועד ל-12 מטופלים בלבד מבחינת הרשויות, שהתגוררו, אכלו וישנו ב-12 שבטים כחלק מתכנית שיקום של בין שישה לשמונה חודשים, שבמהלכם היה עליהם לציית לחוקים ולדרישות של המקום על פי מסמך עליו כל מי שהתקבל היה צריך לחתום, גם אני. הבדיחה היתה שהמקום תמיד ידע לכלכל דברים ככה שלפחות 18 ולפעמים אפילו 24 אנשים חיו שם למרות מגבלות התקציב, אבל השם נשאר, והחיים המשיכו.

אני הגעתי ל-12 שבטים לפני משהו כמו שנה וחצי נראה לי והתחלתי לעבוד שם אחרי שעברו שמונה חודשי השיקום שלי כחלק ממה שהם מכנים שם "צוות הבית", שזה שלושה עד ארבעה אנשים, לרוב מטופלים לשעבר, שישנים וגרים במקום ועוזרים לצוות המקצועי, יהודה ורבקה, חברה שלו הנוכחית וכנראה עובדת סוציאלית בהכשרתה, יהודה עצמו למד פסיכולוגיה. בכנות, אין לי הרבה מה לעשות, יש לי שתי משמרות שמתחלפות כל שבוע, שבוע אחד משמרת לילה, שבוע אחד משמרת יום, בלילה אני יושב לרוב במשרד הקבלה בכניסה, חוץ משלושה סיבובים שאני צריך לעשות כל שלוש שעות בערך, לעבור במסדרון, להקשיב לנשימות הישנים בכל חדר, לבדוק את המטבח, את המחסן, את מגרש החניה, לגרש נרקומנים או שיכורים שממתנינים בחוץ מנוזלים, רועדים מקור ועם עיניים אדומות כבר למבחיני הקבלה בבוקר, מסביר להם שאין להם מה לעשות פה לפני שמונה. חוץ מהסיבובים האלה אני יושב במשרד בכוננות לתקריות לילה, חלומות רעים, התקפי חרדה או סתם בכי וכדומה, ובבוקר לפני שיהודה מגיע, אני שוטף את כל הבית, מטבח, מחסן, מסדרונות, במיוחד מקלחות ושירותים,

מי אתה" או "האויב הכי גדול שלך זה אתה בעצמך", "אושר זה להיות שלם עם עצמך" וכך הלאה, זה לא הולך לעבוד עלי, זאת היתה המשימה שלי, לעבור את שמונת החודשים האלה אותו יחזקאל שנכנסתי, לא להשתנות, לא להשתנות, אני לא באמת נרקומן, אני לא באמת מכור, אני רק מרוויח זמן, שורד, הדבר השני שהעסיק אותי כמוכן זה שלא יתפסו אותי, שלא יגלו שאני מתחזה, שקרן, מבוהל רוב הזמן מבפנים. ושותק.

אחרי שישה חודשים זה השתנה, במקום הזה שמרגיש יותר ויותר, יום אחר יום, כמו איזה ישות לילית בתוך איזו ארונית נשכחת, חומק מכל מגע עם החוץ, מחתרת, מבודד במקלט התת-קרקעי שלו מכל זמן ואירועים, אתה מתחיל פתאום לראות אנשים בדרך אחרת, למרות ההתנגדות, זה קשור אולי בכך, כשאני מברר עם עצמי, שהם עושים דברים מסוימים שלא קשורים למה שתיכנת כבר לחשוב עליהם, למשל הבחור ששותה מרק כל יום בריכוז עם אותו הקש מפלסטיק שהוא שוטף בקנאות ושומר אצלו בכיס, פתאום יש משהו יפה באיך שהוא רוכן מעל המרק ושותה, לעזאזל, או הנער שמצייר בטוש על עטיפות קרמבו שהוא פורס על השולחן בסבלנות ומחבר ביחד עם נייר דבק, ציורים מפורטים של אלילים אפריקאים, אש מאחור, כנפיים עם אלפי פרטים, רכון כולו מרוכז מעליהם, ואז מתחיל פתאום למרר בבכי ולהתכווץ, או יהודה שורק לעצמו את הנעימה של "עמוד האש" במסדרון במהלך אחד מסיורי הלילה, אנשים מתחילים להשתנות ולהתחלף מתחת למבט או למגע שלך בדרכים שלא חשבת, וזה כנראה משפיע, כי יום אחד אני מוצא את עצמי נכנס ליהודה ולרבקה ומספר להם שאני מתחזה, וששיקרת וכך הלאה, ושאיני לא יכול יותר, והם שניהם מסתכלים עלי, ויהודה רק אומר "טוב, כל אחד והאשלויות שלו." ואני יוצא משם ושואל את עצמי "יחזקאל, למה לעזאזל הוא מתכוון?" ואז מוצא את עצמי יושב באחד ממפגשי היום במעגל ופתאום פותח את הפה ומדבר, כל הנרקומנים ועלובי החיים מסביבי מסתכלים עלי כאילו מאיפה התעוררתי.

ואני מדבר, ומדבר.

אחרי המפגש הזה הם הזמינו אותי למשרד והציעו לי את העבודה, חודש לפני שהייתי אמור לעזוב, לא אמרתי לא, חשבתי, הנה עבודה קלה, נמשיך לעבוד עליהם, ועוד בתשלום, אוכל וחדר בחינם, היתה שם גם הבחורה הזאת, מטונפת וריזה, ג'ודי, קנדיית כנראה, מדברת במבטא כבד עברית, רק עברית, מתעקשת לחפש את המילים, איכשהו התחלתי לעקוב אחריה במשמרת הלילה, לא יודע

למה, והיא לא ישנה אף פעם, יושבת במיטה שלה מקליטה אל תוך טייפ רקורדר קטן מילה אחרי מילה בעברית ממילון כיס, שאר הבית ישן, אחרי כמה ימים כשהתחילה לסמוך עלי כמו כל השאר, גילתה לי את הסוד שלה, היא חשבה שהיא מלאך, המטורפת, מכריחה את עצמה לא להירדם בלילה אף פעם על מנת לא להתחלף, קוראת לי ערב אחד לחדר איך שאני נכנס למשמרת, מבקשת לבדוק לה את הגב, לראות אם משהו צומח שם, כי היא פחדה, היא לא רצתה לעוף ודברים כאלה, ואני בודק מתחת לשיער האפור, מבעד ללכלוך, מסתכל עליה וישבת שם על המיטה עם המילון והמכשיר, סומכת עלי כאילו זה משהו מובן מאלי. סליחה? מה את כל כך סומכת, תגידי?

אבל זה כבר סיפור אחר.

אומניפוטנטיות וירטואלית

אני יכול למחוק אותך.

בלחיצת כפתור אומניפוטנטית אני יכול להשיל את קיומך המכביד מעלי. ב-point and click אני יכול לשגר אותך לגלות, רחוקה מעין, ישימון שמאוכלס רק בביטים דחויים, בית קברות לזיכרונות לא רצויים. בהקלדה קלה, מרפרפת, אני יכול לבטל כל עדות לך, יכול להעיף קיבינימט כל חוד-תזכורת, כל רסיס זיכרון, כל תמונה, כל מחווה, כל לייק, כל share, כל הודעה, כל קול וסימן שהיית פעם בעולמי.

בעולם הזה אני מפקד צבאות ענק של טרה בייטים לדקה ואתה רק שורת קוד שהתייתרה, רק טעות אנושית קלה במערכת חכמה, טעות נדבקת, נגררת, אבל ברת תיקון.

בעולם הזה אני ישות כל יכולה, רואה כול, יודעת כול, ויותר מכול - מחליטה הכול. כמו שברוב חסדי אישתי לך גישה אל מעגלי הפנימיים, כך גם אזרוק אותך החוצה, בהחלטה חד-משמעית של קליימקס רגשות מערפלים. ובעולם הזה לא אניד עפפף, לא אעצור אף לרגע, רק אמשיך להתקיים באותה אינרציית סטרימינג בלתי נדלית של קריקטורות חתולים, פסאודו-רגשות, פסאודו-אנשים, פסאודו-קומיוניקציה.

אבל בעולם אחר אני יושב בתחתונים קרים מול מסך מרצד, כמו חתול נבעט עוקב אחרי כל בדל עדכון שאתה משליך לרשת, מתחנן לקרוע בקצה הראש את ממברנת הצג וליפול פנימה. בעולם האחר יד המנהיג הנערץ נשלטת בקסם שהשכלת להפעיל רק בדיעבד, נשלטת וקופאת.

אז אני מתנדנד הלוך ושוב, לכוד בין שני עולמות שבאחד לא אוכל להיות ובשני לא אוכל לסבול להיות. בעולם אחד של גוני כחול-לבן בהירים אני משגר חיוכים למאות אנשים, בזמן שבעולם אחר אני מושך שמייכה מעל הראש ובוכה עצמי לחלום.

ניסיונות באוטוביוגרפיה

איך זה גורם לך להרגיש? אני שואלת את הנערה המקופלת, זוויתית, על הכיסא מולי. שאלה טיפשית. איך זה נראה שהיא מרגישה? שפת הגוף שלה צועקת. אני תמיד אומרת לסטאז'רים שלי שחשוב לבדוק אם יש תואם בין התחושה הפנימית לביטוי החיצוני; בין התכנים להבעה. היא בוהה ברצפה ושוקת, או מקשקשת על הכול חוץ ממה שחשוב. פעם בשבוע היא יושבת כאן ומבזבזת לשתינו את הזמן, כשכל כך הרבה מתבגרים מחכים בתור. לא מצליחה לפצח אותה מאחורי השיער הצבוע וכל הפירסינג בגבות, בשפה, בטבור ואיפה לא, מדי פעם אני מסתכלת על השעון שתלוי על הקיר מאחוריה, עוד לא רגילה למקום החדש של הקליניקה שלנו: מבנה ישן שעבר שיפוץ לא משהו... החלונות קבועים גבוה בקיר העבה, יש עדיין אור בחוץ - לא לעוד הרבה זמן, והרכבת הקלה מחליקה מחוץ למבנה ומשמיעה צלצול אירופי כזה. מזכיר לי את ציריך ואותנו בנות שבע-עשרה עומדות על הגבעה בתוך עשב גבוה, שמנוני, משקיפות על העיר מלמעלה. היינו בדרך לסאמר סקול בגרנובל ורות ואורית באו איתי לבקר את תומאס מאן. בבית הקברות היפה היה מרחק ועשב בין המצבות, לא כמו אצלנו. אמרתי לחברות שלי שבבית קברות חייבים לקרוא שירה, שלפתי מהתיק ספרון של אבידן (או זך, לא זוכרת), וקראתי. אחר כך ירדנו אל העיר והלכנו לאורך הבאנהופשטראסה. אכלנו גלידה ושמענו את הצלצול של החשמליות.

בזכות החלונות הגבוהים, והמזגן, אפשר לשמוע את הרכבת הקלה ולדמיין שזר, אירופי, וקריר בחוץ ולא חם ומלוכלך נוסח רחוב יפו. אז אמרתי לו שילך להזדיין, אומרת הנערה מולי ומושכת בחישוק המתכת הזעיר הנעוץ בשפתה התחתונה. ואיך הרגשת אז? שאלתי, מנסה להיזכר אם גם ענת היתה איתנו בציריך או הצטרפה אחר כך ישר לגרנובל. שבוע אחר כך, אחרי שנמלטנו ברכבת לילה בחזרה לציריך, כבר לא חשבתי לא על תומאס מאן, ולא על שירה. רק על זה שניצלנו. תפסתי איזה תייר שוודי בבאנהופשטראסה ונפטרתי מהבתולים שלי. איך את חושבת שהרגשתי? כל כמה דקות את שואלת אותי איך אני מרגישה עם זה. מה נראה לך? איך את היית מרגישה עם זה לעזאזל? - אני? לא מדברים עלי עכשיו. באמת לא דיברנו על זה יותר, על איך קרה שהגענו ארבע בנות שבע-עשרה לגרנובל, לקמפוס מלא ערבים בתקופת מלחמת לבנון, וגם לא על מה שכמעט קרה שם. אחרי שחזרנו, סיימתי איכשהו את התיכון ואת לימודי המוזיקה. בין הבגרויות

לתחרויות הנגינה, למדתי לטשטש את עצמי עם אלכוהול, גראס וזיונים... במפתיע הצבא עבר לי טוב; אהבתי את האקשן במבצעים של הטייסת, וחוף מזה היה שם אודי: היינו חותכים בין הטייסות ונועלים את עצמנו בכספת של הסודי ביותר. הוא כבר היה בסוף השירות והשתחרר כמה חודשים לפני - לא הצטרפתי אליו לתאילנד. אחרי הצבא התקבלתי ללימודי אדריכלות בטכניון בחיפה ולפסיכולוגיה בירושלים. עשיתי אנ-דן-דינו, ונרשמתי לפסיכולוגיה, בלי לחשוב הרבה; הייתי בתקופה שלא ממש חשבת הרבה על שום דבר. למזלי הלימודים באו לי די בקלות. רומן קצר עם סטודנט מתוסבך לפילוסופיה הסתיים בהפלה, ואני המשכתי לתואר שני בקלינית. היום אני מנהלת את המרכז, אני אוהבת את העבודה שלי בדרך כלל; אני מרגישה שאנחנו באמת עוזרים למתבגרים שמגיעים לכאן, מדברים על הדברים, מפרקים את הזעם למנות שאפשר להכיל, אבל אז מגיעה מישהי כזאת, שיושבת מולי כבר ארבעה חודשים עם כל הפירסינג שלה וכל כמה דקות שולחת משהו להודיין ובעצם לא אומרת כלום, ואני חוזרת הביתה מצוברחת ומרגישה כמו כישלון; מסתכלת בחשדנות על הטינאג'רים הפרטיים שלי ותוהה מה אני בעצם יודעת עליהם ועל השריטות שלהם ואם אני מצליחה להכיל ולגונן למרות השריטות שלי (לפעמים אני חושבת על בן העשרים וארבע שיכול היה להיות לי). הערב הם אצל האקס - לפחות החזית הזאת נרגעה לעת עתה. אחרי העבודה אקח את עצמי לטרט. אני לא שקטה. תוהה מה פיספסתי. אולי עדיף שאקח את התיק הביתה ואקרא שוב את הרשימות של המפגשים איתה מהתחלה. בימים כאלה אני חושבת שאולי הייתי צריכה ללמוד אדריכלות, כל ההתעסקות הזאת בדיני נפשות מכבידה. במקום כל זה יכולתי לשבת בשקט במשרד נקי כזה, מעוצב, ללבוש חליפות מחויטות וליצור לצילי מוזיקה קלאסית קרירה. כמה מדהים זה לראות משהו בעיני רוחך, ואחר כך לראות אותו קורם עור וגידים, מצמיח יסודות ומזנק למעלה. ככה, בלי מאמץ, משהו מוחשי, יופי שאפשר לראות, לגעת. המורה שלי לפסנתר תמיד אמרה שגם אם לא אלך על קריירה מוזיקלית, אני חייבת לעשות משהו יצירתי. לא הקשבתי. בכלל, לא הייתי חזקה בלהקשיב, בטח לא לעצמי. הייתי צריכה ללמוד אדריכלות...

אחרי ההגשות של סוף הסמסטר הראשון המנחה לקח אותי לשיחה. הוא אמר לי שאדריכלות זה לא בשבילי. שחבל לבזבז אנרגיות על משהו שלא מתאים לי, כשיש כל כך הרבה דברים שבחורה אינטליגנטית כמוני יכולה לעשות. הבעיה היא שהגישה שלי לאדריכלות טקסטואלית מדי, הוא אמר, ובניין זה לא טקסט, זה ביטוי פלסטי של רעיון. יכולתי להתווכח איתו, לומר לו: בטח שבניין זה טקסט - לארכיטקטורה, כמו למוזיקה, יש טון ויש קצב והיא נגלית לעינינו בהדרגה;

שער כניסה יכול להיות פראזה, פסקה אפילו. סצנה שלמה יכולה להתרחש בתוך חלל פנימי, דיאלוגים מתרחשים כל הזמן בין חלקי בניין או בין בניין לסביבתו. אני מכירה כמה בניינים שהם סיפור שלם... (כאן הייתי אולי משתהה קצת, ואז ממשיכה) זה נכון שברוב הבניינים העלילה לא מתפתחת מי יודע מה מעבר למבואת הכניסה והמדרגות, אבל בבניינים טובים, תמיד יש סיטואציה, יש קונפליקט, ויש התרה; לפעמים הסוף פתוח, כמו מבט פנורמי אל נוף רחוק מקיר זכוכית או מרפסת תלויה. למען הדיוק, אני מכירה יותר בניינים שהם שיר מאשר בניינים שהם סיפור, בכל אופן זה בטוח טקסט. אבל לא אמרתי כלום. פשוט שתקתי. במהלך הסמסטר השני איבדתי ביטחון ועזבתי את הלימודים.

הלכתי ללמוד פסיכולוגיה בירושלים. בסמסטר השני פגשתי את ירון, הוא למד פילוסופיה ודתות. ראיתי אותו הרבה פעמים יושב ליד השולחן הקבוע שלו בקפיטריה של הר הצופים. הוא היה מגיע בצהריים ומתיישב. תמיד באותו מקום. לוגם לאט, מדפדף בספר או שניים, אחרים תמיד מצטרפים אליו, מושכים כיסאות אל שולחנו. היתה בו איזו דריכות, אבל איכשהו תמיד הצליח להיראות גם רפוי ונינוח בבגדים שלו, ונראה היה שהם נעימים לו, שכל הגוף שלו נעים לו וזה משך אותי. באותו יום הוא ישב לבד. הוא קרא כברית החדשה. הספר היה פתוח בבשורה על פי יוחנן. כשעברתי לידו עם הקפה שלי, הרים את הראש ואמר כאילו לעצמו: זה מטורף, אין כאן ראש ורגליים, "בראשית היה הדבר והדבר היה את האלוהים ואלוהים היה הדבר", מה זה? זה הנחש שבלע את זנבו. הוא לא שאל אבל עניתי: דיבור ודבר זה מאותו שורש, והוספתי משהו על הכוח של המילה ליצור יש מאין ולהפוך לדבר. כך הכרנו. אחר כך נהגנו לשבת על ספסל אחד בעמק המצלבה, תחת אלה גדולה. דיברנו שעות. ציפורים חירבנו לי על הראש ואני חשבתי שאני בת מזל. די מהר עברנו לגור יחד. הוא עבד על הרומן שלו, ואני המשכתי ללמוד עד הלידה. אחרי שאלון נולד עזבתי את הלימודים והתחלתי לעבוד כמורה לפסנתר. אבל זה לא הספיק. ירון הכניס אותי חזק לקטע הפוליטי. הוא היה פעיל ב"שלום עכשיו" וממייסדי "בצלם", שם סידר לי משרה חלקית. הבית שלנו התמלא בפליירים. לירון היו הרבה חברים, שהיו באים בסופי שבוע: סופרים ופעילי שמאל זועמים, והיו החברים שלי שאת רובם ירון לא כל כך סבל: בעיקר את גיא חבר שלי מליד"ה, ואת החברים שלי מהאקדמיה למוזיקה שלפעמים עוד הייתי מנגנת איתם. ירון קרא להם "הפריקים של 'החתולות'". במפגשים האלה היינו מדברים על פוליטיקה ועל כתיבה. כלומר, ירון היה מדבר על הכתיבה שלו. מדי פעם ירון הקריא קטע, ואני חשבתי על זה שכבר מזמן לא כתבתי.

ירון התאדה בשלב מסוים, זה לא הפתיע אף אחד חוץ ממני. עברתי לגור אצל

ההורים שלי. חסכתי שכר דירה והם עזרו לי עם אלון. נרשמתי ללימודי הנדסאות אדריכלות במכללה להנדסה והתחלתי לעבוד בתור יועצת בחברת מטבחים גדולה. אחרי הלימודים פתחתי עסק קטן. הלקוחות הראשונים היו חברים של ההורים שלי. לקחתי קורסים בפנג-שוואי וגינון ונכנסתי לשותפות עם אדריכלית צעירה. אנחנו מתכננות יחד בתים פרטיים כולל עיצוב פנים ועיצוב נופי, שכרנו משרד במרכז העיר, צבענו קיר אחד בכתום, מסעדה שעיצבנו התפרסמה בז'ורנל לעיצוב. בכל פעם שאני עוברת ליד חנות ספרים אני מחפשת את הספר של ירון. לא יודעת למה אני מייחלת: למצוא או לא למצוא... אלון פגש אותנו פעם, הוא בן עשרים וארבע ולומד פסיכולוגיה. לפעמים אני נזכרת במה שהמורה שלי בטכניון אמר. היום אני חושבת שאולי הוא צדק. אדריכל טוב הוא כמו בעל מלאכה טוב: מרגיש את החומר, ויש לו אינטואיציה לגבי היחסים והחיבורים הנכונים בין הדברים. אדריכלות זאת לא פואטיקה, אלא מלאכה, אבל כמה טוב לספר לעצמנו סיפורים כדי להקסים את נפשנו תוך כדי עשייתה. אז נכון שאני מתפרנסת יפה ואפילו נהנית, ובכל זאת, לפעמים אני עדיין מצטערת שוויתרתי על המוזיקה...

כל החופש הגדול היינו זרוקים ברחובות. אליושה, עידו ולפעמים גם הליל ניגנו, ואני אספתי כסף. לפעמים ליוויתי אותם בשירה. בערב ניגנו יחד בכל מיני פאבים; אני על הפסנתר, אליושה בקלרינט, ועידו היה מקפל את הצוואר הארוך והלבן שלו על הכינור. אחר כך, בסביבות שלוש לפנות בוקר, היינו מעשנים ונזרקים אצל עידו בנחלאות, קמים בצהריים והולכים לנגן ברחבה של המשביר או ב"חתולות". פעם הלכנו לראות בסינמטק את הסרט כאוס, אליושה אמר שחייבים לראות את הסרט הזה כי זה סרט שהירח בעצמו כתב לו את המוזיקה. היתה להם תקלה בסאונד, אז הסרט התחיל ולא שמעו כלום, אליושה קילל קצת ברוסית, ואחר כך הוא ועידו עלו על הבמה וניגנו את הפסקול בעל פה. די מהר המקריץ כיבה את הסרט. אנשים עוד נשארו כמה דקות לשמוע.

אני שבאתי מקלאסי לא ידעתי לאלתר, רק אחרי כמה שכתות. אליושה היה אלוף באלטורי ג'אז. למדתי ממנו אבל היה לי קשה לעזוב את התווים. הייתי ילדה טובה מדי, היה אומר. הוא גם חשב שאני חייבת להשתחרר מבחינה מינית כי זה יעזור לנגינה שלי. הוא הציע את עצמו בתור מדריך. פעם ניגנו באיזה פאב והיה שם פסנתר, ואני התחלתי לנגן את "Shine on you crazy diamond" והתחלתי לעוף על זה. לקחתי את זה לאלתור פסיכי. אליושה השתגע; הוא העריץ אותי איזה שבוע אחר כך.

לבית ספר כמעט לא הלכתי בשמינית, לא היה לי זמן; פעמיים בשנה השתתפתי בתחרות נגינה בקונסרבטוריון, וחודשיים לפני כל תחרות עבדתי איזה שבוע שעות

ביום על הרסיטל שלי. קיבלתי מלגה שכללה שיעורי תורת המוזיקה וקומפוזיציה פעמיים בשבוע אחר הצהריים. בליד"ה התחשבו בי ולא החשיבו לי חיסורים. הייתי מגיעה רק לשיעורים עם בתיה גור, למדנו קפקא וקלייסט והלדרלין ותומאס מאן. אני חושבת שזה היה הטריגר לאובססיה הגדולה שלי למאהלר. אפשר לומר שהייתי מאוהבת. חיפשתי ביצועים שונים ל"שירת האדמה" ושמתי אותם על רי-פליי בווקמן, שמעתי כמעט רק מאהלר ומדי פעם את פינק פלויד או לד זפלין. חוץ מזה אהבתי לראות את בתיה מדברת בכזה להט, על הרובד הארוטי ביצירתו של... גיא ואני ישבנו בספסל הראשון ונשאנו אליה עיני עגל, היא נראתה לנו גדולה מהחיים וכל כך, כל כך, יפה. אחר כך הייתי מתעופפת משם והולכת לאקדמיה למוזיקה.

הבניין הישן ברחוב סמולנסקין היה כמו בית. אהבתי לשבת בפטיו ולאכול את הסנדוויץ' שלי ליד עץ התות הזקן, ואחר כך לתפוס חדר ריק בקומה השנייה ולהתאמן. בטהובן מאוד מתאים לך בטמפרמנט, אמרה שרה המורה שלי, אבל הסונטה הזאת עשתה לי את המוות. גם האימפרופטו של שוברט לא היה פיקניק... עשיתי כל יום תרגילי מתיחה לאצבעות בשבילי; מדהים איך צריך לקרוע את הידיים בשביל להוציא את זה חלומי, כמו שזה צריך להישמע, כאילו פיה מנגנת בידים קטנות ועדינות שמרפרפות על הקלידים מלמעלה, כשבעצם צריך ידיים חזקות ורחבות כדי לנגן את זה... הכי קל היה לי עם הזרימה של הערבסק של דבייסי, ברגע שקלטתי שם את הסנדרון של המקצבים השונים של ימין ושל שמאל בקדנצה, זהו - זה היה שלי. שמעתי את הקטע הזה בפעם הראשונה כשרק התחלתי לנגן; עברתי במסדרון הארוך של הקומה השנייה, בין חדרי הלימוד, ותמיד היה שם ערבוב כזה, כמו של תזמורת שמכוונת כלים לפני קונצרט. אהבתי לעבור ולהצמיד אוזן לכל דלת. לזהות. פתאום שמעתי את זה: זה היה כמו פלגים קטנים שמתחברים לנהר ואז, הקדנצה הזאת, כמו מפל אדיר של טריולות ושמיניות. עברו שנים עד שהגעתי לרמת נגינה שאיפשרה לי לנגן את היצירה הזו. אבל הערבסק של דבייסי הוא הסיבה שהחלטתי להיות פסנתרנית. רק פסנתר יכול להשמיע צליל כזה של מים.

הרסיטל היה הצלחה גדולה. קיבלתי מלגה מלאה והמשכתי ישר לאקדמיה. בצבא אירגנו לי מסלול קליל וקל"ב, שלא יפריע לי להתפתח כפסנתרנית מבטיחה. בשנים הראשונות הלך לי טוב. כל היום ניגנתי ושמעתי מוזיקה. הצלחתי להשיג מלגות טובות וזכיתי בכמה פרסים יוקרתיים בתחרויות בארץ ובחול. בשלב מסוים לא עמדתי בלחץ של התחרויות ואיבדתי מומנטום. אחרי שגיא השתחרר מהצבא התחננו. הוא למד אדריכלות והצליח יפה. יש לו כישרון טבעי לעיצוב. אחרי הלידה הראשונה התחלתי ללמד פסנתר ותורת המוזיקה באקדמיה. בנינו

בית שמח ונולדו לנו ארבעה ילדים (הגדול שלנו יהיה בן 24 השנה, הקטנה בת 18). אליושה עזב את הארץ, עידו מנגן בפילהרמונית ולפעמים קופץ לבקר. לפני שנתיים בערך, עידו שכנע אותי להופיע איתו במרכז למוזיקה בעין כרם. ניגנו יחד את הסונטה ארפג'יונה. זאת היתה התעלות ואחר כך התמלאתי עצב גדול ותחושת אבל. חלומות עלי: יחפה, צעירה וחדורת אמונה, ועל עידו ואליושה: מנגנים מוזיקה שהירח כתב, רדפו אותי. קניתי תקליטור של הפסקול של כאוס, ושמעתי אותו שוב ושוב. הלכתי והתנתקתי, בהיתי, לא יכולתי לסבול את הצרימה הדקה; החיים שלי היו כמעט נכונים, כמעט מושלמים וכל מה שהבדיל בניהם לבין האמת היה זיוף קטן של חצי טון, אלא שהכמעט, החצי טון הזה, צורם יותר מזיוף של טון שלם וקשה יותר לשאת אותו. הנגינה עם עידו הזכירה לי את היופי והעוצמה של הצליל הנכון - הנקי, ולקחה ממני את היכולת להתפשר, ואני שזוכרתי לא יכולתי לשכוח עוד, אפילו לא לרגע, שהחיים שלי הם כמעט. כל הזמן רק כמעט, ליד, קרוב מאוד, נעים במסלול מקביל שלעולם לא אפגוש. הייתי עטופה בועה שקופה, בלתי חדירה. מבעדה ראיתי את גיא הולך לעבודה, חותך סלט, מתנהג רגיל - שמח בחלקו... (בעצם תמיד ידעתי שאנחנו לא ממש מתאימים - המגע אף פעם לא הרגיש אמיתי - כמו שני ילדים שמשחקים אבא-אימא, אבל לא היה לי למה להשוות וחשבתי שאולי ככה זה אצל כולם), ואז בא הכעס. הרגשתי שהקרבת את המוזיקה שלי למען גיא והילדים. רציתי הכול בחזרה.

שכרתי דירה עם סלון מספיק גדול לפסנתר הכנף שלי, ומרפסת לעציצים. ביליתי את רוב הזמן בבהייה והאזנה. למדתי לשמוע את הגרניונים שותים, ואת האבנים נושמות ברוח הלילה, למדתי מחדש להגיף את התריסים ולהדליק נרות וקטורת כמו שהיינו עושים פעם, אצל עידו בנחלאות, ראיתי את התקרה מזנקת ומתקמרת גבוה עם הצלילים, את הנר מטיל צללים ארוכים, מתנודדים, של נזיר מתהלך במעברים. כשלא שמעתי מוזיקה ניגנתי. בהדרגה חברתי לנגנים נוספים, בתחילה דרך עידו, והתחלתי להופיע בהרכבים קאמריים. גיליתי שלנגינה שלי, כמו למוזיקה ששמעתי, נוסף עומק שלא היה בה קודם: הייתי ירויה מתוך תותח, בעצבים חשופים, ובטהובן מעולם לא נשמע סוער יותר, שוברט מעולם לא היה מכמיר לב יותר, את שירת האדמה שמעתי כמו בפעם הראשונה. הייתי בת 43, אכולת אשמה על המשפחה שפירקתי בגלל חצי טון, מתייסרת במחשבות שאולי האמת היא רק רעיון נשגב שאין לו אחיזה בחיים, ואנשים רק מפארים את האהבה כדי להקסים את נפשם, אבל משהו מהאמונה חזר אלי; חזרתי לחפש בדבקות את היופי והעוצמה של הצליל הנכון - הנקי.

מיכל תבורי¹

יומן משא

שלום. כרטיס? מיכל תבורי. כן, מיכל. בת כמה את? בריאה בדרך כלל? נשואה, כן? ילדים? לידות רגילות? מה עם אמצעי מניעה? את יודעת שזה לא נותן כיסוי מלא, נכון? מחלות במשפחה? באיזה גיל היא אובחנה? באסה. והיא עשתה בדיקה גנטית? ואת? למה לא? מה זאת אומרת בשביל מה? תמיד טוב לדעת. והמעקב שונה לגמרי. כל היחס אליך אחר. תראי, אני מוכנה לחכות קצת אבל מתישהו תצטרכי לעשות. מתי היית אצל כירורג שד לאחרונה? רע מאוד. מחר את קובעת לך תור. הוא בטח ירצה לראות אותך פעם בשנה לפחות. אני מוציאה לך הפניה למרות שאת יכולה גם לקבוע לבד דרך המוקד. טוב. לכי מאחורי הווילון ותורדי חלק תחתון נעשה בדיקה. יש שם בצד סינר מנייר אם את צריכה. תקראי לי כשאת מוכנה. (11.7.11, ד"ר גולדמן-לוי תמר, גניקולוגית, קליניקה פרטית)

כרטיס? כן, איך אני יכול לעזור. אני רואה, כתוב במחשב. ועשית את הבדיקה הגנטית? אבל זה בסך הכול בדיקת דם פשוטה, מה יש לפחד? חוץ מזה, בריאה? עוד מחלות במשפחה? אוקיי. אז אנחנו עושים היום בדיקה שגרתית. את יכולה ללכת מאחורי הווילון. תורדי חלק עליון ותשכבי על המיטה. תקראי לי כשאת מוכנה. אני לא מרגיש שום דבר חריג, את יכולה להתלבש. אני מוציא לך הפניה לאלטרה-סאונד. שיהיה. ואני רוצה לראות אותך שוב בעוד חצי שנה. אני מוציא גם הפניה ליועץ גנטי, רק הוא יכול להפנות אותך לבדיקה. אין בעד מה. תשאירי בבקשה את הדלת פתוחה. (12.7.9, ד"ר גד רפאלי, כירורג שד, מרפאת הקופה)

את מיכל תבורי? בואי תיכנסי חמודה. כן, נעשה אלטרה-סאונד וגם ממוגרפיה. מה את קופצת? באת לאלטרה-סאונד וקיבלת ממוגרפיה חיים, מה רע? יצא לך מבצע, אחד פלוס אחד. נו, אפשר לחשוב. אין בזה יותר קרינה מלשכב יום שלם עם ביקיני על חוף ים. אולי באמת כדאי שתתחילי, תראי כמה את לבנה. מאיפה שמעת שטויות כאלה? מייננת מייננת אבל במנה זניחה. אבל מה יש לחכות? וצריך לעשות לפחות אחת לפני גיל 40, שיהיה לנו בייסליין. אחר כך רקמת שד משתנה, עכשיו עוד צפופה. אין לך דברים יותר טובים לעשות חוץ מלדאוג? די, די, חמש דקות גומרים מהכול. תשבי ליד חדר שש ויקראו לך. (23.9.12, ד"ר סוזאנה פרלמן, רדיולוגית, מכון ממוגרפיה, מרפאת הקופה)

1 כל השמות בדויים.

מיכל תבורי? בואי תיכנסי. זה המכשיר, כן. תורידי חולצה וחזייה. את יכולה לשים כאן על הכיסא. תאמיני לי, מותק, כבר ראיתי הכול. את לא בהיריון, נכון? קחי, שימי סינר, זה מגן לך על השחלות. יופי. מה את רוצה, לא כל כך קטנים. תראי את השד הזה כאן על המסך. רואה את כל השחור? הכול סיליקון. רק הפס הדק הזה כאן זה רקמה של שד. הרבה יותר קטן משלך. ראית אותה במסדרון? עבודה טובה עשו עליה, נכון? בואי, תתקרבי עוד קצת. סתם התלוננת. בכלל לא קטנים, פשוט פרוסים יפה על בית החזה. יש בנות שיש להן רק בליטה קטנה מתחת לפטמה וזה הכול. זהו. עכשיו זה עושה קצת קוועץ'. כן, סוג של סוסטר, בדיוק. יופי. עכשיו אל תזווי, אני יוצאת לשנייה וחוזרת. מצויין. עכשיו ניקח זווית אחרת. (אסתי צדוק, טכנאית ממוגרפיה, שם)

הי. מיכל, נכון? יש כרטיס? טוב. בואי נראה. אני רואה שהיית סוף-סוף אצל כירורג שד. מצויין. וגם עשית ממוגרפיה, טוב מאוד. עם סיפור משפחתי כמו שלך מתחילים לפני גיל ארבעים, אין מה לעשות. מה חוץ מזה? עוד לא היית אצל גנטיקאי, הא? אני מכירה מישהי מצוינת בשבילך אבל אני לא בטוחה שהיא מקבלת דרך הקופה. רגע, אולי יש לי כרטיס שלה. הנה, קחי. תזכירי לי, מתי לקחנו PAP בפעם האחרונה? אוי ואבוי. אז היום ניקח. חוץ מזה, משהו מיוחד? טוב, לכי תתפשטי. (19.11.12, ד"ר גולדמן-לוי תמר)

כן שלום. תני לי כרטיס. אני רואה את פעם ראשונה. בדיקה שגרתית, כן? אה, אימא עם סרטן שחלה. לא כל כך טוב. ומה עם BRCA שלך? למה לא בדקת? בטח לבדוק. אז עושים יותר מעקב. פעם בחצי שנה ממוגרפיה ופעם MRI, בחינם על חשבון קופה. אבל למה? מפחד לא מתים, חמודה. מסרטן כן. אני מוציא לך הפניה לגנטיקאי. תבררי דרך מוקד מי מקבל בסביבה. בינתיים תתפשטי. את יכולה לסגור וילון. (22.11.12, ד"ר ולדימיר בינדר, כירורג שד, מרפאת הקופה)

BRCA אני רואה שאימא חלתה בגיל 49, נפטרה בת 53. יש עוד נשים במשפחה שחלו? אולי שד? זו באמת בעיה אצל אשכנזים. משפחות קטנות מדי. בואי נצייר רגע עץ משפחה. אימא נולדה ב...? ואבא? ההורים של אימא? כמה אחים יש לה? ולאיימא שלה? ולאבא? כן, היטלר דאג לדלל לנו יפה את המדגמים. מה עם ההורים של אבא? ולאחיות שלו לא היו ממאירויות? ולך? אחים, אחיות? יש להם ילדים? ולך? שני בנים ובת. בעלך, מאיזה מוצא? גם אימא שלו? בת כמה היא היתה? זה יכול להיות בעיה בשביל הבת שלכם, אבל עד שהיא תגיע לגיל הרלבנטי כבר יהיו התערבויות שאנחנו לא יכולים לדמיין. אבל בהחלט כדאי שגם בעלך

יבדוק. אצל גברים מוטציה בגן הזה מגבירה את הסיכון לסרטן הערמונית, המעי הגס, הלב לב. לא כמו לנשים אבל בכל זאת. אצל נשים מדברים על סיכון תחלואה של בין 50 ל-80 אחוז. זה אכן המון. אבל חכי, עוד לא עשינו את הבדיקה. תראי, עקרונית אחת מכל ארבעים נשים אשכנזיות נושאת את אחת משתי המוטציות של BRCA. אבל אצלך זה קצת אחרת כי כבר יודעים שאימא חלתה. אבל בשביל מה לדבר סטטיסטיקה אם תכף נדע. התוצאות זה עד חודשיים אבל יכול להיות גם בשבוע הבא. לא, זה מגיע אלי ואני מתקשר אלייך. אוי היום המדפסת עושה לי בעיות. הנה. בהצלחה. שלום שלום. (30.11.12, פרופסור יאיר חרמוני, מומחה לגנטיקה רפואית, מרפאת הקופה)

הלו? אני מדבר עם מיכל? שלום כאן פרופסור חרמוני. התוצאות שלך הגיעו ואני רוצה להזמין אותך לקבל אותן. לא, אני לא נותן תוצאות בטלפון. אני כאן היום עד אחת. אני מעדיף שתגיעי היום. בשבוע הבא אהיה רק ביום שלישי. אני מבין. תראי, זה הטלפון הנייד שלי. מקסימום תתקשרי מהדרך. אם צריך, אני אחכה לך קצת. אין בעד מה. להתראות. (14.12.12, פרופ' חרמוני, שיחת טלפון)

או, מיכל, נכון? בואי תיכנסי. מזל שהגעת, כמעט הלכתי. טוב, אז כמו שאמרתי לך בטלפון, קיבלנו את התוצאות ומצאנו שאת נשאית. כן, באמת. המוטציה שלך היא BRCA2, שם פרטי 6174delT. זה לא מאוד מפתיע אותנו, נכון? זה כן? תראי, הכנתי לך כאן ערמה קטנה של דפים. זה צילום מתוך המאמר הכי עדכני שהתפרסם בנושא². הטבלה הזאת³ מפרטת את הסיכון לפתח סרטן לפי עשורים. את רואה? מה שהדגשתי בצהוב זו המוטציה שלך. כאן זה מתייחס לסרטן השד וכאן לסרטן השחלה. נכון, טווחים רחבים. ככה זה סטטיסטיקה, מה לעשות. כאן יש טלפון של רופאה אונקולוגית שמתמחה בנשאות. אני מציע שתצירי איתה קשר. היא כבר תדבר איתך בפירוט, אבל ההמלצה היום היא לחרות שחלות. כמה שיותר מוקדם. בארץ פחות מקובל לחרות גם שדיים, למרות שבאירופה זה מאוד נפוץ. ואת צריכה למסור לבנות הדוד שלך שהן צריכות להיבדק גם. זו צריכה להיות בחירה שלהן, נכון? אז מה, לנשאות מתחילים מעקב כבר בגיל 25. הנה, קחי לך כרטיס שלי, שיהיה לך. את בסדר? אין בעד מה. שבת שלום גם לך. (14.12.12, פרופ' חרמוני, מרפאת הקופה)

2 Finkelman, B. S., Rubinstein, W. S., Friedman, S. and co. (2012). Breast and Ovarian Cancer Risk and Risk Reduction in Jewish BRCA1/2 Mutation Carriers. *Journal of Clinical Oncology* 30(12): 1321-1328.
3 <http://jco.ascopubs.org/content/30/12/1321/T5.expansion.html>

יחס חם ואנושי לגוססים, נכון? אבל לא! את לא מבינה! אתמול, אני יושבת איתו, ופתאום האחות פותחת את הווילון, מגופפת, ככה, בחיתול, ואומרת: "יאללה, נחליף?" כאילו, מה? זה כבר לא בן אדם? כבוד מינימלי. והוא נראה זוועה, מיכלי. זוועה. כולו מפוצץ מגידולים. גם המוח מפוצץ. עין אחת שלו כמעט יוצאת מהמקום. הוא מת לראות את יהלי אבל גם לא רוצה שהיא תזכור אותו ככה. רק אומרים יהלי הוא מתחיל לבכות. וזה גם לא בדיוק מקום לילדה בת שש. גלית על הפנים. על הפנים. צורחת על כולם בלי הפסקה. אוף, איזה סיוט. סיוט סיוט סיוט. הגוף מחוסל והמוח, כשלא מסומם בטונות מורפיום, קולט הכול. אין לי מושג איך אני הולכת לעבוד היום. (15.5.13, עידיית, עמיתה)

*"נדמה שהצרות של אנג'לינה ג'ולי עוד רחוקות מלהסתיים: לאחר שהודיעה כי עברה ניתוח לכריתת שני שדיה, מגזין 'פיפל' חושף כי השחקנית המפורסמת לא יצאה מכלל סכנה וכי רופאיה המליצו לה לעבור ניתוח הסרת שחלות עד גיל 40. הגן BRCA1 אותו נושאת ג'ולי ואשר מגדיל את הסיכוי ללקות בסרטן השד, מגדיל גם את הסיכויים לחלות בסרטן השחלות בחמישים אחוז. אמה של ג'ולי נפטרה לפני כשש שנים לאחר מאבק ממושך בסרטן השחלות. סביר להניח כי ג'ולי תנותח בשנת 2013." (nrg, 16.5.13)*⁵

שלום. תודה. כן, מה אני יכול לעשות בשבילך. אה, היית אצלי כבר, נכון. טוב אם ככה תוצאה כדאי להיפטר משדיים ודי. זה סיכון מאוד גבוה. עד שמונים אחוז. למה לחכות, שיבוא סרטן? ותוצאה אסתטית יותר טובה אם מנתחים עכשיו ממה שמקבלים אחרי שכבר יש גידול. אז שמים סיליקון נו מה. אפילו אפשר קצת להגדיל. אם זה היה טוב ל... איך קוראים לה? כן, אנג'לינה, אז מה? טוב גם לך. בסקנדינביה כולם עושות ככה, מה את חושבת. לא, לא סיפור גדול. פותחים, מוציאים מה שאפשר, קצת סיליקון ודי. לא יודע לגבי שחלות, שחלות זה כבר סיפור יותר מסובך, זה השפעה סיסטמית. כל מערכת הורמונלית משתנה. זה הרבה יותר דרסטי מניתוח שד. וסיכויים לסרטן שחלה יותר נמוכים. אם את לא מניקה, מה אכפת לך מה בתוך שד? וככה את גם יכולה לעשות עוד ילדים. מה יש שם? לא יודע, לא שמעתי. בשביל מה לך ליסוע כל כך רחוק? אני יכול לתת לך הפניה ל-MRI דרך קופה. איך שאת רוצה. אני מוציא לך הפניה בכל מקרה. טוב, תוריד חלק עליון נעשה בדיקה. אפשר? איפה, תראי לי. זה כלום. שום דבר. להרים יד. יד שנייה. זהו. את יכולה להתלבש. אמרתי כבר, זה כלום. על כלום אני לא כותב כלום. הנה הפניה. בבקשה. להתראות גם לך. גברתי! נראה לי ששכחת

5 <http://www.nrg.co.il/online/47/ART2/470/225.html>

היי, תודה. כן, מיכל. אז מה חדש? אוקיי מתוקה. את רואה? טוב שעשינו את הבדיקה. מעכשיו מערכת היחסים שלנו עומדת להשתנות ולהיות הרבה יותר הדוקה. אין דבר כזה יותר שאת נעלמת לי לשנתיים. את מתייצבת פה כל חצי שנה בדיוק ואנחנו עושות אלטרה-סאונד שחלות ובדיקת דם ל-CA-125. זה סמן לסרטן השחלה. לא, לא מהימן בכלל, אבל זה מה שיש. לשני הכיוונים לא מהימן. הוא יכול לעלות פתאום ואנחנו מנתחים ומוציאים שחלה יפה בריאה וחייכנית, והוא יכול להיות בתוך הנורמה ובינתיים מתפתח בשקט גידול ומתפשט בכל חלל הבטן. אבל כמו שאת יודעת, זו בדיוק הבעיה עם סרטן השחלה. אין דרך טובה לגילוי מוקדם. כשכבר מגלים, הרבה פעמים מאוחר מדי והגידול ממושט. לכן ממליצים לנשאות לכרות שחלות כמה שיותר מוקדם. את רוצה עוד ילדים? אז מוקדם זה עכשיו. אבל למה, למה את צריכה אותן? אל תדאגי, זה לא ניתוח מסובך. בכלל לא פותחים את הבטן. באותו יום, מקסימום למחרת, את כבר בבית. זה נכון. את מתעוררת מההרדמה בגיל המעבר. לא נעים אבל גם לא כל כך נורא. ואפשר לקחת קצת הורמונים. מינונים נמוכים זה לא נורא מסוכן. ואחרי השד יש מעקב צמוד, אפשר לתפוס גידולים כשהם עוד קטנים ולהוציא. תחשבי על זה, אף אחד לא כורת לך שום דבר מחר. תשמעי, אני יודעת שיש מרכז לנשאות BRCA שמרכז את כל המעקב והטיפול. שמעתי שהם מאוד נחמדים, וזה נוח שאת באה פעם בחצי שנה, עושה את כל הבדיקות ביום אחד ודי. גם מנתחים שם, שחלות, שד, יש כירורג, גניקו-אונקולוג, פלסטיקאים, כל מה שצריך. אני מוציאה לך הפניה. זהו. יאללה, בואי נציץ רגע על השחלות ואני משחררת אותך. וביוני את כאן, כן? דיר באלאק. (31.12.12, ד"ר גולדמן-לוי תמר)

*"אנג'לינה ג'ולי חושפת: 'עברתי כריתת שד כפולה'. בטור שמתפרסם היום ב'ניו יורק טיימס' כותבת השחקנית בת ה-37 שעברה במהלך שלושה חודשים באופן חשאי הליך של כריתת שני השדיים, לאחר שגילתה שהיא נושאת את הגן BRCA1 שמעלה בצורה משמעותית את הסיכויים לפתח סרטן שד וסרטן שחלות. 'הסיכויים שלי לפתח סרטן שד צנחו מ-87 אחוז ל-5 אחוז', כתבה ג'ולי, 'אני יכולה להגיד לילדים שלי שהם לא צריכים לחשוש לאבד אותי בגלל סרטן שד.' (Ynet, 14.5.13)*⁴

סורי, אני לא רואה איך אני נכנסת היום לשיבה. כן, צחי. העבירו אותו להוספיס. מכאן אני נוסעת ישר לבית חולים. זהו, הוא כבר סיעודי. לא יאומן. איש בן ארבעים ואחת. נורא שם, נורא. את לא מאמינה. אפשר היה לחשוב שלפחות יתנו

4 <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4379963,00.html>

משהו. אין בעד מה. (18.7.13, ד"ר ולדימיר בינדר, כירורג שד, מרפאת הקופה)
"כריתת שד הוא אחד הניתוחים הנפוצים ביותר בימינו, זאת בשל ההאזנות
הגבוהה של סרטן השד... כמות שחזורי השד גם עלתה בעקבות ביצוע כריתות
שד מניעתיות לנשאות של הגן BRCA אשר מסכן את האישה לחלות בסרטן...
ברוב רובן של הכריתות שד נכרת כל הקומפלקס של פטמה ועטרה. כלומר הוא
אינו עוד. בשחזור שד עצמו, בשלב אחד או בשלבים, לא משוחזר הקומפלקס
של פטמה ועטרה, אלא מבוצע בשלב נוסף מאוחר יותר. את הפטמה משחזרים
מהעור בשד המשוחזר והעטרה משוחזרת ע"י קעקוע או השתלת עור עצמי
ממקום אחר. הקעקוע משחזר את צבעה השונה של העטרה ומחקה עטרה רגילה
ע"י הזרקת צבע לעור." (dr-icekson.co.il, 18.7.13)

בוקר טוב. בשמחה. איזו קופת חולים את? אני מצטערת אבל ד"ר גולדמן כבר
לא מקבלת פציינטיים שלהם. היא הפסיקה לעבוד איתם. בשיא הרצינות. פרטי?
פרטי זה 900 שקל לפגישה. את היריון בסיכון? אז בשביל מה? אין בעד מה.
להתראות. (19.7.13, מזכירתה של ד"ר גולדמן-לוי תמר, שיחת טלפון)

"בנוגע לניתוח מניעתי: כריתת שדיים יעילה במניעת סרטן שד בנשאות ומפחיתה
תחלואה ב-90%. כריתת שחלות מפחיתה את הסיכון לסרטן שד ולסרטן שחלות
ומפחיתה את התמותה הכללית, התמותה מסרטן שד ומסרטן השחלה. יש לדון
עם המטופלת על השלכות הניתוחים: דימוי גוף, ירידה בליבידו ובריאות העצם
והלב. יש להדגיש כי הניתוחים המניעתיים אינם יעילים ב-100%... פותחו מודלים
אשר מחשבים את שנות החיים שיתווספו באם ננקוט באסטרטגיית מניעה
זאת או אחרת. אחד המודלים מציע שאשה בת 30, שהיא נשאת BRCA1\2
תרוויח בממוצע 3-5 שנות חיים מכריתת שדיים ו-1-2-0.3 שנים מכריתת שחלות
מניעתית. העלייה בתוחלת החיים יורדת ככל שגיל האישה עולה ובגיל 60 הינה
מינימלית. חישובים ממודל שונה המשווה ניתוחים מניעתיים למעקב צמוד
מציעים שכריתת שדיים בגיל 25 שנה וכריתת שחלות בגיל 40 שנה הם הבחירה
היעילה ביותר לשיפור ההישרדות בנשאות. שילוב של ממוגרפיה ו-MRI שדיים
הינה תחלופה טובה למניעת סרטן שד." (doctorsonly.co.il, 21.7.13)

אוי, מתוקה, איך לא סיפרת עד עכשיו. אוף. כמה דברים להתמודד. את יודעת,
יש לי חברה שגם נשאת, ועברה ניתוח, כבר לפני די הרבה שנים, והיא בסדר

6 <http://www.dr-icekson.co.il/breast-surgery/breast-reconstruction>
7 <http://doctorsonly.co.il/2013/05/58399/>

גמור. אולי תדברי איתה? גם אימא שלה נפטרה. לא זוכרת אם שד או שחלה. היא
התלבטה הרבה ובסוף הוציאה. מתישהו סביב 40, אפילו לפני. לא, את השדיים
לא. זה היה בשבילה טו מאץ'. היום היא מה זה בכושר, הרבה יותר ממה שהיתה.
והיא נראית מצוין. אולי תדברי איתה? אני יודעת שגם היא נוסעת לבדיקות
פעמיים בשנה. יופי, אני מדברת איתה היום ואומרת לה שתחכה לטלפון ממך.
(22.7.13, דפנה, חברה לעבודה)

אני חושבת שהחלום הזה מספר לנו משהו על מערכת היחסים בינך לבין הגוף
שלך עכשיו. הקונכיה הענקית הזו, קשיחה ויפה מבחוץ, אבל אי אפשר לדעת
איזה יצור דוחה מזדחל שם בפנים. (23.7.13, נעמי, פסיכולוגית, קליניקה פרטית)

הלו? היי, כן, דפנה אמרה לי שתתקשרי. אז גם את נשאת, אה? כן, בטח, תשאל
כל מה שאת רוצה. אני זוכרת איך פחדתי ואיך הרגשתי לבד בהתחלה. תראי, אני
עשיתי את הניתוח בגיל 39 ואני לא מצטערת לדקה. כל חצי שנה לפני הבדיקה
הייתי בכזאת חרדה, הרגשתי שאני כמו איזו פצצה מתקתקת, לא יכולתי לסבול
את זה יותר. תראי, זה לא שהכול היה ורוד. הניתוח זה כלום. למחרת כבר הייתי
בבית ועוד כמה ימים התאוששות. אבל אחרי שבועיים קיבלתי את הפנים. הייתי
בסופר, ופתאום כולי בוערת, מטפטפת זיעה, וואו, לא הבנתי מאיפה זה בא. ואז
גלי חום נוראים, לא יכולתי לישון בכלל, ומצבי רוח, דיכאון, לקח לי יותר משנה
לחזור לאיזון. אבל בסוף זה הסתדר. גם התחלתי לקחת קצת הורמונים למרות
שבהתחלה פחדתי. תראי, יש לי שלושה ילדים. אני לא רוצה שיאבדו אותי. אני
רוצה להיות סבתא. והיום אני חיה חיים טובים, עושה הרבה ספורט, מבלה. הסקס
מצוין, מצוין. והעיקר שאני רגועה. פעם בחצי שנה מעקב שד ודי. כן. אני מבינה.
בסדר, לאט לאט. תראי, תשמרי לך את הטלפון שלי ותתקשרי מתי שאת רוצה.
אפשר גם להיפגש. תדעי שאת לא היחידה בסיפור הזה. בכיף, אין בעד מה. ביי
ביי. (24.7.13, איימי, חברה של דפנה, שיחת טלפון)

מיכל. צחי נפטר. לא אגיע היום למסיבה. (25.7.13, עידי, הודעת טקסט)

ובקשר אלייך. את לא עושה ממוגרפיה עד יום מותי. ומותך. את עושה
תרמוגרפיה ואלטרה-סאונד אחת לשנה של השדיים. תרמוגרפיה יש איפשהו
במרכז אם איני טועה. חפשי באינטרנט. אלטרה-סאונד של השחלות אחת לשנה.
בלי מוצרי חלב. ותציעי לכירורגים להסיר להם את הביצים לפני שיציעו לך נגיעה
בשד. תציעי אותי בתור מסרס עם הרדמה מקומית. אין שום קשר בין הגנים לבין

סרטן. ממש כמו שתנור גז לא יחמם אם לא יפעילו אותו. אימא חיה חיי מוות. לכן היא מתה. בברכה, דב. (26.7.13, ד"ר דב שטיין. רופא ודוד. תכתובת אלקטרונית)

הלו! שלום. כן, זו חנה מדברת, איך אפשר לעזור. איפה אובחנת? אוקיי. ועשית כבר פעם ממוגרפיה? אה, יופי. אני רואה שאת יודעת קצת. אז עכשיו את צריכה לעשות MRI. זה צריך להיות בין יום שבע ליום ארבע-עשרה למחזור. מתי וסת אחרונה? אז היה טוב שתבואי ב-21 לאוגוסט. אני מבינה, אבל תראי, אחר כך כבר ספטמבר, חגים, ולא כדאי לחכות כל כך הרבה זמן. אולי אפשר להזיז קצת את הנופש? טוב, אני מחכה שתחזרי אלי. (28.7.13, ד"ר חנה דגן, רכזת המרפאה לנשאיות BRCA, שיחת טלפון)

אבל דפי תיאמה את זה כבר לפני יותר מחודשיים! את יודעת איזה סיפור יהיה להזיז את זה עכשיו? אנחנו ארבע משפחות! אני לא יכול לעשות כזה דבר. איפה נמצא עכשיו צימר לארבע משפחות באוגוסט? לא יודע, תחשבי על פתרון. אבל למה את מגיבה ככה? אז נבטל, אם אין ברירה נבטל. כן, לא נבוא בכלל. הילדים יסתדרו, מה לעשות. בטח שאני יבוא איתך. די, אל תבכי, אסור קצת להתעצבן? (28.7.13, גיל תבורי, בעל)

מיכלי מיכלי מיכלי. עכשיו השם מתחבר לי לפנים. כמה זמן לא ראיתי אותך, מה שלומך? את נראית מצויין. מה עם הכאבי ראש? יופי, נהדר, נהדר. אז מה? מה מביא אותך אלי? כן, אני זוכרת, אימא. נו, מה, הפחידו אותך אז הגוף שלך מגיב לחרדה. תוציאי לשון. מצויין. את בריאה לגמרי, יפתי. לגמרי בריאה. בואי נרגיש את הדופק. קצת חסר לך צ'י. כל הצ'י הלך על פחד. אבל נחזיר אותו, אל תדאגי. נמריץ אותו חזרה. את תהיי בסדר גמור. איזה שטויות. את שמחה ועושה יוגה ואוכלת בריא. אין שום סיבה בעולם שתחלי. סרטן צריך סביבה מאוד מסוימת כדי לשגשג. הרי תאים סרטניים נוצרים כל הזמן. אבל אם אין תנאים מתאימים, והמערכת החיסונית פועלת כמו שהיא צריכה, הם לא יכולים להתפתח, נקודה. כן, פשוט כל כך. ואת צריכה את השחלות שלך לעוד הרבה שנים. הן עושות איזון הורמונלי מאוד עדין שאי אפשר להשיג עם תרופות. בשביל סיכון של חמישה אחוז? את באמת חושבת שהם יודעים משהו? הם רק רוצים לכסות את התחת שלהם. אולי הם יודעים הרבה על מחלות אבל הם יודעים מעט מאוד על בריאות. ואת, יקירתי, לגמרי בריאה, אז שלא יבלבלו את המוח יותר מדי. יאללה, תשככי. נדקור אותך קצת. (31.7.13, סיגל מוסנזון, מטפלת ברפואה סינית)

הי! את מיכל? יופי, בואי, בואי, תיכנסי. נעים מאוד. איך היתה הנסיעה? יופי, מצויין. הנה, כבר הכנתי לך תיק. תישמע, היום לוי צפוף ואתם קצת באיחור אז בואי נתחיל, חבל על הזמן. קודם כול תעשי אלטרה-סאונד אגן. אני אלוהה אותך, זה כאן בהמשך המסדרון. בינתיים אני אנסה להשיג את ד"ר רבינוביץ' שיבוא לבדוק אותך. הוא המומחה שלנו לשד. שאלות זה אליו. ודבורה תכף מוציאה לך תור לממוגרפיה לעוד חצי שנה. מה זאת אומרת לא עושה ממוגרפיה? מי אמר לך כאלו שטויות? אני לא יודעת על זה שום דבר. אצלנו כולן עושות. טוב, תדברי על זה עם ד"ר רבינוביץ'. דבורה מוציאה לך תור בכל מקרה. עוד נדבר על זה. בטח, כן. אחר כך תיפגשי עם היועצת הגנטית ואז אני לוקחת לך דם ל-CA-125 ואת יורדת ל-MRI. כשתחזרי תוכלי לפגוש את ד"ר פלדמן. הוא הגניקולוג. יאללה, בואי נלך לאלטרה-סאונד כבר נהיה שם תור אבל ננסה לדחוף אותך. אחר כך, אחר כך נוכל לדבר עוד. (21.8.13, 08:40, ד"ר חנה דגן, מרפאת נשאיות BRCA)

בואי, תתקרבי עוד קצת אלי. עוד טיפה... זהו. אוי, את כולך רועדת. כל כך קר לך? כן, אני יודעת. תראי איך אני. עם סוודר באמצע אוגוסט. זה נכון בעיקרון, אבל אז את יודעת מה יקרה. פתאום ייכנס איזה רופא ויצעק עלינו למה כל כך חם פה. הם אומרים אתן יכולות להתלבש, אנחנו לא יכולים להתפשט. מה אני יכולה לעשות. ככה העולם עובד. אלטרה-סאונד גניקולוגי, כן, אבל קורה שנכנס רופא זכר לראות או לשאול משהו. אני אכסה אותך בשמיכה. ככה יותר טוב? יש לי עוד אחת אם את צריכה. אויש נגמרו לי פה הקונדומים. (21.8.13, 09:05, רבקה גולן, טכנאית אולטרה-סאונד, שם)

כן, תיכנסי. תודה חנה. כן, התיק אצלי. אז את נשאית של BRCA2. שלושה ילדים. מתכננת עוד? תראי, בגדול יש לי שלושה דברים להגיד לך היום. ראשון זה הריונות. קודם כול, אם את רוצה עוד, כדאי שתזרזי. חוץ מזה את צריכה לדעת שהיום אפשר לברור עוברים ב-IVF. זה אומר שעושים הפריה חוץ גופית, ובוחרים את העוברים שלא נושאים את המוטציה. נכון, זו התערבות רצינית, אבל היום יש לנו את הטכנולוגיה הזאת אז למה לא להשתמש בה ולחסוך לבנות שלך צרות. טוב. שתיים זה שחלות. כמו שאני בטוח שכבר אמרו לך, ברגע שמסיימים ללדת, אנחנו ממליצים לזרות שחלות. ההמלצה היא לפני גיל 40. בשביל זה אפשר בדרך כלל אחר כך לקחת הורמונים במינונים נמוכים. תראי, על כל אחת מהשאלות האלה שלך אפשר לעשות סימפוזיון שלושה ימים ליד איזה אגם יפה בשוויץ. אבל אין לנו הרבה זמן אז אני עונה לך בקיצור. מה שאנחנו יודעים היום לעשות זה לזרות. זה מפחית מאוד את הסיכון לפתח סרטן שחלות. לא לאפס,

אבל מפחית. הסיכון שלך עומד על בערך 30%. כן, עד גיל שמונים. אבל את יודעת שזה מהסרטנים הפחות סימפטיים. אני לא יודע על מניעה לא כירורגית. איפה קראת את זה? אין פרוטוקול כזה היום בשום מקום. כל זה עוד בגדר השערות. אני לא עובד עם השערות. אפשר להמשיך? שד. לגבי השד, בארץ פחות מקובל לעשות כריתה מניעתית. זה כל הנושא של דימוי גוף, כנראה שזה יותר עניין. בכל זאת יש נשים שמבקשות. תראי, אישה שראתה את אימא שלה גוססת מסרטן שד ואת אחותה גוססת מסרטן שד תכרות בלי בעיה. אחרות פחות. לא מעט פסיכולוגיה, זה נכון. בכל מקרה, לשד יש לנו מעקב טוב יותר. אני מדגיש שכאן אנחנו בתחום הגילוי המוקדם, לא בתחום המניעה. מניעה זה ניתוח. אם זה מעניין אותך, אפשר לקבוע לך פגישה עם פלסטיקאי שיסביר לך את כל הפרוצדורה. טוב, עוד משהו? אפשר כבר לעשות בדיקה? קדימה, אני מחכה שתקראי לי. (21.8.13, 09:17, ד"ר רבינוביץ', כירורג שד, שם)

בואו שבו. נעים מאוד. אני לילך, יועצת גנטית. אני מבינה שכבר עשית בדיקת נשאות, נכון? אצל מי? אה, פרופסור חרמוני. ברור, כל מי שבתחום מכיר אותו. אז הוא בטח הסביר לך הרבה ממה שיש להסביר. אבל בכל זאת נעשה היום עץ משפחה, ואחר כך אני אסביר על מחקר שאנחנו עושים כאן ואבקש ממך לחתום על אישור שנוכל לקחת ממך DNA. במילא חנה לוקחת לך דם, לא? אוי, סליחה שנייה. כן, יבוא? שלום דוקטור. אבל רשום שאתה פה רק מאחת! אז אנחנו נצא, אין בעיה. אני אסתדר. אני אמצא לנו חדר אחר. אולי אצל האחיות. מה פתאום שתתהלך במסדרון דוקטור פלדמן. אתה בטוח? אז מה אם אני בהיריון. טוב, תודה רבה. אני מתנצלת. אני רק מסיימת איתם ויוצאת. סליחה. איפה היינו? כן, המחקר. כבר יש תוצאות אבל הן עוד לא התפרסמו. תראו, מה שאנחנו יודעים זה שזה גן שמעורב במנגנון הבקרה על חלוקת התא. נכון, יש מאות גנים שמעורבים בזה, לגוף תמיד יש מנגנוני גיבוי. בגלל זה לא מאה אחוז מהנשאות חולות. זהו שלא ברור. זה בדיוק מה שאנחנו מנסים לברר במחקר. בטוח יש גנים שנותנים הגנה, רק שאנחנו עוד לא יודעים לזהות אותם. בכלל, היום מדברים על מודל של סְקַנְד הֵיט. הרי יש עוד עותק של הגן הזה, והוא תקין. צריך שעוד משהו יקרה כדי שתיווצר מחלה. זה יכול להיות משהו סביבתי וזה יכול להיות פגיעה בגן אחר שמעורב בבקרה. בתכל'ס עוד אין לנו מושג. (21.8.13, 09:40, לילך פרץ, יועצת גנטית, שם)

אם ככה אז בואי נשכיב אותך. מניסיוני דווקא גברים בדרך כלל מתעלפים מדם. זה בסדר, זה בסדר, אל תתנצלי. ואני רואה שחתמת על הניסוי. יופי. אז שלוש

מבחנות ודי. מהנשים שאצלנו 100% כרתו שחלות. לא, בעצם היתה אחת שלא. ולצערי הרב היא חלתה. לא, היא חיה, היא בדיוק סיימה עכשיו את הטיפולים, אבל זה לא היה קל. (21.8.13, 10:00, חנה דגן, שם)

גברת תבורי? בואי. אה, יופי, כבר פתחו לך וריד. טוב, תיכנסי כאן למלתחה ותורידי את כל הבגדים, תכשיטים, הכול הכול. הנה מפתח ללוקר. על המדף שם יש חלוקים וערדליים. זהו? יופי. בואי ניכנס. את שומעת ציוץ ציפורים? זה בטח המכשיר. אני כאן כל כך הרבה זמן, כבר מזמן הפסקתי לשמוע ציפורים. מוצא חן בעינייך, הא? אנטרפרייז, כן. אני רואה שיש לי פה עסק עם בחורה היפראקטיבית, אוי ואבוי. כי תצטרכי לשכב ארבעים דקות ולא לזוז. אה, אם זה למפרע אז טוב מאוד. תרקדי כמה שאת רוצה. קלסטרופובית? מצוין. אז כמו שאמרתי, הבדיקה אורכת בין חצי שעה לארבעים דקות. זה תלוי גם בכך. יהיה לך ביד לחצן מצוקה אבל תשתדלי מאוד מאוד לא לעצור את הבדיקה. בזמן הבדיקה יוזרק לך חומר ניגוד ואז תרגישי זרימה קרה ביד. בשלב הזה חשוב במיוחד לא לזוז אפילו טיפה, טוב? מעולה. הלאה. במהלך הבדיקה תשמעי רעשים חזקים מכל מיני סוגים. רק כשיש מדי פעם כמה שניות של שקט את יכולה טיפה להזיז את האצבעות, אולי קצת מצד לצד את הראש. קחי, שימי לך אזניות, זה קצת מחליש את הרעש של המכשיר, ואפשר לשמוע מוזיקה. מה לשים לך? יש לועזי, ישראלי, מזרחי, חסידי, קלאסי, מה שאת רוצה. בשיא הרצינות. שלמה ארצי, אולי גם שלום חנוך. טוב. סופי? לא, אין לי מושג מה יש שם. מישהי אמרה לי פעם דביסי. יש כזה? אז יאללה. בואי תשכבי ותפתחי קצת את החלוק. נסדר אותך כאן בשקעים. (21.8.13, 10:50, ישראל אברהם, טכנאי MRI, מכון הדמיה)

הכול בסדר? יופי. מצוין. את נהדרת. זה כבר על פול ווליום. אני יודע, כשהמכשיר פועל לא שומעים שום דבר אחר. רציתי להשאיר לך משהו לגלות לבד. יאללה, ממשיכים? (21.8.13, 11:15, ישראל אברהם, שיחת אינטרקום מחדר הבקרה, שם)

איך היה? יופי, יופי. טוב, מה את אומרת, ניקח אותך לפגוש את ד"ר פלדמן? הוא פה איפשהו, נחפש אותו, בואי אחרי. את צריכה את הבעל או שנשאיר אותו כאן? טוב. מירי, ראית אולי את דוקטור פלדמן? מה חמודה. כן, הוא יאמר לך שאת צריכה לכרות שחלות. את בטוחה? יאללה, אז לכי הביתה. נתראה בעוד חצי שנה. (21.8.13, 12:20, חנה דגן, שם)

תכול חמלתה הפצועה

אָמִי מֵתָה שְׁנַיִם רַבּוֹת לְפָנַי שֶׁהֵלְכָה לְעוֹלָמָה.
הִסְתַּגְּרָה לָּהּ בְּד' אֲמוּתֶיהָ,
צָפָה, נְטוּעָה כְּנוֹפֵר בְּתוֹךְ מַיִם רַבִּים.
וְאָנִי - חִפְשָׁתִי אוֹתָהּ בְּתוֹגַת גְּלִי הַיָּם.
שִׁעְרָה הֶלְכְּנָן כְּתַחֲרַת הַקְּצָף הַלּוֹחֶכֶת אֶת הַחוֹף הַרְטֹב.
תָּרַתִּי, לְשׂוֹא, אַחֲרֵי תְּכּוֹל חֲמֻלְתָּהּ הַפְּצוּעָה בֵּין רְבּוֹא אֲנָשִׁים
כְּמַהְתִּי לְרַפְרוּף פְּפוֹת יְדֶיהָ הַרְכוּת,
אֵךְ הִיא הֵלְכָה וְהִתְמַעְטָה כְּלָבְנָה.
הֵלְכָה וְהִתְמַעְטָה כְּלָבְנָה
הִתְמַעְטָה כְּלָבְנָה
כְּלָבְנָה.

סטי 2009

סבתא בישלה שפה

סבתא שלי היתה עושה פיתות עם חורים. בכל שישי מוקדם בבוקר עמדה במטבחון שלה מול הכיריים, כמתפלל מול העמוד. בריכוז מזגה פלילה נוזלית ממצקת פח מקומטת שסחבה איתה מארץ חמה. מתוך פיילה לבנה עם פס כחול שבמקום אחד נסדק, שובר את סגירת המעגל, טיפטפה את הנוזל נקודות נקודות למחבת. המפגש של הנוזל עם האש הלוהטת יצר בוועות לבנות. אלו הפכו לשקופות עד שהתפוצצו בשקט. משאירות אחריהן חורים. לסבתא היתה סבלנות לחכות עד שהגומה האחרונה תגיע לפרקה. בקצות אצבעותיה החרוכות מפיתות קודמות, הפרידה את הפיתה המנוקבת. בעדינות הניחה אותה על עמודי עיתון כפולים שתלשה מהאמצע, מאכילה את האותיות המודפסות במנחת ידה. עוד פיתה מנוקבת המסה את אותיות העיתון, מורחת את הדיו בלהט טעמיה. מביסה מילים, מפרידה רצף אותיות שלא התחברו לסבתא לכדי משמעות. את מה שכתוב בעיתון סבתא לא קראה אף פעם. רק את מספרי העמודים בתחתית הדף זיהתה. גאה הצביעה עליהם, מונה אותם בקול עד שהתלכדו לזוגות. כשספרה אחת התחברה לאפס, קראה "עשר", מושכת את הר', מותחת את חוויית הידיעה ועוצרת. מסרבת לכבוש גם את "אחת-עשרה" ו"שתים-עשרה", בטענה ש"לא צריך". ליד הטלפון השחור שחובר בסליל לקיר, חיכה לה "הקרטון". כך קראה לספר הטלפונים הקצר, שמנה רשימה של שבעת ילדיה לפי הסדר. אימא שלי כתובה בו חמישית. ליד כל אחד נרשם רצף מספרים בטוש שחור עבה. סבתא היתה מצביעה על שורה בקרטון וכמו במשחק זיכרון גלוי, חיפשה את הדומה לו בחוגה. אז הכניסה את האצבע ברטט של כבוד וסובבה. מתקשרת עם העולם בעל-פה.

הייתי אז תלמידה בראשית הקריאה, והדרך לסבתא עברה בקו 51 באוטובוס של "דן". בנסיעה, העיניים שלי נצמדו לשמשה. מנסות לתפוס את משמעות המילים על השלטים, בלי הניקוד. באותו ביקור כעסתי על סבתא שניסרה בסכין של הלחם מלבנים מהגלידה בקרטון. "לא הספקתי", כעסתי כשהיא מילאה לכבודי את הכוס בחצי מלבן ירוק בטעם פיסטוק, וחצי חום בטעם מוקה. "חתכת לי את המשפט באמצע, ולא הספקתי לקרוא. עכשיו אף פעם אני לא אדע איך עושים את העוגה בציור." סבתא סחטה לי את האף בסינר שלה, ואמרה לי "תעשי בדמיון". רק כעבור שנים אחרי שהפיתות של סבתא נעלמו איתה, התמלאו לי החורים

שלה. אני מדמינת שסבתא ניסתה ללכוד את המילים מהעיתון בבורות שפערה להן בפיתות. מחכה שייפלו במלכודת הבצקית. מבקשת לבלוע ידיעה חדשותית, לנגוס בכיתוב תחת תמונה צבעונית. אני מדמינת את הבטן של סבתא. בטן שרוצה למלא את הרעב לא רק באוכל אלא גם בפירוש הכתוב. בטן שבתוכה מתערבבים כותרות החדשות באותיות גדולות, קטעי תפילה באותיות עם ציץ בראשן, כתב עגול ועקום של נכדים שכותבים לה "שנה טובה". מילים חרוטות שלא ידעה לעכל, ואולי עשו לה כאב בבטן. באין שפה כתובה, סבתא בישלה שפה. תימללה את החיים. דימינה לעצמה מה אומרת הדמות המחייכת בפרסומת, סיפרה סיפורים שלמים על תמונת זוועה מהעיתון. קראה את הכתוביות של הטלנובלה לפי שפת הגוף של השחקנים והבעות הפנים, ובעיקר לפי מה שרצתה שיאמרו. סבתא השלימה פערים ממוחה הצבעוני בעוד אני הקוראת אוכלת את שנותנים לי. בעידן שבו המלל מתנפל עלי מכל שלט ברחוב, בזמן שמילים משעממות, חסרות מטרה, חודרות לתודעה גם מבלי לקבל את רשותי, וכשהספר שאני אוצרת עבה מעודף שומנים, אני לפעמים מקנאה בסבתא שהקיפה את עצמה בחורים. יוצרת בועות ריקות שהתמלאו בדמיון ובהקשבה שלה. סבתא האכילה אותי בפיתות גדושות סיפורים שבעל-פה. נדמה שהכול התנקז אצלה בפה. בזמן שאכלתי מהמרק הצהוב שבישלה, הלשון שלה טיילה בין תימן לישראל. מעבירה את טעמיה העצובים מלשונה ללשוני. העלבון שחשה כשהשחירו את האגודל שלה כדי להחתים אותה בבנק, חרץ את הלוע שלי, בביס האחרון מהפיתה המנומרת.

אני חיה בחלל חריף של מילים כתובות, שמלככות בכמותן את אנינות הטעם. מילים שרצות על הנייר, ורק הניקוד מפריד ביניהן. אני מחכה לחור שיגרום לי לעצור את שטף הקריאה. לחזור אחורה למשפט הקודם. לסמן ביטוי טרי בספר, שיגרום לי לנשק אותו כמו ספר תורה. ולרצות לפנות לו מקום במדף הקטן שלי, ליד המיטה.

סבתא פיצתה על נכות הקריאה בחושים האחרים. היא הקשיבה לבצק המתפצץ במחבת, כמו קרא לה את הרכילות השכונתית מהעיתון המקומי שעליו נח. הטרנזיסטור הכחול קרא לה סיפורים לפני השינה בקצב שלו. הוא סיפר לה על חדשות היום, ועל מה עליה ללבוש מחר, והיא ענתה לו. צועקת חזרה על עליית מחירים, בוכה על עוד מנהיג שחשבה שביא את המשיח, ושנפטר מהעולם עוד לפני שהנס קרה. הטרנזיסטור תיווך לה את העולם. מתרגם לה את הכתוב ומשמיע לאוזניה הפרטיות חיבור של צלילים במקום רישומי אותיות. כמי שעליונותו על בשר ודם בבטריות מתחלפות, סבתא סחבה אותו אחריה ברחבי הבית. בימי שיש, הטרנזיסטור שר מהפינה על השיש יחד איתה לבצק שיתפח.

היא היתה מלטפת אותו, מסובבת את הכפתור קצת שמאלה להסתיר את שירתה הקולנית. כשהקול היה מגמגם היתה ניגשת אליו בעדינות, מותחת את האנטנה ורוקדת איתה בשתי אצבעותיה. לשה את הכיוון לתפוס את הנקודה המדויקת, שתחזיר את הרצף לדיאלוג שלה עם המכשיר הכחול. אז המילים שבעל פה חזרו למלא את חלל המטבחון. עוזרות לה לנפח את הבלונים בפיתה. סבתא מיהרה להצמיד לאנטנה אטב כביסה כחול-לבן "שלא יברחו לו שוב פעם המילים, לאיש מהרדיו". אבל המילים ברחו לה. סירבו ליצור את החיבור בין דיבור לקריאה. מה קורה שם ברווח בין המילה שנאמרת למילה שנכתבת? האם המילים שנקראות מקבלות תוקף אחר על הנייר מאשר היו מתגלגלות בקול באוויר? האם תקתוק האותיות שמעלה אותן על הכתב משתיק את הדמיון?

בזמן שכמה ספרי קריאה פעורים אצלי על השידה, בבטן קרועה של אמצע ניתוח, אני תוהה על הצמצום המעשי שסבתא חיה בו. את שנהנית לתרגם את סימני הכיתוב לתובנות משלך, שסמכת על פירוש הנפש, לו ידעת לקרוא, היית ממשכה כך גם אחרי שהנקודה היתה עוצרת אותך בסוף משפט. אני, רק שני דורות אחרייך, לא יכולה לראות את עצמי בלי המילה הכתובה. אני במירוץ להספיק לקרוא עוד ומהכול ובו זמנית. חיה בתחושה שכל רגע הבצק עלול להחמיץ ואני צריכה להספיק להדביק את הקצב שכותבים בו סופרים, וגם לחזור אחורה לחורים פרטיים מתקופות מוקדמות. אני נזקקת לכתיבה כדי לקעקע אותך בזיכרון. אני צריכה את הפיסוק כדי להפריד בין החוויות איתך, וכדי לסמן את טעם האוכל שלך שאבד.

בחדר האמבטיה הסמוך, שחה לו באותם ימים הקרפיון שאותו סבתא האכילה חתיכות לחם ישנות. גם הוא הוציא בועות ריקות, כמו קומיקס לא פתור. מחכה שסבתא תחבק אותו בידיים החזקות, רגע לפני שתפריד לו את הראש מהגוף. כמו שהפרידו בילדותה בין הבנים שלמדו קרוא וכתוב לשמש בקודש לבין הבנות שלמדו להקשיב מאחור. אני בולסת ולועסת את הספר הערוך וחרדה שמא איבדתי את חוש הטעם האישי. בתהליך הכתיבה אני מבקשת להקיא מתוכי את המילים העודפות שיצרו שומנים בנפשי החווה. מילים שקריאתן בקול חושפת שאיבדו מתיבולן. אני מחפשת לאותן מילים חיבורים אחרים, להחיות אותן מחדש. אני מתאמצת לסגור את עצמי מפני רעש האינפורמציה, כדי רגע אחד לשבת ולדמיין. ליצור בועות ריקות, ולמלא אותן בכתיבה שלי. להמציא שפה פרטית, כמו סבתא. לברור את המילה המדויקת מגודש הביטויים, כדי לכתוב סבתא אחת אנאלפביתית, שידעה לקרוא היטב את העולם ואת עצמה.

מומו לכיש

*

איך צריכה לקרא אותי
בהתחלה רק להתבונן,
כמו בצייור.
לנשם.
אחר כך לטייל על השורות
כמו שמהלכים בעיר,
להביט על הבתים מבחוץ,
במהדק, במתקלה.
מתר להציץ בחלונות,
לסדר את החלצה
בדמות המשתקפת,
מפרת או זרה.
לנשם.
בסמטאות
זה הזמן להרים את
מכסה פח הנובל, זהירות
אולי הפחד יקפיץ ממנו.
לדרוך על הצללים
בחשוף עם קצות האצבעות.
להריח.
לבלע רוק. לנשם.
משם, מלה מלה. מתר
לפרק להב-
הרות, לחבר חבורים.
להציץ ברוח ולחפות רגע.
לנשם.

לחזר ולהתבונן, הפעם פנימה.
יהלומים אפשר לקחת, לבדק
של מי הברק, מי השמש.
להקריא בקול רם, בקולך.
עכשו אתה קורא אותי, אותך.

“הלא ייאמן פשוט ישנו”

עם סיום מופע המחול, המדרגות האדומות היורדות חזרה אל אולם הכניסה עשו אותי נכה. לא מצאתי דרך אחרת להסביר את העובדה כי יש דברים שאני לא מסוגל לעשות, בעיקר כאשר מדובר בדבר שאני תופס אותו כקרוב ביותר אלי - הגוף שלי. לרוב, כשאני צמא, עייף או צריך להגיע לאיזה מקום, אני לא חושב על זה, זה פשוט קורה. הידיים, העפעפיים והרגליים יודעים לבדם מה לעשות. למשל כשאני מחליט לשתות תה מתרחש דבר רגיל ופשוט - הידיים המורמות מניחות ספל תה על קצה השפה, אוויר הריאות הקריר יוצר אדוות במים הירוקים, והתה נלגם. כשאני רוצה לישון - העפעפיים מחשיכים באחת את החדר, האיברים של גופי עוברים למצב שינה והלב יורד לקצב פעימות מתאים ללא הכוונה מראש. כך שברוב הזמן הגוף שלי יודע לזוז בעצמו ולא צריך שאגיד לו מה לעשות. כבר מאז שנולדתי זה כך - הגוף נע בצורה אוטומטית, בהרמוניה מופלאה של תנועות. לכן ברור למה הירידה במדרגות האדומות, לאחר מופע המחול, הדאיגה אותי. ברגע שירד המסך, הובהר שהגוף שלי לא יודע לזוז כמו שצריך, שאני מכשיר מיושן של הבריאה. רק כמה דקות קודם לכן, על הבמה, התעופפו להם גופי-אדם מופלאים, במהירות ודיוק של סיס החומות. גופם אשר נועד לרחיפה, שינה מצבי-צבירה כל מספר שניות. תנועתם ניגנה את צלילי המוזיקה. מדי פעם היו יורדים גופי-האדם אל רצפת הבמה, לייצר תחושת אנושיות כלשהי באולם. על כן, בירידתי חזרה לאולם הכניסה במדרגות האדומות הייתי בעל חיים אחר - הייתי נכה. הבנתי שכדי שהגוף שלי יזוז כמותם עלי לחשוב חזק מאוד. הבנתי שליטון, לשתות תה או סתם ללכת ברחוב זה משהו אחר לגמרי. הבנתי כי שנות אור של התפתחות פיזיולוגית הפרידו בין הגוף המסואב והמגושם שלי לבין קלילות כנפיהם המפותחות של גופי-האדם שרקדו על הבמה. הבנתי שאני נכה. ולכל פעולה של הגוף והחומר יש מקבילה רוחנית. יש יצירות שאני פוגש והופכות אותי באחת לנכה-רוח, אוטיסט-אבסטרקטי או סתם גוש גשמי ברור ומוחלט. כך עשה לי “הלא ייאמן פשוט ישנו” שכתב עבורי ישראל אלירז. הוא פרץ לתוכי באחת. פגשתי בלא ייאמן כמו באהבה, כמו בתאונה קטלנית. אקדח רתע לאחור. המנגינה של “הלא ייאמן” משכה אותי אל המילים, הסבלנות מצאה לעצמה מקום בעומק הלשון. “על זה מדבר ומדבר הספר הזה - הלא ייאמן פשוט

ישנו”. וזה כך כיוון שהלא ייאמן אינו תלוי בזמן ובמקום, הוא תלוי בגודל הסדק שהתפתח עם השנים, הוא תלוי בחלל הפנוי שנוצר והתנקז לרגע אחד. וברגע אחד מחלחל אוויר ומשנה משהו, מייצר צמרמורות שמרעידות את הנפש כולה כמו צ'לו במוזיקת רוק. הלא ייאמן מבהיר איך נראה החושך, לוקח את הממשות המובנת מאליה ומסמן אותה אחרת, מניח אותה במקום מפתיע. השובב בחלון מנסה להגיע לגשם. כלי המטבח, צלחת סכין ומזלג הם תפאורה לשיעור מחול. מסך אפור וסמיך וגדול של הַעֵלֶם זורע את האדמה ברוח אשר מצמיחה עלי רוֹקֵט לסלט. צלילי מילים ורקדים לצד המוזיקה. הנפש נעה באקסטזה של רגשות המופעלים במסתורין של ממשות המתנגנת בה. אין דרך אחרת להסביר את הלא ייאמן - מילים מייצרות קיום גדול כל כך של חוסר, ומהדקות עוד שביל אל מקום בעולם שבו מצויים יופי וכאב.

עכשיו אני יורד במדרגות האדומות אל אולם הכניסה של הנפש, הירידה הזו עושה אותי נכה. אין דרך אחרת להסביר את העובדה שיש דברים שאני לא יודע לעשות, בעיקר כאשר מדובר בדבר שאני תופס אותו כקרוב ביותר אלי - הנפש שלי. לרוב כאשר אני מתמלא באהבה, חרדה או חוסר ביטחון, אני לא חושב על זה, משהו פשוט קורה - שפתיים מתמלמלות בשתיקה, יד ממלאת דפים על דפים במילים סתמיות, חלון נפתח ותפילה כלשהי מתפללת מעצמה. ובכל זאת ברגע אחד הובהר לי שיש רוח שאני לא מכיר, שהנפש שלי לא יודעת לייצר. יש ממשות שהרוח שלי לא יודעת לברוא. יש תנועה שהטבע שלי לא יודע לעשות. יש יצירות שאינן מסתפקות בלהראות את הכיוון, בלהצביע על הדרך. יש יצירות המשרטטות וכובשות את הדרך עצמה ומתוך כדי הליכה לאיבוד.

רק כשאני ממתין מספיק זמן אחרי הפנמת הנכות שלי אני מצליח להיחלץ מן הנואשות. רק ביום-יום הפשוט של החיים אני מצליח להיחלץ מן השתיקות המשתקות. ברגעי השיר שלי אני יושב בחדר העבודה לצד השולחן וכותב לאור המנורה, מנסח את עצמי מתוך אי ידיעה מוחלט - ידיעה כי אני חסר יכולת לעופף. אינני נכנע למצבים בהם הרוח סביבי גדולה כל כך עד שאין דבר המסוגל להיברא לצדה, כי האגו גדול כל כך, כי חוסר האמונה תופס את מקומה של האמונה ואינני מוכן לחיות עם אי ידיעה. כאשר אני מקבל את הנכות שלי, ומבין כי דווקא היא מאפשרת התקדמות חדשה כפי שלא היתה לי מעולם, כאשר אני מפנים את סוד הבריאה היכולה להיווצר רק מתוך החוסר הגדול, אני נחלץ למציאות רוחנית חדשה. אדם הולך ומתקדם רק כאשר לפני הליכתו היה במצב של אי-תנועה מוחלטת, סטטית, קפואה. כבר שימבורסקה טענה כי החוסר הוא מקור ההשראה עצמו, ומתוכו נובע הכוח לכתוב ולהתעופף - להעז להיות במצב

**"הפרספקטיבה בין משורר לקורא היא לא של הרחקה,
אלא של חיבוק"
ריאיון עם המשורר ישראל אלירז**

אני יושב בחדר, בסלון מלא עשן (אולי העשן בראש שלי), מרים ספר ליד ומתחיל לקרוא. לאט-לאט העשן מתפזר, החדר שוב מקבל צורה ואני מקבל בהירות. הספר הוא פינצ'יק, ספרו האחרון של המשורר ישראל אלירז. שיריו של אלירז הם הזמנה למסע, "לא אכפת לי מהשיר הלירי הקצר", הוא מסביר. הוא בונה בניינים, כל שיר הוא חתיכה מחדר, וכל הספרים יחד חוברים לבניין גדול. שירתו מאופיינת בעיני באומץ חשיבה גדול ונועז. נדמה כי אינו משתמש בשירה כמשהו שמנסה להתעלות מעל המציאות, להתחבא מאחוריה או לקשט אותה, אלא כי השירה של אלירז מנסה לצאת אל מאחורי הקלעים, להסיט את הווילון ולעמוד אל מול התודעה עצמה. שירו הראשון שאותו קראתי ושבקבוצתי הלכתי מדגים את זה יפה:

התאנה

הַתְּאָנָה צוֹמַחַת כְּאֵן בְּדִיּוֹק רַב כְּכֹל הָאֶפְשָׁר
כְּאֵלּוּ כְּבָר צְמֻחָה כְּלָה בְּפַעַם אַחֲרַת
זֶה טֵבַע יִפְיוֹ שֶׁל הָעֵץ הַצּוֹמֵחַ בְּבִטְחוֹן
פְּשׁוּט שְׂאֵין לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ
וְהוּא גְדוֹל לְאֵין שְׁעוֹר יוֹתֵר מִבְּטָחוֹנִי שְׁלִי
הַמְּבִיט בּוֹ בְּבִין-עַרְבִים זֶה וְאוֹכֵל מִפְּרִי הַמֶּתוֹק
שְׁמֵתוֹק מִמֶּנּוּ רַק דְּבֶשׁ הַמְּחֻשָּׁבָה עַל אֵינְסוֹפִיּוֹת
כֹּל נְסִיווֹנֹתָיו לְשׁוֹב וְלַעֲבֹר פֹּה וְלְצֻמַח אוֹתָהּ
צְמִיחָה אוֹתָהּ קִלְפָּה עוֹד קִלְפָּה
אֵשׁ בְּתוֹךְ אֵשׁ לֹא תִכְבֶּה
(דרך בית לחם, הוצאת ספרית פועלים, 1980)

שירתו של אלירז היא שילוב של מחשבה בהירה, חזקה ויציבה המקבלת צורה ודיוק בתוך האסתטיקה של השירה.

שהאדם לא היה בו מעולם. אינני יודע מהי מוזה או נבואה אך השנים והזמן מגלים את מקום מנוחת הנפש. הזמן מאפשר לקבל את אי הידיעה כידיעה, לעטוף אותה בחום ולהפוך אותה למקור כוח. והאור הגדול שממנו הנפש מסתנוורת כמו "הלא ייאמן" של אלירז, כמו מופע המחול המרהיב, מייצר אחריו חוסר בלתי מובן של "אי-ידיעה", כמו ברק הסודק את החושך ומפנה את מקומו לחושך אחר אפל עוד יותר מזה שהיה לפניו, גם אם לרגע קצר. זהו מקור השראה גדול יותר בעיני - לא סתם אי ידיעה אלא קבלתה כמקור השראה. מה שמייחד את האדם היוצר איננו יצירת יש מאין, או בריאת קיום חדש שלא היה בעולם עד כה. האדם איננו ייחודי ב"ישנו" שלו, הוא ייחודי בנכות שלו ובחוסר, בתחושת האיניות הייחודית שלו שרק מתוכה הוא מסוגל ליצור - זהו הלא ייאמן. על זה מדבר ומדבר הספר הזה - על הדרך שבה האדם מביט על הלא ייאמן, על הנקודה החסרה שבה הוא עומד וממנה מתקדם. וככל שאדם יסכים לעמוד בנקודה החסרה, ולסמן לעצמו במה וכיצד הוא חווה אותה אחרת, כיצד היא אחרת אצלו מאשר אצל כל אדם, כאשר יבחין בלא ייאמן שלו - היצירה שלו והוא עצמו יקבלו לפתע קיום חדש בעולם, ישנו חדש. על זה מדבר ומדבר הספר הזה - "הלא ייאמן פשוט ישנו": מה שמייצר את האמנות עצמה הוא הדברים המוכרים, הישנו הממשי החדש-ישן - צלחת סכין ומזלג, פעולות היום-יום כשאדם יושב ואוכל ושותק ורואה ומקשיב לכלים, שהם גם החוסר הגדול ביותר כיוון שאיש עדיין לא כתב אותם כך מעולם, הוא לא כתב אותם מעולם.

כולנו נכים וחסרים דבר מה, אלא שלא כולנו מוכנים לקבל את העובדה הפשוטה הזו, את ה"לא ייאמן" הזה. ברגע שנקבל אותה ייגזר עלינו לחיות איתה, לתת לה צורה וצבע, היא פתאום תהיה "ישנו" ממשי. אלא שרק מי שמכיר בה, ובוחר להצביע עליה ברחוב או בספר אל מול אנשים אחרים - רק מי שמבין ש"כל בוקר הוא שבר גדול בעולם", יוכל לברוא מתוכו, להבחין ולקבל ש"הלא ייאמן פשוט ישנו".

יצאתי לפגוש אותו בדירה נעימה בירושלים, שבה הוא משתמש כיום לעבודתו, כסטודיו. אני מעיר על שמחתי תמיד לתירוץ לבקר בעיר וכשאני שואל כמה זמן הוא נמצא כאן, הוא משיב: תמיד. הוא מוציא קפה שחור ומספר צלוחיות עם עוגיות ואנחנו מתיישבים בסלון שלו. מיד מתחיל שטף דיבור שלא ייפסק בשעתיים הקרובות, אלא לבקשות חידודים והבהרות מצדי.

לשם התחלה אני שואל: כיצד הגעת לתהליך הכתיבה?

אני תמיד כתבתי. לא חשוב מה, מאז שהייתי ילד. הגעתי לשירה מאוד מאוחר. לפני זה כתבתי את כל סוגי הכתיבה האחרים ומיום שאני זוכר את עצמי הייתי ממלא מחברות ("כמובן חסרי כל ערך", הוא מעיר. א"ש). אני חושב שזה היה צורך פיזי, שאתה כל הזמן רוצה לכתוב. אתה יודע שאין לזה שום משמעות, אבל כל הזמן אתה כותב וכותב, כי אתה לא יכול לעשות משהו אחר כנראה. קשה לשכנע אנשים בדבר הזה, אבל כמו שיש אנשים שכל הזמן רצים או מתקוטטים או עוסקים בדברים גופניים, אני הייתי ילד שכל הזמן כתב ושכל הזמן קרא. מגיל ארבע, חמש התחלתי לקרוא. הצורך להעריך ספרים זה דבר נורא, אבל זה מה שמלווה אותי. הדבר הכי מופלא בעולם זו הספרייה. זה דבר עצום שפתאום מתפתח גם בגילים מאוד צעירים. אתה קורא ספר ונסחף לתוך עולמות. אני חושב שבאופן טבעי יכולתי להגיע למקומות האלה של שירה לאחר שהדפסתי נובלות ופרוזה ותמיד הייתי בחוויה של להתעסק במילים. כל סוג כתיבה הוא פלנטה אחרת. התברר לי עם הזמן שכל המעברים בין סעיף לסעיף היו להתכונן, למחוק עד שאוכל להגיע לשיר. כל השלבים הקודמים היו למלא דפים דפים ושירה מתחילה כאשר אתה מוחק ורק משהו מזה נשאר שם, ולא הייתי יכול להגיע לזה לפני גיל ארבעים. אני חושב שהתייאשתי מכל הז'אנרים האחרים. ידעתי שאני לא יכול לכתוב עגנון או ס.יזהר בפרוזה. בהתחלה מאוד פחדתי, אז כתבתי את הספר הראשון בכינוי. רציתי לראות מה אנשים יגידו. כתבתי שאני מתרגם את הספר הזה, ממשורר שיושב בצרפת, שהוא ערבי-פלשתינאי, יליד בית לחם.

אפילו שכבר הצלחת מבחינה ספרותית?

אני לא יודע מה זו הצלחה ספרותית. אתה עושה כל הזמן דברים קטנים שלך. קיבלתי את כל הפרסים בארץ, אבל זה לא דחף אותי אף פעם. ברגע שהגעתי לשירה, הבנתי שהגעתי למוזיקה קאמרית, למשהו אינטימי. ששום מהדורה שלי לא תפוצץ את העולם. כתבתי הרבה ספרי שירה בצרפתית. אתה כל הזמן מנסה לבדוק את השרירים שלך, האם אנשים שלא יודעים מי אתה ומה אתה יתחברו לשירה שלך. אני מאמין ששירה טובה צריכה להצליח בכל מקום, כי שירה היא

לא דבר לוקלי, שאם אני לא מבין מהו השבט האינדיאני, אני לא אבין את השיר. אפילו שהייתי מפורסם באותם ימים ככותב תאטרון וכו'. בארץ יש דבר, שלא חושבים שאפשר לכתוב כל דבר בשפה. לדעתי בגלל שהכול התעסקות בלשון, אז כותב יכול לכתוב כל ז'אנר, אבל בארץ ביאליק הוא משורר - אסור להגיד סופר, אפילו שהוא כתב ספרים. ועגנון הוא סופר ואסור להגיד שהוא משורר. אם הוא היה כותב שירים, היו קוטלים אותו: "תראה לאן הגעת בפרוזה, איך אתה לא מתבייש לכתוב גם שירה", היו אומרים. קורה משהו שלא מקובל כל כך בעולם הרחב. בצרפת מחזאי יכול להוציא גם ספר פרוזה גדול ושירה ופעם משהו בעיתון. הוא כל הזמן נמצא בתוך הלשון, כל פעם בז'אנר אחר. אנחנו מכניסים לקופסאות ז'אנריות. אין לנו את התחושה שאדם הוא מכלול של דברים אם הוא יכול לבטא אותם באמצעות הלשון.

איך בכל זאת העזת לפרסם שירה למרות החשש שהיא לא תתקבל?

מה אני יכול לעשות, לא רציתי לכתוב יותר מחזות ואופרות ופרוזה ופתאום התחולל משהו. התחילו להצטבר לי שירים שבאיזשהו מובן כמותם לא כתבתי מעולם, ואז פחדתי שתחת שמי יופיע הספר, כי כולם הכירו אותי כמשהו אחר. אני חושב שזה שטותי, אבל כך זה היה. אולי זה לא עניין של החלטה, אלא של התבשלות מסוימת. פתאום אתה מנגן אחרת את מה שאתה כותב. עד עכשיו היית פסנתרן ועכשיו אתה רוצה לנגן בכינור. איפה שהאני הפנימי שלך מבקש להיות אמיתי עם עצמו, כך מתחוללים הדברים מבחינתי וכך זה נמשך. למעשה הגעתי לכאן ואני נמצא כל הזמן בהתרגשות הזו, של איך אני מה שאני מניח.

האם החיים מזינים את הכתיבה ולהפך?

לא. רק הכתיבה מזינה את הכתיבה. ברגע שיש שורה אחת יש שורה שנייה. לפעמים זה לא מסודר ולוקח זמן ויכול להיות שיהיו אין סוף מחיקות אבל מאחר שאני כל יום נמצא בתהליך הזה, אז כל יום נמחקים דברים וכל יום מופיעים. אדם מדבר ושוקק, חושב, שותק, מדבר. לשתוק בהקשר זה זהה למחיקה. הצורך למחוק הוא הכרה ששום שורה שכתבת עדיין אינה סופית. היא מצוינת בשביל לדחוף אותך קדימה, אבל בשלב מסוים היא יכולה להיראות מיותרת, בגלל שהיא הופכת קליפה שנהיית מיותרת. היא דוחפת אותך ואז ממלאת את מקומה. כאשר דבר יכול להימחק, אז אתה בדרך הנכונה, כלומר, אתה כבר בתוך הדבר. זה נשמע מופשט אבל זה מאוד קונקרטי. זה לא עניין של מילים, אלא של תודעה. צריך לכתוב דברים שלא נכתבו קודם. להביט איך אתה מדבר, איך אתה חושב, לדעת כמה חשובה השפה מבלי להיות מליצית. השפה התודעתית של ס. יזהר, למשל

ועוד כמה, כמו אבות ישורון, זו המחשבה על איך התודעה נמצאת בתוך העולם. השפה נותנת גילויים חדשים על התודעה והיא תלויה בכיצד אני שם מילה ליד מילה. זה הדבר היחיד שעושה משורר.

התודעה הזאת, החדשה, שמתבטאת בשפה, היא בעצם מקבילה לנס.

איך היית מתאר את תהליך הכתיבה שלך?

יש את ההתכוונות הזו שאתה רוצה לכתוב. הצורך להיות כל הזמן ב"מצב של כתיבה". זה הצורך ההכרחי. במובן שהתכוונה אליו וירג'יניה וולף ב"חדר משלי". בהתחלה הייתי כותב בבתי קפה ובספריות ציבוריות, לעתים הייתי נוסע למספר חודשים לערים קטנות, בעיקר בצרפת, בשביל להתבודד עם הכתיבה. הצורך לקום וללכת לעבר הכתיבה, זה מה שעושה כל אדם. זה לא אומר בהכרח לבד עם הכתיבה, אלא גם עם אנשים ועם קריאה וזהו תנאי הכרחי להתנתקות מהיומיומי, כאשר אתה נמצא בתוך היומיומי ואז יכול להיות שמשוהו יתרחש.

המצב של כתיבה מופיע פתאום?

שום דבר לא מופיע פתאום. אתה כל הזמן במצב של כתיבה, כמו שמישהו הוא כל הזמן במצב של ציור, במטרה לא לכתוב עוד משהו קטן, אלא לכתוב עולם בתוך המסגרת של העולם. מאחר שאתה עוסק בלשון, כמו שהוא עוסק בצלילים, אתה עוסק בלשון ואתה עם הלשון, עד שבסוף יוצא ספר. יש רגעים שבהם אתה מודע ויש רגעים שבהם אתה נסחף אל תוך זה ויש רגעים שבהם אתה מוחק בתוך זה. התהליך מתחיל בזה שאתה יודע שקורה משהו, מצב של תודעה כלפי עצמך ותודעה כלפי היכולת לתרגם את המציאות לתוך שפה. זה מבחינתי הדבר המשמעותי ביותר מבחינת הכותב. התהליך שבו אתה פוגש את השפה. איך תניח היום את השורה. שירה היא לא אינפורמציה, אין בגילוי הזה שום תועלת לאנושות. "הגילוי" היחיד הוא איך תניח את השורה אחרת. לתת ללשון את מה שהיא מבקשת. אני לא מתפנה לחשוב על התוכן, אלא על התודעה המילולית של הכתיבה. אתה תכתוב עד שתכתוב בצורה שיכולה להיכתב רק כך. רק כך שלך. מסע לינגוויסטי שמוליד אצלך מצב להתבוננות בתודעה. כמו ילד שמשחק בצעצועים. העשייה היא הנחה מפתיעה של הכלים שלפניך או ליתר דיוק מומצאים על ידך. טקסט משתמש במילים הכי פשוטות וזו לדעתי הבעיה הכי גדולה בניסיון ללמד שירה. בין השאר יש קופסה ובה כל המילים הידועות לך ואתה מכניס את היד לקופסה - באופן מקרי? מכוון? אתה לא יכול לשאול את השאלות עד שהשיר מתחיל. אני מדבר מִטְפִיזיקה - צריך לקרות משהו, ריתמוס

מסוים, מילה שנפלה לידך, תמונה בראש, שורה שמצאת אצל מישהו אחר - מן הנגיעה הזאת אתה מתחיל למשוך חוט.

"הַיֵּלֶד הוּא חֶמֶר בְּיַד הַיֵּלֶד" (אלירו מצטט שורה מתוך הספר החדש, א"ש) - מכאן מתחיל סיפור ענק. כשנתווספה השורה הבאה ("וְכָל מֵה שֵׁישׁ לוֹמֵר עַל הַיֵּלֶד הַיֵּלֶד יֹאמֵר אוֹתוֹ" א"ש) היה ברור לי שיש לי ספר. ברור היה לי שהמחשבה שנתגבשה בשורות הראשונות - שכל הדברים הללו, הילד הוא שיאמר אותם, ולא המבוגר שמשחק ילד או משחק תאטרון, אלא הילד עצמו. אז על ידי משיכת החוט תצא מניפה צבעונית, שתוליד את עולמו של הילד, שתהיה הילד באמת. לא הבנתי את זה בזמן כתיבת השיר. זה מה שהוליד את הספר - ההבנה - נולדה תודעת השירה - המנוע שיוציא את הטקסטים. צריך שיהיה פיצוץ - פשוט. הוא חייב להיות שקוף והוא חייב להיות הכרחי, עד כדי כך שהוא יחזיק אצלך מעמד לכל אורך שמונים העמודים. כל הזמן לאורך העורך, הגונג, שתוקף האם כל מה שיש לומר על הילד, הילד יאמר בעצמו ואחר כך המילים ייכתבו מעליהן. זה סוד שאתה יודע שהוא יקרה ואתה לא מחכה לו. אני יודע שכל יום יקרה משהו ואולי אמחק אותו, אבל אם תהיה ער ללשון שרוצה לבנות עולם ותזכור בראש את הדברים שניסחת ולא היית מודע להם קודם, אז תהיה יצירה. זו ההרפתקאה.

כיצד מדברת השירה שלך עם פילוסופיה?

כל שורה היא נקודה מחשבתית. אני מודע להליך שבו אני נמצא. אני לא נמצא בערפל קרב, אני לא עם סמים, לא מאבד את העשתונות. הסמים שלי זה התודעה, שרוצה להתבונן בעצמה ולהמציא משפטים שיתרגמו אותה דרך הלשון. הלשון היא המחשבה. אתה צריך את המילה ואת סדר המילים הנכון ואת הקשר בין שורה לשורה ואת השבירה הנכונה של שורה לתוך שורה ולדעת להחליט מתי לסיים דף ולעבור לדף הבא. הספר האחרון שלי הוא פולסים של מחשבה שמתפרצים מדף לדף.

איך אתה מנווט את הדחפים הללו?

אני נותן לעצמי להיות על הרפסודה הזו, אם עליתי על הלשון הנכונה שלי לספר. צריך תאבון גדול בשביל לכתוב שיר. צריך לחשוב ששיר הוא משהו חיוני משום שהוא מגלה את היכולת שלך לחשוב את עצמך במובן מסוים. אתה כל הזמן ער, אתה לא כל הזמן נרדם. אם הייתי יכול להמליץ למשוררים משהו, הייתי ממליץ שצריך להיות כל הזמן ער, בפנים, בחוץ, עם הלשון, לתוך זה נכנס כל עולם המחשבה, התהליך הזה שלהיות בתוך משהו שמתחולל בגלל שהיד שלך כותבת.

איך אתה יוצר משהו חדש?

את זה אני יודע רק אחרי ואי אפשר לדעת כלל. אין סדר בספר שירה, אין תוכן, אין עלילה, אין פרסונות. אם אפשר לפתוח ספר שירה בכל עמוד רנדומלי בלי שום ידע נוסף והדרך שבה המילים מונחות מזיזה אותך - לא נותנת לך מנוח - אז אתה נמצא במקום של שירה. היא חייבת להיות אותה מתכת יקרה כמו בכל שורה אחרת בשיר. זה בוחן שכל קורא עושה. לא צריך לקרוא שירה מהשורה הראשונה, זו טעות של קוראים. תקרא מהאמצע ותראה אם השורה תפסה אותך, אז תדע שאתה נמצא בשדה חרוש כהלכה. בכתיבה בינונית אין את זה. אתה שואל שאלות חוץ-ספרותיות: מי עשה מה, מה העלילה, מי הדמות וכו' - זו כתיבה בינונית. אם הספרות היא לשון, אז השורה צריכה להיות מכל מקום משהו שלא ייתן לך מנוחה ואחרי זה תתחיל לחקור למה ומאיפה.

אתה מרגיש שמספר לספר הכתיבה שלך משנה צורה?

השאלה שלך היא שאלה ששואלים לגבי כותבי פרוזה, מה הוא חידש ברומן הזה שהוא לא אמר בקודם, המושג "מתחדש" הוא רק להעמיק בלשון. כל ספר מקדם אותך לעבר הבנה עמוקה יותר של מה פירוש לחפש בתוך הלשון את ההתעוררות, להיות חי! בספר האחרון שלי אין בכלל נקודות, זה בא מתוך זה שכל ספר הוא עוד חוליה מספר אחד גדול. יש תקופות - תקופה כחולה ותקופה ורודה, אבל זה הכול חלק ממהו אחד. וברמה הזו, אני רואה את עצמי שונה מהכותבים בארץ שרוצים להתפרסם עם שיר לירי קצר. אתה צריך שיהיה לך משהו להעיד על העולם, משהו שיוצא מתוכך ואין לך שום דרך להתחמק מזה, אלא אם תעבור דרך השפה שלך החושבת את עצמך דרך העולם ועל ידי כך אתה נותן עדות על המשפט הידוע "הייתי כאן".

וזה חשוב שנעיד על כך שהיינו כאן?

זה חשוב לך. אתה רוצה להגיד: נכון, עבר עוד יום אבל הייתי ער ליום הזה. לא ישנתי. זה חשוב רק מנקודת מבט פנימית. כמו אדם שדופק על חלונות ואומר, "אני כאן!" לא במובן של אקסהיביציה, אלא במובן של "ראיתי אתכם". התהליך של ללכת בעולם ולהיות ער בעולם וער בחושים ואיך להזרים את כל זה דרך מסגרת השפה, זה הג'וב שלך שקיבלת לעשות. כל אחד מקבל על עצמו משהו לעשות. אדם יכול לבחור איזה שיא הוא רוצה לשבור, אני יכול להבין את זה, כולנו רוצים להגיע למקום שבו נרגיש שבאנו להעיד על משהו. אלו הספרים החשובים בעינינו - אלו שאמרו לנו משהו על העולם, אבל בגלל שהיה משהו שהיה מסוגל לתרגם את העולם הזה לשפה, יכולנו להיות חלק מהחוויה הזו. ג'ויס

כתב אחרת מפרוסט וזה אחרת מבודלר וכל אלו נותנים לנו איזושהי עדות לרוח האנושית וכל אחד כנראה בפנינה שלו. זה מה שמעסיק אותו.

מהי מערכת היחסים שלך עם הקוראים?

כל מה שאני עושה, הקורא צריך לעשות זאת בכיוון ההפוך, אחרת הוא יבין את זה בצורה סתמית מדי. אם משהו מחפש משהו פוליטי וכו' אז הוא לא ימצא את זה אצלי, הוא ימצא דברים רק בתחום ההבעה, אבל בשביל זה הוא צריך להשקיע הרבה יותר. לפענח את ההכרחיות של המעבר ממילה למילה, משורה לשורה, לקרוא את השיר עשרים פעם. לא כדי להבין אותו יותר, אלא כדי להיות ער יותר לטקסטורות. ללמוד מה הן פשטות ושקיפות בשיר ומה המשמעות שלהן. להבין שאין אינפורמציה, אלא התעסקות יוצאת דופן ברדיפה אחר הבעה בצורה מדויקת, מה שמקיף אותנו או בחוץ או בפנים. את כל המהלך, שנקרא לו המהלך הרוחני של הקורא, צריך קודם כול השיר לעורר ואז בא הרצון ההכרחי של הקורא לרצות ללכת במהלך הזה, שהוא קשה, כי אין כאן פיצוי מיידי כמו בספר מתח. והפיצוי זה ההתעוררות להיות עשיר יותר ממה שהיית לפני שפגשת את הספר. עברנו עם משהו בתוך ספר, זה כמעט כמו לומר, עברתי איתו חוויה של גילוי יבשת. זה לא יכול לקרות כל פעם כל יום אבל זו הכוונה. אלו היבשות שאנחנו מכילים בתוכנו והיבשות הללו הן לשוניות.

אתה חושב שהכתיבה הצורנית שלך יוצרת הרחקה?

אני מקווה מאוד שלא, כי אני בורח מכל מליצה ותחכום יתר. המילים פשוטות, כאלו שמבינים בקריאה ראשונה, אבל אז שואלים למה זה כזה שקוף ולמה זה נשמע כך. הפרספקטיבה בין משורר לקורא היא לא של הרחקה, אלא של חיבוק, שום דבר אסור לו להיות סגור - במובן של אני מניח לך על השולחן מספר שטרות ידוע, אתה מדפדף ויודע בדיוק מה מספר השטרות - אני מניח לידך משהו והמשהו גורם לך להתחיל לעבוד.

אתה חושש שהקורא לא יצליח?

יש חשש בהחלט. אבל זה לא מטריד אותי, אני כותב לקורא הטוב שלי. חשוב לי להאמין שהקורא יכול להיות כמוני, מאחר שאני לא מכביד עליו עם ספירות מטפיזיות, עם קשיים עצומים של מחשבה. אני כן רוצה "לשחק" איתו, אני שולח לו קלף אחד קטן ומתוך הקלף צריכים לנבוע דברים. לא רוצה לשלוח לו מכתבים מפורטים. לא חושב שמעניין אותו לשמוע אם אני הולך מנקודה א' לב' ומה ראיתי בדרך, אלא את הדבר היחיד שאני ראיתי שם, שעכשיו ישלח אותו למסע

באמת אומרים אחרת דברים והאחרות הזו גורמת לקורא להזדקף, להרים ידיים ולרצות לרוץ במסלול הזה.

לסיום, המלצות לכותבים צעירים?

אני לא רוצה להיכנס לתוך העולם הזה של החוגים של כתיבה יצירתית. יכול להיות שזה עוזר לכמה אנשים. יש לי עצה: לקרוא שירה. אם אתה יכול, כל היום לקרוא שירה. כמו שהייתי אומר למי שרוצה להיות מלחין, תשמע כל הזמן את באך ומוצרט וכו'. אחד כזה, אם הוא פתוח לקראתם, אז הוא ילמד את כל הסודות, והכי חשוב, איך לא לכתוב כמוהם ובשביל זה צריך בגרות יוצאת דופן. אני צריך להיות יכול לדעת שבאך ענק, אבל שאם אני אכתוב כמוהו, אני אהיה אידיוט. לא יכול להיות שמישהו צעיר יושב וכותב שירה מבלי שהוא קרא את מיטב השירה בעולם, לא משנה מאיפה, שיכיר את המדף של השירה הגדולה. כמעט הייתי אומר למשוררים שיקראו כל יום ספר, לא חשוב כמה יספיקו. להיות בתוך התודעה של מה עושים עם שפה, אני חוזר על זה כל הזמן, אבל אין משהו אחר. כמו מוזיקאי שיושב ליד פסנתר ושם יש הכול, אתה צריך להיות כל הזמן מודע במקום של כל האפשרויות הרבות בשפה העברית ולא תגיע לזה מבלי לעבור בשירים ענקיים. לפעמים זה מייאש, אבל תעמוד ותראה איך מתורגם משהו לאיזה אמצעי אמנותי. אחר כך אתה שוכח את כל זה וכותב את הדף שלך. זה פיצוץ המוח. איך אפשר להגיע עם העושר האדיר הזה לאינטימיות שלך ליד השולחן ושום דבר לא יקרה בלי זה.

משלו, וזה מה שמטריד אותי, איך אתן לו את נקודות התצפית, כדי שיגיע לאן שהגעת. אני לא בטוח שהוא יצליח, הייתי רוצה שזה יקרה, אבל אני לא בטוח שזה יצליח. אני בטוח אבל שאם הוא יקרא את כל הספר ולא רק את השיר, יש לו סיכוי בכך. הייתי רוצה לכתוב בכל ראש ספר: "קרא את הספר שלוש פעמים". זה היה תרגיל נהדר. קרא פעם מלמטה למעלה ופעם מלמעלה למטה. הוא צריך לעבור בין החומרים, כמו שאתה עובר במוזאון ומאיזו נקודה התחלת - זה לא משנה. אם היתה איזו תמונה שעצרה אותך, אז תיעצר. זה ברור במוזאון, אבל לאנשים לא ברור כאשר הם קוראים שירה, לימדו אותם שצריך לעבור עמוד עמוד ולהבין אותו ואני חושב שאנחנו רצים ועוברים במסלול ארוך של דברים שמתרחשים בו זמנית.

מה דעתך על קריאה מול קהל?

אני אוהב לקרוא מול קהל לפחות פעמיים שלוש, כי אי אפשר להבין שום שיר בקריאה ראשונה. גם שיר פשוט. אני אוהב לקרוא משום שאני חושב שאני מביא עם הקול שלי אנרגיה מסוימת, שמביאה עוד נדבך שלוקח את הקוראים לאן שאני רוצה ללכת. לשרוול יש צליל מיוחד כמו כיס אבל שונה.

כמה חשוב לך שהשירה שלך תתפרסם?

אין ספק שאם אני כותב ספר, אז אני רוצה שהוא יתפרסם. רק ברמה הזאת. בשנים האחרונות אני לא מפרסם בעיתון, מתוך פרנציפ. אני חושב שאי אפשר להתייחד עם שיר כאשר פוגשים אותו בעיתון עם כל מיני דברים אחרים. זו אנתולוגיה בידורית. אם אני מתייחס ברצינות לעצמי, אז שיבואו לאולם הקונצרטים לשמוע את היצירה המוזיקלית שלי. למה זה חשוב שהספר יופיע, מפני שאתה שולח את השירים לתוך העולם, אתה מעיד על מה שפגשת ואני חושב שכל אחד מעיד את העדות שלו. חוקר שהלך לאיי הגלפגוס וראה איזו ציפור שאף אחד לא ראה, אני בטוח שזה שיר ממדרגה ראשונה.

יש לך ספקות לגבי הכתיבה שלך לעתים?

אני חושב שאם מישהו כותב ספר, אז ברור לי שהוא צריך לחשוב שהספר חשוב בעיניו, אבל מבחינת הגילוי של היצירתיות שלו בתוך הספר. כל בוקר מתעורר המאבק מה זה להיות משורר? במובן של מה אני יכול לעשות היום, שפתאום מגלה לי את עצמי - את ההתעוררות, שאני לא חולם, שאני לא רדום, שאני לא נמצא בשינה. אני חושב שמשוררים כותבים לא בשביל להתפרסם, או בשביל להרוויח כסף, כי זה באמת לא קורה, אבל הם היו רוצים להשלות את עצמם שהם

משיחותי עם הבודהא

הפירו את הקפסא
השירה על השירה היא שלב
צירתי מעגל
האם זהו סלם יעקב?
אני מראה לכם קפסא ואומר
בפנים יש דברי ערש נוגים

משיחותי עם הבודהא 1:

את לא יכולה לתת לי מה שאני צריך
אבל גם לא יכולה לשחרר
אמרתי
אבל אז בא הבודהא ושאל
מה באמת אתה צריך?
ואל מי, בעצם, אתה מדבר?

משיחותי עם הבודהא 2:

בודהא ציר מכשך
מאד אוהב הוא לציר
וקף הוא אומר:
הצבעים על הפלטה מערבבים בהתחלה
והם נפרדים רק על הבד
בעזרת המכחול
לכן, מסביר הבודהא,
לעולם אינני מציר.

משיחותי עם הבודהא 3:

פעם הראיתי לבודהא קפסא, האם
אתה יודע מה יש בפנים?
שאלתי.
אלו לא ידעתי, האם הייתי בודהא?
השיב.
אמר לי, אם כן, מה תכנה,
בקשתי.
אלו לא שתקתי, האם הייתי בודהא?
השיב.
בבקשה, מר בודהא, זה מאוד חשוב.
אף הוא לא השיב לי שוב.

בודהא והקפסא

הנה הקפסא
אתם רואים את הקפסא
אני יודע מה בפנים יש
או מנחש
ואתם מנחשים
זהו הידע.
אם עלי לנקב בשמו, אקרא לו החמקמק
החלקלק הפתלתל הנגזז פענן עשן
הצולל למאורתו החבא
בודהא אמר לי:
פתח את הקפסא
עצם את עיניך
ופתח את הקפסא
הרפה את גופך
ופתח את הקפסא

הִשְׁקַט מִחֲשׁוֹבוֹתַי
וּפְתַח אֶת הַקַּפְסָא
פְּתַח אֶת הַקַּפְסָא
פְּתַח אֶת הַקַּפְסָא

אֲנִי מֵרָאה לָכֶם קַפְסָא וְאוֹמֵר
בְּפָנַי יֵשׁ דְּבָרֵי עֲרֵשׁ נוֹגִים

שְׁעוֹר רֵאשׁוֹן:

אֶצְבְּעוֹתַי רוֹטְטוֹת כְּאֲשֶׁר אֲנִי נֹגֵשׁ לְפִתְחָ אֶת הַקַּפְסָא
כְּלִי נְדָרָה כְּשֶׁאֲנִי בָּא לְפִתְחָ אֶת הַקַּפְסָא

שְׁעוֹר שֵׁנִי:

הַקַּפְסָא פְּתוּחָה
מֵאַחֲרֵי עֵינַי הֶעְצוּמוֹת נִסְגְּרוֹת
הַקַּפְסָא פְּתוּחָה
בְּטָנִי רוֹחֶשֶׁת, מוֹחָה
הַקַּפְסָא פְּתוּחָה
כֹּל יִשׁוֹתֵי מִתְכַּחֶשֶׁת, בּוֹכָה
הַקַּפְסָא פְּתוּחָה

שְׁעוֹר שְׁלִישִׁי:

עֵקְצוֹץ חוֹלֵף בְּאֶצְבְּעוֹתַי כִּי קָהוּ
מֵאַחֲרֵי עֵינַי הֶעְצוּמוֹת
תְּהִיָּה: אֵיפֹה הַקַּפְסָא?
בוֹדֶהָ? אֶתָּה שָׁם?

שמעון בארי

בבואה

הַבִּקְרָה בְּדִשָׁא,
חֲלָף פְּרַפְרֵי אִישׁוֹנֵי בְּדִלְתֵךְ הַפְּתוּחָה
וְשָׁב עִם
דְּמוּתְכֶם חֲבוּקִים עַל עֲרִישׁוֹ
מְגִדְלָת
לְחָה
דְּרָךְ אֲגַל עֵינַי

ירחים זוהרים

יום לפני הצגת סוף השנה, סופת חול געשה במושב והפילה את טל מן האופניים. הרוח התייצב מולה, גרגירים מלוא הטנא, ואחזו בחוזקה בכידון, לא לפני שפיזר בתנועה אדנותית ונהדרת את גרגיריו. טל אחזה חזק, נושמת לא נושמת, והחול בעיניה נזרה ונזרע ותיכף יקנה לו שביבת עולמים ועיר חולית תקום מתוך פניה. רק בת שבע וכבר נצחית.

כיוון שהצטמצמו עיניה מול הרוח רפו ידיה בהתאמה, שכן משאביו של הגוף, בייחוד גוף שעוד גדל ורישומי פצעיו הם בגדר השערה, מוגבלים בהחלט. ידיה רפו והגבירו את עזותו של הרוח, שכבר צחק, טל לא שמעה את צחוקו, אבל הוא צחק, וניענע את האופניים. לאופניים ולטל הקטנה לא היה סיכוי של ממש, אבל מרגע שקיימת תנועה, כך מספרים בחוגים מסוימים, היא נמשכת. נמשכת לה תנועת האופניים והתנועה שמנגד נמשכה אף היא, תנועת הרוח שמנגד, וטל ביניהם, נקרעת ומסתוללת, אחיזתה בכידון האופניים הולכת ונחלשת, והגרגירים בעיניה דוקרים באמת. אולי היא בוכה, אבל ייתכן שהיא דווקא שמחה, וזה בהחלט לא סותר את הבכי.

נע לו הרוח ומנענע את העריסה.

למי נמאס קודם לשחק, לרוח, או לטל (ידיה יבשות מהודקות על הכידון), ואולי דווקא לאופניים, חיה כה מוזרה, עיניה שני שלישי מגופה, עיניה מתגלגלות בחוריהן ואיך לא ימאס לה לשחק. כך או כך, נפלו האופניים וטל נחבטה היטב באספלט ומיד דבקו בה החולות, ובעיקר בדרך הימנית, שנפתחה, ודם זלג ממנה, ורישומי הפצעים כבר לא השערה בלבד. טל אמנם אמיצה מאוד, שהלוא עלתה על אופניה ביום כזה, ונלחמה יפה יפה, ובכל זאת, מדם היא מפחדת, ואם לא מן הדם, בוודאי יש סיבה אחרת מדוע ידיה נלפתות מאוגרפות, ושפתיה כוזג נחשים על החול.

המורה תקווה לבשה מכנסיים אלגנטיים בצבע שחור, צמודים מדי, וחולצת כפורים כחולה. היא החזיקה את המיקרופון וביקשה חזור ובקש מהאורחים לתפוס את מקומותיהם על מנת שאפשר יהיה להתחיל בהצגה. "אורחים יקרים, משפחות, מורים, חברים, וכמובן ילדים מקסימים, אני גאה

ונרגשת להזמין אתכם לצפות בהצגת סוף שנה של תלמידי כיתות א'." תרועות מהקהל. המורה תקווה הרחיבה את חיוכה ותיקנה את שְעֵרָה. "ההצגה שלנו היא עיבוד לאגדה הנפלאה מאת של סילברשיין, הידועה בשם 'העץ הנדיב'."

התרועות התגברו. עיניהם של הילדים בקצה הבמה תלויות כוזבות זוגות של ירחים זוהרים.

"במאמץ בית ספרי משותף הכנו הצגה התפורה במיוחד עבור הילדים הנהדרים שלנו. הבה נקבל אותם במחאות כפיים סוערות!" מחיאות הכפיים לא איחרו לבוא. תקתוקים לאלפים של כפות ידיים. פלשים של מצלמות עברו במהירות סילונית.

שני טורים של ילדים נכנסו בצעדי ריקוד. ראשה של מיכל כמעט יצא ממקומו בניסיון לאתר את טל בין הראשים הזעירים. הניסיון הפך מסובך יותר ויותר כיוון שאיש אשר נכנס באיחור מכעיס ניסה לעבור בין הכיסאות הצפופים בשורה שלהם.

"תיזוהרי, עוד יהיה לך נקע," אמר האיש.

"שלומי!" נמלטה צעקה קטנה מפיה של מיכל. היא סכרה את פיה במהירות בשתי ידיה, והחרדה והבושה מטיילות עליה ומסמנות סימונים. "שלומי, מה אתה עושה כאן?" גימגמה במבוכה.

אבנר התבונן בקדרות בהתפתלויותיה של בתו. שלומי נפנה אליו וביקש באדיבות מופלגת שיוזג כיסא אחד שמאלה על מנת שיוכל לשבת ליד אמה של הכוכבת הצעירה.

ארשת של אי-שביעות רצון רבצה על פניה של נחמה. שפתיה התעקמו מעט. "שלומי, שנתה מיכל, מה אתה עושה פה? איזו הפתעה."

שלומי התרווח במושבו וענה מתון מתון, בחיוך דק, שטל הזמינה אותו להצגה. "איזה יופי, ענתה מיכל.

"ששש.. היסו אותם מאחור.

"מצטער על האיחור, הסתובב אל המשתתקים שלומי בחיוך.

"זה בסדר, ענתה גילה ירחמיאל, רק תהיו בשקט עכשיו."

על הבמה חוללו הילדים, וטל ביניהם. מניפים ידיים, מכופפים ברכיים, זרוע מימינה ורגל משמאלה.

מיכל ניסתה מאוד להתרכז בהצגה. עורפה היה קשה כמסלעה. היא צחקה יותר מדי באתנחתות הקומיות, ונעה בין קיפאון לתזזיות בכיסאה. לעתים מבטה של נחמה ניתן בה ככוויה. לעתים גב כף ידו, שעברה בדופנות גופה ברשרוש חלש, בטעות, בכוונה, ניתן גם הוא ככוויה.

ילדי כיתה א' בבית הספר "הרים" התקבצו בשורה בקצה הבמה ונהנו מן התשואות הרמות. זוגות זוגות של ירחים תלויים זוהרים כבר אמרנו.

טל רצה כאצנית מומחית בין השורות היישר למשפחתה, ביצעה סבב מהיר בין החיבוקים הפשוטים לקראתה, ולא פסחה על שלומי. "באת!" אמרה ולא יספה. כסביבון חגה בין כולם, המחמאות מחליקות על עורה, והיא מזדהרת והולכת. "היה מקסים, נכון?" שאלה שוב ושוב, מפנימה את צורת התבטאותה של מורתה. היה מקסים, הסכימו כולם.

בתום החיבוקים והנשיקות הזמינה נחמה את הנוכחים להגיע הביתה ולחגוג את סיום השנה וההופעה המוצלחת של טל בכוס קפה ("בשבילך שוקו, כמובן, מתוקה") ועוגה.

"אשמח לשתות כוס קפה, ענה שלומי, לבהלתן של מיכל ונחמה.

בדרך הביתה, נכרכה טל דווקא סביב שלומי, אם משום זרותו, אם משום סיבה נעלמה אחרת. היא ליהגה ופיטפטה ללא הרף בצפיפות ועצימות כה גבוהות, עד שאוזן לא מיומנת לא היתה מבחינה בשתיקתם של הנוכחים האחרים.

בבית העלתה נחמה את האורות, והזמינה את כולם להתפעל מהארון הדקורטיבי החדש שאבנר בנה. אבנר התעורר משתיקתו והסביר כי היה מאוד מורכב להכין את הארון הזה בלי מברגה בתוך קיר גבס, אבל בסופו של יום הוא מרוצה מהתוצאה. "פעם הבאה תוכל להשאיל ממני כלים, אמר שלומי.

האוויר עבר על מיכל כמו נייר זכוכית. משייף ומחריד.

אותות העייפות החלו לתת את רישומם בטל. היא נחתה בכורסה הגדולה ודרשה שוקו.

"אתה יודע, פנתה פתאום טל לשלומי, "אימא שלך תמות."

בהלה עברה את החדר כחולדה.

"מה פתאום, צווחה נחמה, "מה את מקשקשת, ילדה."

הבעתו האטומה של אבנר התעוותה.

"על מה את מדברת?" שמר שלומי על קור רוח.

טל לא ענתה. היא עיפעפה מעדנות ושלחה זרד סורר משערה.

מיכל התפללה חזק שהערב ייגמר. האוויר נכנס ויצא בה משייף ומחריד.

אמו של שלומי, קשישה סיעודית בת 81, נפטרה כשלושה ימים לאחר מכן במיטתה הלבנה והמגוידת כמוה. האחות הראשית התקשרה לשלומי בשעה 14:30 ובישרה לו שאמו נפטרה משבץ. כבר הרבה זמן שלא לא מרגישה טוב,

בייחוד מאז הנפילה לפני שמונה חודשים, וכנראה שהגיע הזמן שלה ללכת. היא מבינה את התדהמה, קשה, קשה. כל אחד מגיע לסוף הדרך. כאשר יירגע הוא מוזמן להתקשר אליה שוב על מנת לדון בצוואה שהשאירה המנוחה ובחפציה האחרונים.

שלומי אחז את ראשו בשתי ידיו, מביט בעמיתיו, אשר מעולם לא התעניין בהם והם לא בו. למי יפנה עכשיו. צריך להתקשר לנורית. נורית היא משפחה. היא אחות. בשר ודם. זה הזמן להתקשר. למי יפנה את הרעש הנורא.

הוא ארו כמה מסמכים חשובים ויצא מהמשרד בלי להודיע לאיש שהוא הולך. בצעדים מהירים נכנס למכונית, מטביע את שיש להטביע בנהיגה פרועה למושב. את הרכב החנה בפתח ביתה של מיכל. הוא דפק בחוזקה על הדלת. מיכל יצאה אליו.

"שלומי!" מראהו הפחיד אותה. הלוויתן בא לדרוש או לנקום משהו נורא. הלוויתן יצא מן החוף או חזר אל הים על מנת לדרוש משהו נורא.

שלומי דחף אותה קלות ונכנס אל המטבח שבו ישבה טל לארוחת הצהריים. על השולחן היו פירה ומלאווח. לא נעים לי שהוא רואה מה אנחנו אוכלות לצהריים, חשבה מיכל. פירה ומלאווח זה לא קשור. לפעמים אני כל כך לא טובה בארוחות. "שלום, טל, הוא פנה אליה בקול חזק וצרוד, מסוכסך. העיצורים והתנועות נלחמו ביניהם, להישאר, לצאת, לתפוס מחסה. "טעים לך?"

טל הביטה במיכל במבט מבוהל. שלומי עמד קרוב קרוב, וצלו נופל.

מיכל הרגישה את האימה נשפכת לתוכה וממלאת את האיברים.

"מה קרה, שלומי?"

שלומי תפס כיסא והתיישב לצד השולחן. הוא לקח צלחת והערה לתוכה כמות נכבדת של פירה. בבהילות אכל, הוסיף עוד כף, ואכל גם אותה. מיכל וטל הביטו בו בשתיקה.

"אימא שלי מתה, אמר.

"אוי ואבוי, אמרה מיכל.

טל ריכזה את מבטה בצלחת.

"את הרגת אותה או משהו כזה?" שלומי נעץ מבט ארוך בטל וצחק צחוק חלוד.

"שלומי!" קראה מיכל, "איך אתה מדבר?"

טל המשיכה להתבונן בצלחת וליצור צורות באצבעה.

"את ידעת את זה, לא?" המשיך שלומי, והעצב שורט דרכו החוצה, מפלס ושורט, "מה, את איזו נביאה קטנה? אולי מכשפה? איך ידעת?"

מיכל ניסתה להיאחז במחשבות שלה, בקורות המתנוודות. אני חייבת להתרכז. זה רגע חשוב.

"לא יודעת", ענתה טל, וידה עוד צרה צורות.
"תנסי לחשוב טוב", אמר שלומי. קולו הלך והתקשה, הלך והתעצב.
"אני לא הרגתי אותה", היא פסקה.

"בוודאי שלא", ציחקקה מיכל. למה הוצאתי מלאווח, חשבה. למה לא יכולתי להכין תבנית ירקות או משהו יותר מעודן.

"אני צריך להתקשר לאחותי", אמר שלומי בפנים חרבות. "מעניין שהיא לא התקשרה בעצמה. אנחנו לא מדברים הרבה וגם עם אימא שלי בקושי דיברתי והיא הלכה ונרקבה עד שמתה."

טל קמה מהשולחן, פינתה את צלחתה והניחה אותה בכיור. "אני אצייר את החוברת שהבאת לי", היא אמרה למיכל.
"כן."

כשגרת בתל אביב, חשבה מיכל, אהבתי מאוד ללכת לים. הגלים היו גדולים מאוד והייתי שוכבת בתוך החול ולא מחכה לכלום. אהבתי את החול. הוא היה נכנס לי בגוף. אהבתי את המים. אני צריכה לקחת את טל לים. היא גדלה בלי הים.

מיכל הסתכלה על שלומי ואיבריה מתלחצים זה אל זה.

שערו, עיניו, קצוות פיו, היו מעופרים.

אהבתי לכסות את עצמי בחול כשהייתי בים, חשבה, ובמקום להיות מכוסה הפכתי בולטת יותר.

שלומי קם ממקומו בתנופה, כשיכור, וזרק על מיכל את צלו. "אז מה", הוא לחשש, "טל ידעה, אה? פשוט ידעה. הזקנה הזאת שוכבת כמו פגר כבר שתים-עשרה שנה ואף אחד לא מדבר איתה, או מדבר עליה, ורק הילדה שלך מכל הילדים החליטה שהיא צריכה למות." כמות שקירב אליה את גופו, כך הגביה את קולו, ונסמך אל מיכל עוד. היא התרחקה טיפה. איבריה מתלחצים זה בזה מתמלאים אימה מן העליות והחדרים נשפכים אל הכבד.

שלומי תפס את סנטרה ביד אחת והסתכל בה ממושכות. "אני לא יודע", מילמל, "אני לא יודע למה אחותי לא התקשרה. אחרי הכול אנחנו אחים. למה היא לא רוצה לדבר."

מיכל רצתה לענות לו משהו. היא החלה מרעדת בכתפה.

שלומי הטיח את ראשו על הכתף הרועדת ונשנק. לקח למיכל כמה שניות להבין שהוא בוכה.

מה האיש עושה לי על הצוואר, חשבה. לא טוב. לא טוב לי. איפה טל. מכינה שיעורים. צובעת מחברות. לא טוב. מה היא עשתה. היא הרסה הכול. למה בא להצגה. למה מרטיב לי את הכתף, לא חורף.

אני צריכה כנראה לחבק אותך, אבל זה לא קשור. כמו פירה ומלאווח.

אני רוצה כנראה לחבק אותך.
מיכל שלחה זרוע מהוססת, כחוט בלון, סביב צווארו של שלומי. הוא לא נשען ולא הסיט. ידה נשארה תלויה.

עכשיו עוד יד, לחשה לעצמה.

מסלולה של האחרת היה קל יותר. שתי זרועותיה השתלשלו מן הצוואר של הגבר אל העבר השני, והגבר הגביר את בכיו.

עכשיו עוד קצת להדק אותו אלי.

היא לא הידקה את ידיה והן נשארו להתנופף. זה לקח כמה דקות.

"טוב", אמר שלומי וחילץ עצמו מן החיבור הרופף, מתיר קשר מותר.

"טוב", אמר שוב. "ככה זה, כנראה."

הוא יצא בצעדים מהירים מן הבית.

מיכל צנחה על הכיסא.

איבריה החלו נרפים ובעורפה נזרם שוב דם. המלח נמהל בנוזלי הגוף האחרים.

היא עלתה לחדר של טל והתיישבה לידה, מוציאה צבע פנדה סגול. משרבטת על הדף בית. לא בית. כלב. לא כלב. עץ. השתיקה שקלה הרבה.

"אימא", הפרה טל ראשונה.

"כן, ממי?"

"שלומי כועס עלי, נכון?"

מיכל הניחה את הצבע על הרצפה וחשבה מה לענות.

"הוא לא כועס. הוא עצוב."

"לא נכון. הוא כועס. הוא גם עצוב וגם כועס."

"אולי."

השתיקה שקלה קצת פחות.

"אימא."

"מה, מותק?" מיכל החליפה את הסגול בירוק. לא ירוק. אדום.

"אני לא הרגתי אותה."

"טלטול", פנתה אליה מיכל ברוך, "ברור שלא הרגת אותה. אני הייתי כל הזמן

איתך ואני יודעת שלא הרגת אותה."

"לא", אמרה טל. "אני מתכוונת שלא הרגתי אותה בראש שלי. ידעתי כבר שהיא מתה."

מיכל הרגישה את נשימתה מתקצרת שוב. עלי להתרכז.

"מה זאת אומרת?" שאלה.

"אני לא יודעת", אמרה טל.

"טוב."

הן שתקו וציירו עוד זמן מה.

"אימא."

בבקשה אל תדברי איתי עוד, חשבה מיכל. אין לי מה להגיד. עוד שלומי בוכה אצלי בתוך העצם. אין לי תשובות. בקושי שאלות.

"מה?"

"אם אני אגיד לך דברים את תפסיקי לאהוב אותי כמו ששלומי?"

"אני אף פעם לא אפסיק לאהוב אותך."

"טוב."

זה היה קל, חשבה מיכל. כמו שהשמים, והשמש, והים, ככה אני לעולם לא אפסיק לאהוב אותה. איזה מזל. זאת היתה שאלה קלה. זאת היתה שאלת מתנה.

גאולה שינה

קדשה

חתיכות של טיח נופלות על פני ואני אפילו לא מרימה את ידי כדי להסיט אותן. גברת, אולי את מוכנה לזוז? פונה אלי קול גברי בנימוס חסר סבלנות. גברת, הוא ממשיך, את שומעת אותי? אני לא עונה. הקול הגברי מאבד את נימוסיו. תראי גברת אין לנו זמן. את צריכה עכשיו ללכת. יש פה הרבה עבודה בבית כנסת, הרבה קירות לצבוע. אנחנו עכשיו מכסים את כל הכיסאות בניילון בשביל שלא יתלכלכו בצבע. אם את לא קמה והולכת אנחנו מכסים גם אותך. אני עוצמת את עיני ולא עונה. דמותה של אמי לנגד עיני, מנפנפת לי לשלום מעזרת הנשים, ואני, הילדה, דוחפת מרפק קטן לצלעותיו של אבא, נעמדת על כיסא העץ הישן של בית הכנסת וצועקת בקול רם: הנה אימא! אבא תראה, אימא. אבא מושיט יד גדולה ומושך בשמלתי כדי שאתיישב ונוזף בי. שבי בשקט. אם לא, לא אקח אותך יותר. מבטו חסר סבלנות. ותשבי יפה עם הרגליים, הוא נוזף, רואים לך את הכול.

גברת אין לי ברירה, אני מכסה אותך בניילון. אני מביטה סביבי. כל הכיסאות כבר מכוסים בניילון עבה, מלא בכתמי צבע. אני יעשה לך חור בשביל הראש. אני מניחה את תיק העור המזויף שלי על הרצפה ומשחילה את הראש בפונצ'ו ניילון הענקי, מביטה סביבי ומגלה שבית הכנסת אינו גדול כמו שזכרתי כשישבתי צמודה לאבא שלי, מתענגת על ליטוף שערות זרועו את זרועי. את כבר גדולה, את לא יכולה לשבת לידי, ענה כששאלתי מדוע חדל לקחת אותי בערבי שישי, וחוזר מזה, הרים את קולו עד כי צעק, את הולכת לבית ספר חילוני, ותראי איך את נראית, כמו זונה, כמו זונה.

אדי הצבע חונקים אותי. אני מזיעה מתחת לניילון העבה. לא נוחה לי הישיבה על הכיסא הצר אבל אני לא מצליחה לזוז. שבועות שלמים הסתובבתי אצל יצרני ריהוט לבית כנסת עד שמצאתי מושבים רכים, רחבים וגם יפים. ולעזרת הנשים אותם המושבים, דרשתי מיצרן הריהוט חובש הכיפה הסרוגה ושילמתי במזומן. כשאני הייתי ילדה, בעזרת הנשים היו ספסלי עץ צרים ומאוד לא נוחים. המוכר הביט בי בתמיהה. היית פעם דתייה? שאל ומיד גלשו עיניו למחשוף הנדיב של חולצתי ומשם לשדך. את היית פעם דתייה? חזר ומילמל ואני רשמתי לו את מספר הנייד שלי וביקשתי שיודיע אם יחול עיכוב באספקה. בסדר, המשיך למלמל, הכול בסדר גברת, יהיה בסדר.

קשה לי מאוד לנשום. נדמה כי אבי רוכן לעברי ולוחש באוזני: אולי בשנה הבאה

ארשום אותך לבית ספר דתי. זה סוד, אסור שאימא תדע. זיפי זקנו מדגדגים אותי ואני מתאפקת בכל כוחי שלא לזוז. תיקח אותי איתך לבית הכנסת, אני מתחננת והוא מרעים בקולו: ככה? כמו שאת נראית? כמו זונה, כמו זונה.

ראשי שמוט על הניילונים ונדמה לי כי אני שומעת קול ממרחקים. מה קורה פה, מרעים הקול, ורעש של גלי ניילונים מכה באוזני. אני רוצה לנוע עליהם, עמוק לתוך הים... עמוק לתוך הים. גברת הכהן, את בסדר? יד חזקה מנענעת אותי. עיניו הקטנות של הגבאי, שעומדות בניגוד לתווי פניו הגסים, מתרוצצות בחוריהן. השם ישמור אותנו, השם ישמור אותנו, הוא זועק, מה עשיתם לה. תביאו דחוף מים, דחוף! אני רוצה לשקוע עמוק בתוך הים אך הוא אוחז בשערותי. השם ישמור, מה את עושה כאן בתוך הניילונים? כוס מים מוגשת לפי ואני שותה. הפועלים מקפלים את הניילונים שמסביבי ואני נושמת מעט טוב יותר. עוד? הגבאי שואל ואני רוצה לשלוח יד וללטף את זקנו הרך, להצמיד את לחיי ולחיו ולנשום את ריחו, לגלגל באצבעותי את פאותיו. אני מנסה לקום מכיסאי וקורסת על הכיסא שעל ידי, הכיסא של אבא שלי. אני מוציאה מראה קטנה מתיקי ומביטה בפני. עיניים עייפות מרוחות בפסים שחורים ניבטות אלי. השפתון האדום מדגיש את קמטוטי שפתי, שורשי שיער אפורים מציצים תחת שיער הצבוע בבלונד פלטינה. אני מתביישת בעצמי. אני רוצה לצאת מבית הכנסת כמה שיותר מהר. אני מדדה על העקבים הדקים ומיישרת ביד אחת את חצאיתי הקצרה, מנסה למתוח אותה בכוח. גברת הכהן, רץ אחרי הגבאי. אני מסתובבת אליו ומסתירה בתיקי את מחשוף חולצתי, מה, אני נוהמת בחוסר סבלנות, מה. עיניו מתרוצצות שוב בחוריהן. רק רציתי לוודא שהתרומה בעינה עומדת, כי אם לא, אין לנו איך לשלם אפילו על הצבע, הוא מגמגם. אני מהנהנת בראשי. הכול בסדר, הכול בסדר, יהיה בסדר.

אני יורדת במדרגות שמובילות לרחוב וקולו של אבא מתגלגל אחרי: כמו זונה, כמו זונה.

יוהן וולפגנג פון גתה

בואנו ולכתנו

מגרמנית: עידו פלד

מְהִיר לְבִי מְסוּס הַפְּרָא!
אֵיךְ שוֹם נְבִיא זֹאת לֹא נִבְּא;
עַל פְּנֵי-הָאָרֶץ נִם הָעָרֵב
וּמְהָרִים הַלְּיָלָה בָּא:
אֶפּוֹף בְּכַפּוֹר נִצֵּב הָאָרֶן,
נְפִיל בְּנוֹי מְעַרְפֵּל
מְאֵת-עֵינָיו כְּמֹו פְּחֵם הֵן,
בוֹהוֹת בְּלִילָה הָאֶפֶל.

מְמָרוֹם תְּלִי-עֵנָן נִבְּטָה לָהּ
מִיַּן לְבִנָּה שְׁטוּחָה, דְּקָה,
וּבְאִזְנֵי הָרוּחַ שָׂרָה
שִׁיר-אֶבֶל שְׁכָלוֹ שְׁתִּיקָה;
אֶלְפֵי-פְּלִצוֹת דְּפָקוֹ בְּדָלָת
אֶךְ קָל וְטוֹב נוֹתֵר לְבִי:
כְּשִׁבְנֵימִי, אִיזוֹ שְׁלֵהֶבֶת!
וְאִיזָה לְהֵט בְּנַפְשִׁי!

כִּי רְאִיתִיךָ, יָפָה, וְנָעַם
מְחִיבֶיךָ אֵלַי נָהַר;
לְבִי הִפֵּךְ שְׁלָךְ, וְנָטַעַם
חֲדוֹת-גּוֹפֶךְ בְּכִי בְּעַר.
צְבָעִי-אֶכִּיב פָּרְחוֹ בְּלִילָה
מְלָאוֹ בְּאוֹר אֶת הָאָוִיר
חֲמֵלֶת-אִינְסוֹף בְּלִי דִי - הוּ, לְמָה!

הכל חלף כמו טל שביר.

כי קרן ראשונה של בקר
שלחה כאב וסוף לכל:
בנשיקותיה, כמה אשר!
אך בעיניה, כמה שכול!
השפלת מבט כשאט רחוקתי
אחר נשאת מבט רטב:
מזל גדול, שאהבתיני!
ולאהב, אלי, מה טוב!

איריס ב. כהן

אלפי קילומטרים מאחורי גבי

ישנתי תמימה, חלמתי
טוס מעופף שומט את טרפו בגנה: פגור
שועל צעיר בכפו פגור חתולים זעיר
שהרג. התקרבותי
היה לו מבט מרשע על פניו
המתות, לשועל.

בבקר זכרתי טוס, זכרתי טכנאי
מזמן לתקן בשש ושלושים, זכרתי אותך
דבוק בתוכי, כמו שירים
מימי אהבה ראשונה שהפכו
לפסקול נעורים, כמו נעץ חלוד
מסרב להשתחרר, זכרתי אותך
משורר שבועות

נצח

כרעתי מעל האסלה
צורחת תפלה:

שתדרס אותך חשמלית

שהכול נהיה בדברו

מיכל נשכבה על המיטה, נשמה נשימה עמוקה נוספת ופזרה את שערה הגלי על הכר. לא לחשוב על זה עכשיו. הלב שלה דופק, כמו הלמות אסיר הדופק על קיר בית הכלא שבו כלא את עצמו. כאב חד ועמום כאחד, מתרחב לצדדים, מכיל כמעט את כל החזה. באיור דמיוני של מצבה הנוכחי היתה מופיעה דמות בשיער מפוזר ומבט חולמני. ידיה ארוכות ורכות ולבנות, ובין יד ליד כאב שלא עובר. כבר תקופה.

לחייך בכוח, היא כבר ניסתה זאת בעבר. אם מחייכים בכוח זמן מה האושר המדומה הופך אמיתי או לפחות מצליח לרמות את המוח. החלון בחדר השינה שלה פתוח, רוח קרירה נכנסת דרכו. האם אפשר להירדם עתה ולשכוח?

ביום כמו היום בירושלים, כשהרוחות שורקות בחוזקה באין מפריע, היא חשה איך העדינות הרגילה שלה הופכת לשבריריות וכל רוח חזקה במיוחד יכולה לשאת אותה לאי שם. פתאום הוא צץ מולה וברגע נעשתה מודעת יותר לנשימותיה. נשמי סדיר, ציוותה על עצמה, נו אז מה אם פגשת אותו, שמרי על הפנים שלך מחייכות כמו בובת פורצלן, חברים ותיקים נפגשים לפעמים.

חייכי - ציווי נוסף. מרחק השנים לא מונע מהמבט שלו להישאר ערני ומתוק ודרוך. אל תחלמי - הקשיבי הוא רק חזר מחו"ל - הבנתי, הייטק משהו - חברת בת... עני לשאלה. מוזר שאת משהה. איפה הקושי? הוא שאל אם את עדיין דתייה. זו לא שאלה שצריך לחשוב עליה הרבה לפני שעונים. אז החלפתם טלפונים, הקול בתוכה סופק ידיים ומלחשש, נו, אז מה, חברי עבר מבטיחים תמיד להיות בקשר. את כבר יודעת היטב מה לא יקרה.

הקיר מולה עירום מדי, אך עדיין לא מצאה תמונה לחדר השינה שלה למרות שהיא בדירה הזאת כבר יותר משנה.

עוד נשימה עמוקה - עמוקה לתוך חלל הבטן כמו שלמדה פעם בדמיון מודרך, והנה מה שהבינה בסופה - לא אותו פגשה באמצע רחוב ירושלמי סואן, לא איתו ישבה לקפה ספונטני. אלא עם הצל של מי שהיא היתה פעם - השחקנית ששלטה כל כך יפה בתסריט וידעה את כל השורות שנעלמו כבר מזיכרונה. הביטחון העצמי שמילא את חלל האוויר בדחיסות מתקתקה בכל מקום אליו הלכה, הביטחון בצדקת הדרך, האמונה בטוב, באנשים. הרכות שיש להודות שהשתפשפה עם השנים.

היא מודה בינה בינה שהעולם הוא במה ושהיה עליה להתרגל מזמן לתסריט החדש ובכל זאת משהו בה ממשיך להיות מופתע. להעדר אהבה התרגלה, רק להעדר שלה היא עוד אורבת במחשכים.

שהכול נהיה בדברו, היא זעה באי-נוחות, מוסיפה עוד כר מאחורי ראשה המלא במחשבות הנוהרות אחר מחשבה אחת כאילו היתה מגנט שמושך אליו ומרחיק ממנו באותו הזמן.

הפגישה איתו מחדדת את העובדה שחיייה זה זמן רב אינם הצגת יחיד בלעדית שגורמת לה לחוש על גג העולם. הצגה שבה הכול נהיה בדברו ובה האל הוא התסריטאי והבמאי אך היא-היא הכותבת הראשית ויש ביניהם תיאום מוחלט. העלילה הרומנטית, הברורה, שהיתה אמורה להיות סיפור חייה.

ביום המחשבות פתאום מתגברת מחשבה אחת כמו גל עצום שמוחק את כל הקודמות - המחברות! מאחורי הספרים בחדר השינה שלה יש קופסה ובה תמונות ישנות וכמה מחברות שהצהיבו בינתיים. היא מוציאה את המחברת עם הכריכה הוורודה ומדפדפת... "רשימת חיי":

עד גיל 30 אני צריכה: ללמוד לנגן על פסנתר.

ללמוד צרפתית

לטייל לפחות בשלושה יעדים בחו"ל

לעבוד בעבודה שווה

להתחתן רק בגיל 27 ולהביא ילד

לגור בזכרון יעקב

בחדרה בדירתה השכורה בירושלים אחרי יותר מעשור היא בודקת - מעולם לא למדה צרפתית או לנגן על פסנתר. אכן נסעה לחו"ל, פעם בירח דבש האומלל ההוא ופעמיים עם חברות. היא עובדת בעבודה שאפשר להגדירה כשווה - יועצת תקשורת מוערכת. התחתנה בת 21 אך התגרשה די מהר וילד אין.

בסוף המחברת הופיעו ציטוטים שאהבה והעתיקה:

"אופטימי הוא לא תמים כמו שחושבים אלא אדם אמיץ שלא ירא ממכשולים." היא מלטפת את הדפים, מנסה למצוא בכתב היד עדויות לשינויים שחלו בה. הלמ"ד העגולה קצת פחות עגולה היום, אולי.

היא ממשיכה לקרוא: "לעולם יידע האדם ויאמין באמונה שלמה, שמה שיש לו - טוב לו. ומה שיש לו - די לו. ומה שאין לו - לא בשבילו, כי מה שאין לו - אינו עבורו, ואז... תהא השמחה מנת חלקו." אין תסריט רע, היא חושבת. רק שחקנית עקשנית.

הציטוטים מתאימים לה כמו מים קרים לנפש עייפה. בבת אחת היא נרגעת. העננים יביאו איתם את מה שכתוב, הרוח עוד תביא איתה אהוב וילדים. בחשק

שחף ויאר

*

אֶת אֶהְבֶּתְנוּ
אִי אֶפְשֶׁר לְמַדֵּד בְּכַפַּיִת
כְּמוֹ תְרוּפָה מְרָה.

מִתְעוֹרֵר לְצַדִּיק בְּכֹל בְּקֹר
מִבְּלִבֵּל מֵהַחֲלוּמוֹת הָאֲרוֹטִיִּים
שֶׁתוֹדְעֵתִי מוֹרִידָה בְּלִילָה.
אֲנִי עֵר וְגוֹפִי רָעֵב
כְּמוֹ לֹא עָשִׂיתִי בִּי מַעֲשִׂים,
כְּמוֹ לֹא הָיוּ שְׁפָתַי בִּי כְּאֲנָפָה מִרְפָּרֶפֶת,
עֲדִינָה כְּגֶשֶׁם, פְּרוּעָה כְּמִשְׁתָּה מְלָחִים.

גדול היא ניגשת לספרייה שלה ומוציאה קנבס שעוד לא השתמשה בו - מגרילה בכף ידה רק צבעים תכולים אפורים ולבן. השמים שהיא מציירת מוצאים חן בעיניה. הצבע התכול בהיר ומלא קסם. ענני נוצה קטנים ורכים מרחפים בשמים שלה. אפשר גם לראות את הרוח מתפתלת נעימה ומלטפת. המקום הכי טוב בשבילו הוא הקיר שלידו היא מתפללת בבקרים. מחשבה עוברת בה - אולי כמו שציירתי את ביתו, האל יצייר לי את ביתי שלי.
במקום לחתום את שמה בתחתית הציור היא לוקחת קצת אפור וכותבת בכתב יד קטן ועגול, "שהכול נהיה בדברו".

בראד פיט

לא מזמן נגעת בי מזמן לא מרגישה את זה בגוף
 זה כמו שינה אי אפשר לצבור צריך כל הזמן ובלי זה משתגעים
 האמת הייתי קודם משוגעת אפילו הלכתי לאבחון ואני לוקחת כדורים
 אבל משוגעת מאוהבת זה רומנטי ומשוגעת בודדה זה
 תכף-תגדל-שמונה-עשר-חתולים ו או-יו-יוי-שלא-נדע
 ברור שנשארת עם הזאתי לא שותה לא מעשנת לא צועקת מיד גומרת ונרדמת
 אף פעם לא שמעה אותך יוצא הולך חוזר ממני אלי ממני אליה חזרה
 לא יודעת למה בחרתי להיגמל דווקא ממך
 לפני זה היתה לי רשימה נורא גדולה
 נתת אצבע רטובה רציתי יד ביד טבעת ילד ודירה
 גרגרנית וגם נואפת
 בסרט של בראד פיט הייתי בטח הגופה הראשונה

לא מזמן נגעת בי מזמן לא מרגישה את זה בגוף
 עדיין מסודר יפה-יפה עם שעווה ומני-פדי קרסגוף כל יום ומסקרה
 שותה שותה שותה ממש לא טוב עם כדורים
 גם הפורנו זה לא משהו קצת מביך אתם יודעים
 היית שוכב איתי עם דם
 מנשק את פי מלא הניקוטין
 לא דיברנו על הצלקות
 לא שמת לב או שהיית מאוהב
 נו מה אתם יודעים

לא מזמן נגעת בי מזמן לא מרגישה את זה בגוף
 התת-מודע הפסיק לינוק ממך אז הנה הוא נזכר
 הגוף שלך אותו אחד אצלי וגם אצלה
 בסרט של בראד פיט הייתי מרלה סינגר

היינו מחזיקים ידיים
 כשהמטענים שלך מתפוצצים סביבנו
 ואין לנו מושג איך זה קרה

כמו לצייר על חול

כְּמוֹ לְצַיֵּר עַל חוֹל
לְהַתְקַשֵּׁר אֵלַיךָ

הַמִּים מְכַסִּים
אֶת הַמְּלִים

קוֹלְךָ שָׁקֵט
מְדַבֵּר בְּעֶצְמוֹתַיךָ

אֲדוֹת קְטָנוֹת
בוֹלְעוֹת אֶת הַצְּלִילִים

וְאִישׁ אֶחָד בְּחוּף
עוֹד מְדַבֵּר אֵתִי

וּמְצַפֶּה אֶת בְּדִידוֹתַי
בְּבְדִידוֹתַי

עַם צְלִיל קוֹלְךָ
אֲנִי חוֹלְפֶת

חוֹזֶרֶת חֲרָשׁ
אֶל בֵּיתִי.

עקרון העונג

למורין, מ"סודות גלויים"

תודה על יפי האדמה,
על הרקיעים היפים מעל,
על האהבה אשר נולדה
לעטוף הכול סביבנו

מול דלת הכניסה תלוי שעון הקיר. עומד לו בלחץ הזמן ומתקתק את השניות, הדקות והשעות. מדי שעה דופק את מניין השעות בצלצול שמזעזע את כל הבית. שנים שהיא מבקשת מהם להוריד אותו מהקיר או לפחות להרוס את המנגנון שבתוכו. תקתוקי המחוגים הדקיקים וצלצולי השעות מבעיתים את הנחת שהיא מחפשת. ניסתה לשכנע אותם בחוסר ריכוז בהכנת השיעורים או ביקיצות טירוף בלילה, אבל כל שאמרו לה הוריה היה שתתחיל לאמן את האוזניים שלה להפסיק לשמוע את הרחשים האלו, "אנחנו כבר לא שומעים כלום, זה חלק מהנוכח של הבית." התשובה והפתרון לא נראו לה אבל חדלה להעיר ועדיין בכל פעם כשהיתה פותחת את הדלת הגוף שלה היה נמתח כמו בטון דרוך. אבל בלילה הזה השעון היה בצד שלה ועזר לה לסמן את גבולות השעה. כל הפעולות תוכננו בקפידה לפי המקצב שנשמע מונוטוני, אבל סימן לה את מושג הזמן של מה שהיא צריכה לעשות עד שישה צלצולים וקימה של אבא. חמישים דפיקות של המחוג הבינוני, ועשר לפני שמונה צלצולים, והיא כבר במיטה. כבר לא מן ההכרח אלא מן השגרה הקבועה שהושלמה בלי מילה שכבר נאמרה כל כך הרבה פעמים. היא לא יודעת מה היא תעשה בפרק הזמן הארוך הזה עד שההורים שלה יסגרו את היום וידונו בתכנון הקפדני של המחר, כמו בכל לילה, יתקלחו וייכנסו למיטה בשעה הקבועה כמו שני דגמים קטנים של השעון. בין תקתוק לתקתוק היא שומעת את אימא שלה, "אני חושבת לקחת מחר את גבי לביקור אצל אימא שלי, לא נראה לי שמפגשים בודדים יכולים לקלקל, חוץ מזה שאני לא משאירה אותה לבד, מה אתה אומר?" "מה שנראה לך נכון, את יודעת שאני לא מתערב." אבא עונה לה. "אני יודעת, אימא שלי לוחצת וכבר לא נעים לי אבל אני מפחדת שהיא תתחיל לפנק לי אותה."

היא עייפה מכל הלחץ של הימים האחרונים, מכל ההתרוצצויות, הארגונים והעמדות הפנים שאומנו כבר חמישה חודשים. אסור לה להירדם, אין סיכוי כזה,

כי אחרת לא תתעורר. אסור לה להדליק אור ואין לה שום מכשיר, כמו שיש לשאר הילדים בכיתה, שמשמיע מוזיקה או שאפשר לשחק איתו משחק ממכר. זה רק היא, תקתוקים לטובת חוסר ההירדמות והרעשים השקטים שההורים שלה עושים. ברגע שהם יכבו את כל האורות ברחבי הבית ויתחיל השקט מכיוון חדר השינה שלהם היא תוכל לקום ולהחליט מה היא לוקחת ואיך היא מארגנת. "אני חייבת להיות שקטה ומסודרת," היא לוחשת לעצמה, "עד אחת אני חייבת לצאת," היא ביררה במחשב בבית הספר וגילתה שזו השעה של השינה הכי עמוקה בלילה. "אז הם לא ישמעו כלום." היא חייבת לצאת ולחזור מהר, "לפני שייגמר מחזור שינה אחד ויתחיל אחר," לוחשת ומעוררת.

מהר היא קופצת מהמיטה. מוציאה מכיס הפיג'מה את הפנס המזערי. מוציאה מארון המצעים שמתחת למיטה את התיק הגדול ומתחילה להוציא את הבגדים שחשבה עליהם מראש. מניחה אותם בתוך התיק. מחליטה בסוף שלא לקחת את הדאודורנט שעל השידה כדי שלא יפיל אותה בבוקר. מוסיפה כפכפי אצבע, טמפונים מהמחבוא הסודי ומגבת גוף וזהו. שאר הדברים תמציא ששכחה ותיקח מאחת הבנות. עם התיק על הגב היא מתקדמת בשקט לעבר הכניסה, לא נושמת, ויוצאת מהר החוצה. מביטה לכל הכיוונים שאף שכן מטריד לא ער וששום מכונית לא מבזיקה בפינה ורצה מהר לכיוון תחנת האוטובוס. אז מחביאה את התיק מאחורי השיחים הצפופים ויוצאת. שמחה שחשבה על הרעיון הגאוני הזה כששמרה על לילי כחלק מהסדר העבודה שנרשם על ידי ההורים שלה, שהכריחו אותה לעבוד ארבע פעמים בשבוע אחרי בית הספר. שם היא תחביא את התיק. יש גישה ואין דרך חיצונית לדעת מה קורה בפנים. מושלם. "רק להגיע הביתה," רצה כמה דקות מהירות, נועלת את הדלת בציר שקט ומטופפת למיטה.

"בת כמה הילדה?" שואלת האחות בטיפת חלב. "שנה ושבעה חודשים," עונה האימא. "המשקל סביר לגילה," היא ממשיכה, "מה את נותנת לה לאכול?" "גבי אוכלת כל יום את אותו הדבר, בבוקר פרוסת לחם אחיד עם מרגרינה, לצהריים מרק עוף מכובס עם גזר ותפוח אדמה, אחר הצהריים תפוח ובערב ירקות חתוכים וביצה קשה. ופעם בשבוע היא מקבלת כבדי עוף עם תפוח אדמה מרוסק. אין חטיפים, אין שתייה מתוקה, אין מלח או תבלינים ובחוף היא לעולם איננה אוכלת." היא מגופפת בגאוה לאחות בתפריט שהמציאה. האחות מזדעזעת ואומרת לה, "גברת מדי פעם אפשר לפנק את הילדה. ביסקוויט, עוגייה, ארטיק, אם את בענייני בריאות אפשר כפית טחינה מהולה בדבש על גבי הלחם. ככה היא אולי תחייך קצת יותר. תבואו עוד חודשיים לחיסון ותנסי, טוב?" האימא מחייכת, "יש לה סדר יום קבוע ומוקפד שאינו כולל הנאות מטופשות של תינוקות כמו

גינה וממתקים." את רוצה להגיד לי שאי אפשר לגדל ילדים ככה? נכון, גבי? הכול בסדר איתך, תגידי לאחות. "האחות מהנהנת, קובעת תור ונפרדת לשלום. וכשהאימא והבת יוצאות היא מבקשת מהאימא הבאה להמתין כמה דקות לתורה, היא מרגישה מאוד מוזר. "לדווח לחנה?" משהו מטריד אותה, אין פה התעללות ואין לה משהו קונקרטי להגיד לרעת האם אבל נראה שבאמת לא מפנקים את הילדה. והיא מהרהרת אם זה באמת בסדר או לא בסדר ואולי האימא צודקת במשהו, מדמיינת את התינוקות שלה. היא קמה להכין לה קפה וממהרת לדחוס פסק זמן שלם לפה, מזמינה את האימא הבאה להיכנס.

"במבה, ביסלי גריל, מיץ תותבנה, אפרופו, שוקולד חלב עם סוכריות קופצות וחבילת מסטיק ענבים." קוראת לעצמה. "כמה זה יצא לי?" "שלושים וארבע שקל," אומר בעל המכולת בשכונה הכי רחוקה מהבית שלה. כל כך שונה מרפי בעל המכולת שמתחת לבית שלה. נראה נחמד יותר. רפי היה מפיל מהמדף בחוסר חשק את הרשימה הקבועה שהיא קנתה: לחם אחיד לבן, גבינה לבנה חמישה אחוז, ביצים ושמן. "רפי, אם אתה רוצה שנמשיך לקנות אצלך אז לא לתת לילדה לרשום ולא לתת לה לקנות ממתקים." מה אכפת לו? מגיעה תמיד עם כסף מדוד, לא עושה לו רעש. צייתנית כזו. "מתפרצת אלי תמיד," היא חושבת. והמוכר הזה, בשכונה הכי רחוקה שהיא יכלה להגיע אליה, כל כך נחמד. הוא מסדר לה הכול בשקית והיא מצופפת אותה בין המחברות והספרים. עוברת במסתור ומחכה שכל הנפקדים בחלל האזור ילכו. כשהזירה מתרוקנת היא נכנסת מהר ומסתירה את השקית בשניות. היא תירגלה בחדר שלה כבר חודש שליפה של שקית בדויה מהתיק. חמש שניות. בורחת וממשיכה הביתה כמי שחזרה מהספרייה עם הספר השבועי שהיא חייבת להביא ולהעביר לאבא שלה דו"ח קריאה. "שלום אימא." "שלום גבי. הבגדים מחכים בגיגית לקיפול ובמכונה כבר ממתנינים הבגדים הסחוטים. אחר כך יש לך חצי שעה לקרוא את הספר ולהתחיל להתארגן." וכשנסתיימו ענייני הכביסות גבי יושבת על הכיסא בפנית האוכל, גבה עומד דום והיא מתחילה לקרוא את הספר. היא לא מרוכזת וחושבת על הלילה. אימא שלה בוחנת אותה, "את מבינה מה שאת קוראת? ספר לא קוראים סתם, זה בשביל ללמוד." גבי ממשיכה ולא מבינה למה אי אפשר לקרוא אותה במין תנוחה רפויה על הספה כשהגוף מפוסק ומתרכו בספר ולא בזוויות הלא נוחות שלו. מעולם לא נימנמה, כמעט ולא בהתה. שנת צהריים לא חוותה ושש חצי בבוקר היתה שעת תחילת היום שלה מגיל שנה. "אנשים לא אמורים לישון הרבה, שינה היא לעצלנים." אמרו ההורים כשהתפללה לעוד זמן במיטה. "לא בחורף ולא בקיץ, ככה אף פעם. גם כשיהיו לך ילדים לא יהיה לך קשה לקום בבוקר." דופק שש פעמים ואבא מתעורר, זו הקלה בשבילה שהוא מעיר אותה, הוא לא

יבחין בסימנים השונים שעל הפנים. היא לא הצליחה להירדם מכל השכבות האלו שמהולות בחד, לחץ והתרגשות כי זו הפעם הראשונה שלה שהיא יוצאת לטיול ובטח הפעם הראשונה שהיא תעשה משהו שונה חוץ מללכת לבית הספר ולחזור בקו ישר הביתה, ואולי סופסוף תוכל באמת לדבר קצת יותר מזמן הפסקה עם רו שמראה לה סימנים של עניין ובכל פעם כזו מתכווץ לה משהו לא מוסבר למטה. היא מכינה לה את הסנדוויצ'ים ומסדרת את הבית בחשק פנימי. מצדי הרהיטים היא עומדת ומנסה לפרש מבטים. "אולי הם יודעים", היא ממצמצת פתאום. וכשהיא הולכת ואומרת להם שלום היא צועקת, "היום אאסוף את הבגדים מהתופר לסבתא," ונדהמת עד כמה היא מסוגלת לפרוס את עצמה. היא מנסה לחשב עוד כמה שעות ייפגשו ויודעת שזה יהיה היום בכל מקרה. היא מגיעה לתחנה ואוספת את התיק.

"בוקר טוב גבי," מרימה המורה שלה גבות מרוטות. "איזה יופי שבאת. אמנם לא החשבנו אותך כי לא נרשמת אבל אין בעיה. הבאת אישור מאימא ואבא?" "הנה," היא מוציאה דף. "אנחנו מאשרים בזאת כי בתנו, גבי, רשאית לצאת לטיול השנתי הנמשך יומיים." המורה לוקחת את הדף ומתייקת אותו בקלסר הטיול שהכינה בזמן שקיטרה על הטיול הזה והילדים האלו ושאיין לה כוח לאף אחד מהם וביחד. אם רק היתה יודעת איזה תחקיר עשתה. אספה מכל כתבי יד הבייתיים אותיות ולמדה ליצור מילים. היא אספה פתקי מטלות שאימא שלה השאירה לה ורשימות מכולת, הכתב המוזר שלה היה קשה להעתיקה יותר משל אביה אבל ידעה שהמורה לא תאמין שאביה הכה לא דומיננטי יכתוב אישור שכזה. כתב חסר סדירות, חסר עקביות בגודל ובצורה של כל אחת מהאותיות. ומהמגירה השלישית במטבח לקחה נייר אפייה וחתכה אותו לריבועים קטנים. על כל ריבוע, למעלה, היא כתבה אות, לפי סדר הא"ב, שמה את הנייר על אחד הפתקים והעתיקה אות, אות. דף האפייה הראשון היה לאימון ואחר כך לקחה עוד אחד והמשיכה להתחקות אחר האותיות. היא יצרה אינספור גרסאות שנגרסו ישר לפח הכחול. ולבסוף ניצור מכתב מלא באותיות זהות לאותיות האמיתיות ואי אפשר היה להבחין, אולי רק עם מכשירים משוכללים שהיא ידעה שאין למורה שלה. "תודה, את יכולה לתפוס לך מקום," המורה אומרת לה, היא ידעה שבסוף הזוג המוזר הזה יתרצה. כבר שלוש שנים שהיא מתנכת את הילדה שלהם. היא ידעה מה ההשקפה שלהם לגבי הנאה בחיים ולמה לגבי אסור להגיע לשום פעילות מחוץ למסגרת הלימודים אבל תמיד הרגישה מוזר. היא לא שיתפה אף אחד כי לא היה לה משהו משמעותי להגיד, או מבוסס. אבל ידעה שבסוף הם יבינו ש"ילד זה ילד", בדיוק כמו שאמרה לאימא. היא נראית עכשיו שמחה, אפילו אפשר להגיד שהיא נעימה, גם מעל לכל הבגדים הענקיים והכעורים האלו. והברק השומני של

הפנים. "העיקר שהכול בסדר," הרגיעה את עצמה והתחילה לצרוח במיקרופון שעוד שתי דקות מתחילים לנסוע לכיוון צפון.

"אני צריכה לשירותים. דחוף." גבי מבקשת מהמורה ומהמדריכה. "את לא חושבת שתצליחי להתאפק עוד רבע שעה בערך, יש שירותים מוסדרים," שואלת המדריכה. "אני ממש מצטערת, חייבת עכשיו," גבי מתנצלת. "ילדים, חמש דקות הפסקה, שבו ושתו לכם מים," מבקשת המורה ושואלת את גבי אם לבוא איתה. "לא תודה, כמה דקות ואני חוזרת." היא לוקחת מהתיק חתיכת נייר טואלט ומשאירה אותו אצל אחת הבנות. היא מתחילה להיכנס פנימה כדי שאף אחד לא יראה ואז מתחילה לרוץ בתוך השבילים. כולם נראים אותו הדבר אבל כל אחד מוביל למקום אחר והיא לא יודעת באיזה מהם לבחור כי יש כמה שבילים שמטפסים למעלה. היא יודעת שאין לה זמן לבחור אחד והיא מתחילה לרוץ באחד מהם, מה שייצא מהזרימה של הרגליים שלה קדימה. היא יודעת שייקח זמן עד שמישהו מלמטה יראה אותה אבל עוד כמה דקות כבר לא יבינו איפה היא והיא חייבת להגיע הכי גבוה שהיא יכולה. שורף לה בשוקיים וכואב לה לנשום אבל היא ממשיכה למעלה. היא תמיד חולמת בלילה שהיא מאחרת את האוטובוס לבית הספר, ובניסיון להשיג אותו תמיד הגוף שלה נעצר והיא לא יכולה להמשיך קדימה ולהספיק להגיע לבית הספר. היא היתה מנסה לצעוק לו שיעצור והיתה מגלה שגם הקול שלה כבר לא צועק והיא מאובנת כמו ענבר. כמה זה מתסכל לא להצליח לרוץ ולא להצליח לצעוק. אבל בינתיים היא רצה קדימה כמו איזו ארנבת קטנה וזריזה והאדרנלין של היום הזה משמח אותה ודוחף אותה בהתרגשות הלאה. היא מתאמצת ומטפטפת טיפות ענקיות של זיעה אבל היא לא מרגישה מאמץ רב, רק התמלאות אוויר. היא לא מסתכלת למעלה כי המורה לספורט אמרה להתמקד בריצה בנקודה הקרובה, "זה אקט פסיכולוגי שעוזר לנוע קדימה ולא להיעצר במקום." אז היא מסתכלת רק על העלים הירוקים שעל נעלי הספורט שנוטפים מיץ ירוק מהדריסה. היא נעצרת ומסתכלת למטה, רואה את כל הכיתה, המדריכה והמורה. היא מפשילה את המכנסיים ומורידה את התחתונים, נושמת עמוק, צועקת להם בקול ומרגישה את הזרם החם על הרגליים שלה.

שאכלנו פעם ג'חנן בזיכרון ואימא אמרה שאם אני אומרת אז אני זוכרת. כשכולם הסתובבו בין החנויות בעניין אני ישבתי על ספסל מתחת לעץ באמצע המדרחוב וחרקים שחורים קטנים נדבקו אל בגדי הבהירים. פתחתי את "9 סיפורים" של סלינג'ר וקראתי את קואן הזן המפורסם שכתוב לפני "יום נפלא לדגי הבננה".
אנו מכירים את הצליל של מחיאת כפיים
אך מהו הצליל של מחיאת כף אחת?

קראתי את הקואן וחשבתי שאחרי שנתקלתי בו פעמים רבות לאורך חיי, ייתכן שעכשיו לראשונה אני מתחילה להיות בכיוון של להבין מה עומד מאחוריו. כבר כחצי שנה אני משתתפת בלימוד זן-בודהיסטי על בסיס שבועי. לפני שבועות מעטים המורה ביקש מאיתנו לחשוב בשבוע העוקב לשיחת הדהרמה על קואן, על שאלה שתלווה אותנו זמן רב, שאלה שלאורה נפעל. הקואן שלי היה, אינני זוכרת את המילים המדויקות, אך אני זוכרת בגדול: "איך אהיה נוכחת עבור ההורים שלי, איך אהיה נוכחת ליד ההורים שלי". כשהיינו במדרחוב בזיכרון חשבתי שאני לא מספיק פועלת לפי הקואן הזה בטיול. שאני יושבת על ספסל באמצע הסושייה במדרחוב ומנסה לקרוא את סלינג'ר במקום להסתובב ליד המשפחה שלי בקשב לאורך כל הטיול. זה נכון שאימא הצטרפה אלי לחנות תה במדרחוב, זה נכון שהצטרפתי אליהם לחנות טיפוח במדרחוב, זה נכון שהלכתי איתם חלק מהדרך. אבא אמר לי שדני נראה כמו עב"ם ובסיום הסיבוב בזיכרון, בדרך לאוטו שייקח אותנו למסעדה, ילדה קראה אבא, ואבא הסתובב, ולפני כן אבא הראה לי שלט עם המון שגיאות כתיב וצחקתי, וביקשתי ממנו שיקנה לי שתייה לפני המסעדה והוא סירב, ביקש שאתאפק. השארתי את הארנק בבית. עמר אחותי אמרה "מגוחך" על רקדנית שרקדה ריקודים הודיים באמצע הרחוב, כשלצדה קופסה לכסף מהעוברים והשבים ומרכולת מכמירת לב. לא הגבתי, אך הייתי צריכה להגיב. הסתכלתי על הרקדנית ההודית שרוקדת באמצע הרחוב ולידה מרכולתה מכמירת הלב ולא הבנתי איך זה שאני לא קורעת כאן ועכשיו את התחת כדי להתקבל לתכנית של המורים, איך זה שאני לא קורעת את התחת כדי להתקבל עכשיו לחברה של המורים הפרטיים, איך זה שאני מתעסקת בדברים כמו יאיר, שהוא לכל הדעות גבר מתוק אבל העיסוק בו, יכול להיות, לא מתיישב עם הקואן שלי, ואשאיר את הדברים כך ברמיזה.

וכך המשיך היום בלי שאקדיש אותו לכתיבת סיפור על יאיר ובלי שאזמין אותו בטמטום מוחלט לשבת איתי בסטריטס בסוף הערב, כמו שעשיתי הרבה בחופשת הסמסטר. כשהגענו למסעדה החלטתי שאזמין מזון טבעוני, וחשבתי שעלי להקפיד באכילה. נזכרתי בדבריה של שחר, שעבדה איתי בחנות הספרים. היא

זכרון יעקב

אתמול בבוקר אבא הפציר בי לבוא עמו ועם אימא ואחותי עמר ודודי דני וסבתי צפירה ובת-דודתי שרון לטיול בעין כרם. הייתי סרוחה על המיטה ולא רציתי לזוז. רציתי רק לנסוע לסטריטס ולכתוב שם עד הלילה סיפור על יאיר, הבחור שהכרתי בחופשת הסמסטר. בסוף התקלחתי ובאתי איתם. נסענו לזכרון יעקב. לפני שיצאנו סבתא צפירה רצתה לבטל את הגעתה. אימא אמרה לסבתא שעד שהיא הצליחה לשכנע אותי לבוא, גם היא צריכה לבוא. סבתא באה. נסענו וחשבתי לעצמי איך אי פעם אוכל להתקדם מקצועית, כשכל הזמן המשפחה שלי דוחקת בי לבלות איתה על חשבון שעות בהן אני רוצה לעבוד וללמוד. בדרך חזרה מזכרון יעקב הורי דיברו על כך שנסועים עכשיו לסבא, והעלו באוויר שאלה אם אבוא ואבא שלי ענה שכמוכן שאבוא. ואני לתומי חשבתי שבערב אסע לסטריטס ואכתוב שני סיפורים: אחד על יאיר, ואחד על הטיול, ואחר כך אוכל לבחור איזה סיפור אני רוצה לשלוח. בדרך לזכרון יעקב אימא אמרה שאני אוכל לכתוב על הטיול, וכך גם בדרך חזרה. אי אפשר לכתוב על ריק, צריך לחוות, צריך לחיות. ואם מה שאני רוצה לחיות זה הכמה פגישות שהיו לי עם יאיר והחודש שישבתי בסטריטס ולמדתי מבוקר עד לילה?

את לא חייבת להיות נחמדה, אנחנו מקבלים את זה שאת לא נחמדה, אבא אמר לפני שיצאנו. אין לי כוח להיות נחמדה לאף אחד, אני לא מבינה למה שרון תבוא רק אם אני אבוא, זה לא שיש לי כוח אליה אי פעם. לא בא לי כלום. רציתי לשתות תה בדרך לזיכרון. לאחרונה למדתי שתה עוזר לי להיות נוכחת בין בני המשפחה ובכלל כשקשה לי להיות נוכחת. אבל לא שתיתי תה. אכלתי שלושה רוגלך שסבתא הביאה, ולא רחוק מזיכרון ראיתי כיפה גדולה זהובה ושאלתי אם זה הר הבית. אבא שאל אותי: "הר הבית? נראה לך שאנחנו ליד ירושלים? מה זו הבורות הזו?" כשדני ושרון וסבתא נכנסו לאוטו בנסיעה הלך סירבתי לעבור אחורה. רונה, הבת של דני, חלפה ליד האוטו עם גבס מדומה על היד והמשיכה ללכת לביתה, היא לא רצתה להצטרף. כשחשבנו שהיא תצטרף אימא הזהירה אותי לא לדבר על המצב הרפואי של דני כי יש לידנו מרגל ושמשמששים אחר כך בדברים שאנחנו אומרים בבית המשפט. נסענו.

כשהגענו לזיכרון ראיתי מדרחוב ארוך, הוא היה פחות יפה משזכרתי. הדבר היחיד שעניין אותי היה לשבת ולאכול סושי באיזו סושייה בינונית במדרחוב. זכרתי

אמרה לי אולי לפני שנה, מדברת כאילו בשמי: "היתה לי פסיכוזה, קטן עלייך!" קטן עלי, אמרתי, ולא הזמנתי צ'פס, יודעת שזה מעט מדי ושאני צריכה לעשות עוד כל כך הרבה יותר. הזמנתי מיץ תפוזים ענק ושאתי אותו בדקה. בסוף הארוחה לא יכולתי לזוז. כשהתיישבנו לארוחה שרון התיישבה מולי וחשבת שחבל שלא עמר היא שהתיישבה מולי. אבל שרון צחקה בהנאה מהבדיחות שלי וחשבת שהיה לנו נחמד. בסוף הארוחה הזמנתי תה, כדי להמשיך לתרגל. במהלך הארוחה דיברנו על זה שאף פעם לא התארחתי אצל סבתא בבלגיה. פעמים רבות סיפרו לי כמה שזה פינוק להתארח אצלה, לישון בסדיני הכותנה המצרית המגוהצים שלה, לאכול את האוכל שהיא מכינה לך לאורך היום. אחותי הגדולה עמית אמרה לי: "היא אישה מדהימה." אבל סבתא כבר גרה בארץ. דיברנו על זה שלא התארחתי אצלה וסבתא באה לומר משהו כמו "נו", אני לא הייתי צריכה לשמוע יותר מדי ממה שהיא אמרה כדי לקלוט את הווייב. "מה רצית לומר?" שאלתי, הבנתי שמה שעמד מאחורי הדברים שלה הוא שמישהי כמוני, שאולי היא חושבת שאני חולנית, נו, זה מה שהיא רצתה לומר. אמרתי לה שזה לא איזה משהו שצריך להצביע עליו, זו לא תופעה, זה לא מונע דבר, שזה החיים שלי.

אם כבר מדברים על החיים שלי אז רציתי לכתוב את הסיפור על יאיר בלי קשר לשום דרישה וגירוי. רציתי לכתוב את הסיפור על יאיר כדי לשים לב מה קרה לי איתו. מה קורה לי איתו. בשביל לשים לב. בשביל להכניס את זה אל תוך שפת היום-יום, להוריד מעל זה את המילים הגדולות, לתת לדברים את שמם האמיתי. אתמול בלילה שלחתי לו מייל. לאחרונה כשאני שולחת לו מיילים לוקח לי זמן עד שאני מעיזה להציץ על התשובה. הוא ענה ואמר שלא נפגשנו הרבה זמן ושהוא יקרא השבוע את הסיפור ששלחתי לו. שאל מה נשמע.

לפני ששלחתי ליאיר את המייל נסענו כאמור לסבא. הציעו להכין לי שם קפה או תה. לא ביקשתי תה למרות שהייתי צריכה. אני זוכרת את עצמי מאותו ביקור צוחקת מדי פעם, פרצי צחוק קולניים. גם בטיול זה היה ככה. גם בכלל לאחרונה עם המשפחה, אולי מאז שאני נפגשת פחות עם יאיר. כשיצאתי מהדירה של סבא הוא נישק אותי ואמר לי, "תהיי בריאה." ואני חשבת על זה שאני רוצה להיפגש עם יאיר.

זה נכון שאני לא מספיקה כלום. זה נכון שאני צריכה להפוך את הזמן והמרחק במאה שמונים מעלות כדי שמישהו יתחיל לתקתק בהם בכיוון הנכון. זה נכון שאני צריכה להתרחק מההורים והמשפחה ולראות אותם פעם בסביבות הפעם בשבוע. אבל בלי מבחן הצחוק אצל סבא, בלי מבחן הצחוק עם המשפחה, אני לא יודעת שום דבר. אני לא מדברת על שתיקה כבדה, דיכאון, וצחוק חסר עליונות, או צחוק

שנשמע כמו מסור חורק. אלה הם תמיד פרמטרים לכך שאני נמצאת היכן שאני לא צריכה להימצא. רק הצחוק הבריא מלמד אותי שעשיתי משהו נכון. בדרך חזרה מזכרון יעקב סיפרתי על האירוע של הסופרת הצעירה דליה ביטאולין-שרמן, שלמדה במסלול הכתיבה היוצרת ויצא לה ספר מוערך בהוצאה גדולה. בתחילת האירוע הכנתי לעצמי תה. בסוף האירוע הכנתי לעצמי תה. לקחתי את התה והחזקתי אותו בין שתי ידי והלכתי איתו באטיות עד לארומה. בסוף האירוע, כשלקחתי את התה ובאתי לצאת, נזכרתי במשפט שהוא שהפסיכולוגית שלי לשעבר אמרה לי לפני שנה: "את אחת הנשים המוכשרות והאינטליגנטיות שאני מכירה, את לא מבינה כמה זה מתסכל אותי -"הלכתי עם התה וחשבת על משפט אחר, ששמעתי לאחרונה מהמורה שלי בסגנה. שמו של המורה הוא דניאל. דניאל אמר לנו לפני שבועיים או שלושה שיש משפט שהוא אוהב, משפט שמישהי אמרה, לפיו היא שמחה על כל צער שקרה לה. "אתם לא צריכים לקבל את זה עדיין. אני יודע שזה קשה. אבל אולי מתישהו תקבלו את המשפט הזה." דניאל מדבר איתנו באנגלית. הוא אמר שאולי נבין שמה שקרה לנו מלמד אותנו "what it means to be alive". הלכתי עם התה באוניברסיטה, לבדי, מתרחקת מכל מי ומה שהיה באירוע של דליה ביטאולין-שרמן, חושבת על המשפט הזה, what it means to be alive. אחר כך כשדיברתי בדרך חזרה עם אימא שלי על האירוע הספרותי הזה אמרתי שהוא נגמר צ'ק-צ'ק, ואחר כך נשארים כל החיים בין לבין, בין אירוע לאירוע. אימא אמרה שגם זה חשוב, וגם זה חשוב.

לפני שבועיים עליתי לירושלים כי דניאל לא יבוא יותר ללמד השנה בתל אביב, וגם כי רציתי להשתתף בתרגול יותר ארוך. חצי יום תירגלתי שם, מהבוקר ועד אחר הצהריים. מתישהו לקראת סופו של היום ישבנו דניאל ואני בחדר הישיבה, ולפתע הוא הגניב חיוך שכונן ישירות אלי. חייכתי אליו גם אני במין חיוך ילדה נבוך, שאפשר לקרוא לו חיוך בעל עליונות.

אחרי כמה שבועות של תרגול עם דניאל בתל אביב, בכל פעם שהוא היה נכנס למקום שבו התכנסנו לפני התרגול, הייתי מחייכת לעצמי. כאילו ברגע שהוא נכנס נכנסה איזו נוכחות פלאית שגורמת לי להרגיש טוב. לפני כמה שבועות הסעתי אותו לרכבת אחרי המפגש השבועי בתל אביב. במהלך הנסיעה הספקתי לספר לו על החברה הטובה שלי, על זה שהיא ירושלמית, ועל זה שהכרנו לפני כשלוש שנים במופע שבו קברתי את עצמי.

עד לפני שמונה חודשים עבדתי במשך שנתיים בחנות ספרים. כמעט כל שבת במשך שנתיים עבדתי בחנות ספרים והפסדתי בגלל העבודה המון אירועים משפחתיים. המון ארוחות. עם המשפחה הגרעינית. עם המשפחה המורחבת.

בהתחלה חשבתי שאעבוד שם שבת כן שבת לא. אבל זה לא היה כך. מנהלת החנות ניצלה איזו פרצה בדברי, או פרצה בדברי, כדי שאעבוד שם כל שבת. ואני בטיפשותי חשבתי שהמרחק מהמשפחה יתרום. אבל עכשיו אני מבינה שבמשך השנתיים האלה לא היה לי מקום אידיאלי לבחון בו את הצחוק שלי. מקום לכבול אליו את הצחוק. להתעקש שלא יבוא דבר שיפריע לצחוק להישאר. מין אבן בוחן. אימא ואבא ועמר ועמית ודני ורונה ושרון ויאיר ודניאל ודליה ביטאולין-שרמן והפסיכולוגית ושחר וסנג'ו וזאתי שאמרה שהיא שמחה על כל צער שלה והרקדנית ההודית והאנשים בזיכרון והאנשים במסעדה והאנשים בחנות הספרים והאנשים בסטריטס וסבא וחברה של סבא והאנשים בסנגה והאנשים שתירגלו במרכז הזן ירושלים והמלצריות מהמסעדה וסלינג'ר. כמה זמן אחרי שהכרתי את יאיר והתחלתי להיפגש איתו סנג'ו ביקשה להיפגש איתי במיוחד כדי לדבר איתי עליו. היא הרגישה שזה חשוב. כשישבנו במסעדה אתמול דיברנו על חברתי הקרובה סנג'ו. אמרתי: "מה אני אעשה כשהיא תעזוב את הארץ?" אחותי עמר אמרה שהעיניים שלי רטובות. סנג'ו תמיד מתעקשת להיות אבן הבוחן שלי. ההורים לא הבינו. הם לא יבינו שאני ישנה איתה באותה מיטה, קרוב. עכשיו אני נזכרת שכשיצאנו לטיול וחשבתי עדיין שנוסעים לעין כרם הצעתי שנצרף אותה. היא הרי ירושלמית. אבל נסענו בסוף לזכרון יעקב.

עירית נגר

כל חודש

כָּל חֹדֶשׁ אֶתָּה
וְאֲנִי יוֹצְאִים לְטִיֵּל
בְּמַעֲגְלֵי בְּשָׁר וָרוּחַ
טוֹבְלֵת שִׁירִים בְּצַד הַדְּרָה,
עֲקֹבוֹת שֶׁל פְּרִיחָה.

כָּל חֹדֶשׁ אֲנִי
מְאַבְּדֵת אֶת בְּנֵי לְדַעַת
אוֹתָהּ,
סוֹפְקֵת כְּפִי
בְּזִקְיָם שֶׁל תְּפִלָּה
פוֹרְשֵׁת כְּסוּי לָבָן עַל מְטָה
חֲצוּיָה, וְעוֹצְמֵת עֵינַיִם.

כָּל חֹדֶשׁ אֲנִי כוֹתֶבֶת
אֶת אֶהְבֶּתְנִי לְלֹא שְׂאֵר
רוּחַ, לְלֹא פְּרִי.

Бабочки

רק חמישה ילדים נשארו והגן נסגר בעוד שעה. ויטאלי מנצח את סבטה בטאקי-חיות, והיא אפילו לא מוותרת לו: היום הקבוצה שלה היתה אחראית על קבלת השבת, ותמיד נגמר לסבטה הכוח אחרי שהיא מרימה את הספסלים הארוכים כדי לסדר מקום בחדר לכל ילדי הגן. הריכוז במשחק דורש ממנה יותר מדי כוח, שלא שווה לה להשקיע עכשיו, וחופץ מזה, הגשם שניתך מהבוקר על החלון הגדול מסיח את דעתה. אבל זה בסדר, עוד שעה והיא יוצאת לסוף שבוע.

הקירות בקבוצה ריקים לגמרי מאז שהורידה את הקישוטים לשבועות, אבל התקרה מלאה בפרפרים שהילדים הכינו עם המורה לעברית בשבוע שעבר. ביום שני יש מסיבת סוף שנה בגן ואומרים שבטוח ירד גשם, מה שאומר שהמסיבה תיערך בפנים, וכל ההורים ייכנסו ויחשבו שבקבוצה של סבטה כל הקירות ריקים. אולי היא היתה צריכה להשאיר עד סוף השנה את הקישוטים שהסוכנות היהודית נתנה לגן לשבועות; כבר עכשיו היא יודעת אילו הורים יתלוננו שלא מספיק מקושט: אימא של דייוויד, שהרגע באה לאסוף אותו ונתנה לו לשים חצי סנט בקופסה הכחולה (דייוויד ניסה להחביא את המטבע בכיס אבל סבטה ראתה ואמרה לו, "דייוויד"), וההורים של ויטאלי, שאותם היא מכירה כבר יותר מחמש-עשרה שנה. מאז שהיתה הגנת של אחיו הבכור של ויטאלי, ההורים שלו פנו למנהלת גני הילדים בקהילה עבור כל ילד מחדש, והתעקשו שישוּבץ בקבוצה של סבטה. לא רק כי הם הגיעו מאותו אזור בקייב כמוה, אלא גם מפני שהם חושבים שבזכותה האח הבכור של ויטאלי התקבל לבית הספר היהודי, אפילו שלכולם בקהילה היהודית של אוֹפֶּנְבֶּאך אין ספק שהאימא לא יהודייה, והגרמנית שלו היתה על הפנים, וכל ילד שרוצה להתקבל לבית הספר צריך להיבחן אצל קלינאי תקשורת. גם לויטאלי יש בעיות עם גרמנית; הוא פונה אל סבטה כמעט רק ברוסית, ומעדיף לשחק רק עם ילדים שמבינים רוסית. "תְּבֹאֵיָה אונְצֶ'רְד' ⁸," ויטאלי אומר ונוגע לסבטה ביד, והיא רוצה לענות לו בגרמנית, "יָה, אֵיךְ בֵּין דְּרָאן ⁹," אבל לא יוצא. במקום, סבטה משנה צבע לכחול והפנים של ויטאלי מתנפחות באחת, והוא מרים אגרוף. "תמיד אני תמיד מפסיד!"

"ממש לא נכון," היא מיד מרגיעה ברוסית ומורידה את האגרוף שלו בעדינות

הִיִּיתִי רוֹצָה
לְתַת לְכֶם הַכֹּל -
בְּקֹר מְתוֹק,
שְׂמֵשׁ שִׁיּוֹרְדֵת מְהֵרָה
אֶל תּוֹךְ הָעִיר
(הַבְּטָחָה שְׂנֵתְקִימָה).
הִיִּיתִי רוֹצָה
לְאַחֵז בְּזוֹרְעֶכֶם
בְּפְרָאוֹת,
לְבַלֵּעַ אֶת כָּלְכֶם
בְּחִיּוֹכֵי.
הִיִּיתִי רוֹצָה
לְהִיּוֹת עֲבוֹרְכֶם
הַיְלָדָה הַזֹּהָבָה
שְׁהִיִּיתִי;
לְשַׁחֵר
אֶת רֵגַע הַפְּגִישָׁה.
שְׂתַהֲיִי חֶלֶק מִמְּנֵי
וְאֲנִי חֶלֶק מִכֶּם
כְּמוֹ
רֵגַע בְּהִיר
שֶׁל הַבְּנֵה.

⁸ תורך.

⁹ כן, תורי.

אינסטינקטיבית. "הרבה פעמים אתה מנצח. ויש לך פחות חיות ממני, תראה. והנה יש לך אפילו עיזה כחולה, אתה יכול לשים לי ואז אני צריכה לקחת שתיים." ויטאלי מצמיד את השרוול של הסוודר לפיו, והעיניים הירוקות שלו זוהרות מעל חיוך שהוא מסתיר. "קחי שתיים!"

היא לוקחת שתי חיות מהקופה, חזיר צהוב ותרנגול כחול, ומרימה ראש לראות מה שאר הילדים עושים: הבנות זוחלות על הרצפה ומעמידות פנים שהן חדי-קרן; אלכסנדר מגלגל מכונית צעצוע אל מתחת לארון ושולח יד כדי להוציא אותה בחזרה, ושוב; מקס מנסה לתפוס את הפרפרים שמודבקים על התקרה, מתהלך בחדר עם שתי ידיים מושטות למעלה ומדי פעם קופץ, ושר לעצמו משהו בשקט. הפרפרים באמת יפים. המורה לעברית עם השיער המזור, שהיה מגיע לגן בכל יום חמישי בבוקר לשעה של "זמן-עברית", קיפל איתם בשבוע שעבר פרפרים מנייר צבעוני והם הדביקו אותם עם נייר דבק על התקרה, בגל אלכסוני מפנינה אחת של החדר עד לחלון בצד השני. זה לקח הרבה זמן וילדים היה קשה מאוד להתרכז, אבל מאז הם זוכרים ששִׁמְטוּרְלִינְגָה בעברית זה פרפרים, וגם סבטה זוכרת. וזה נראה יפה ככה על התקרה. כן. אבל זה לא מספיק. היא לא היתה צריכה להוריד את כל הקישוטים משבועות. אולי רק את התמונה של משה רבינו, ואת השאר להשאיר. זה מתאים גם לקיץ, כל הפרות האלה ותמונה של טרקטור בשדה בישראל. התמונה עם משה רבינו קצת מצחיקה, רואים אותו יורד אל העם מהר סיני, נושא את לוחות הברית גבוה ומסתכל אל השמים במין מבט מצויר מצחיק כזה, כאילו הוא מנסה להחזיר את הלוחות אל השמים. סבטה היתה צריכה לחשוב על זה שבטח ירד גשם במסיבת סוף השנה, למרות שמי יכול היה לדעת, מזג אוויר כזה בסוף מאי (הרבה זמן לא היה מזג אוויר גרוע כזה, אולי מאז הקיץ הראשון שלה בגרמניה, רק לחשוב על הקיץ הזה, כשעוד גרה במלון-דירות ליד התחנה המרכזית, לא, היא לא אהבת לחשוב על הקיץ הזה). בחלק התחתון של כל תמונת-הסוכנות-היהודית כזאת רשום משהו בעברית באותיות עבות, אותיות שאף אחת מהגננות בגן לא יודעת לקרוא, ותמיד כשסבטה תולה תמונות עם ציטוטים בעברית היא מקווה שאלו קטעים ממגילת רות ולא משהו מזור וקיצוני מדי, כמו שפעם לכבוד יום העצמאות היא תלתה תמונה של יוזף טרומפלדור ואבא של קרן, שבא לגרמניה מישראל, תירגם לה בהתלהבות: אַס אִיסְט זִיְהָר גוּט פּוּר אױנְדֶר לְאַנְד צו שְׂטְרֶבֶן, ואפילו שהוא הסביר לה שזה משפט טוב מאוד - זאת היתה התמונה הראשונה שסבטה הורידה מהקיר אחרי החג. בכל זאת, לא כל הילדים בגן צריכים למות בשביל ארצם.

לא שזה כזה משנה שאין קישוטים. כל השנה ההורים באים ורואים שבקבוצה שלה עושים הרבה - אבל אולי דווקא כן יש זמן להספיק עכשיו עוד משהו עם

הילדים, לפני שלוקחים אותם הביתה. רק שאימא של זארה לא תבוא שוב לאסוף אותה באופניים, כל השבוע כבר יורד גשם והיא בכל זאת באה באופניים. גרמניה. אפילו בנובמבר היה כאן יותר נעים. אורלי, הגיסה של סבטה, אומרת שבארץ מתו השנה כבר שני אנשים ממכת חום. "בארץ", אורלי אומרת, כאילו היא גרה שם. טוב שסבטה עוד לא ארזה את מעילי החורף בקרטונים, הבוקר היו ארבע מעלות בחוץ, ובשום מקום לא מפעילים חימום, ולאף אחד לא אכפת שקר כי מאי, ובמאי כבר לא מפעילים חימום.

שוב היא עוברת דירה. בעל הבית אמר לסבטה ולבעלה בשבוע שעבר שהוא מתכוון למכור. בהתחלה הם תכננו לקנות את הדירה בעצמם, אבל אז בעל הבית העלה את המחיר שקבע איתם כמעט בחצי, והם עדיין יכולים להרשות את זה לעצמם, אבל זה מרגיז. אז הם התחילו לחפש דירה חדשה; עוד אין לחץ, אבל סבטה כבר התחילה לעשות סדר, לארוז בגדים בקרטונים ולזרוק את מה שכבר לא צריך. שבע פעמים סבטה כבר עברה דירה בגרמניה, שבע פעמים בעשרים שנה, וכולן באופנבאך, אז היא יודעת מה לארוז ומה להעיף, כי אחר כך זה לסחוב ארגזים עם דברים שסתם, בכלל לא משתמשים בהם, זה סתם. אתמול למשל, היא עברה על המגירות בחדר של סמי, הבן שלה, וזרקה מחברות שהיו תקועות שם מכיתה א', מי יודע למה הוא עדיין שומר אותן, לפני חודשיים היתה לו בר-מצווה (ואורלי הזאת, גיסתה, ישר אחרי העלייה לתורה ניגשה דומעת לסבטה ולבעלה והציעה שסמי יבוא "לארץ" בגיל 18 כדי לעשות צבא, "כי אני אומרת לכם, הוא מקריא ממש כמו ישראלי, כאילו הוא יודע עברית, ממש ראיתי בעיניים שלו שהוא מבין.")

הדברים האלה חשובים לאורלי: היא מנויה על ידיעות אחרונות ונוסעת כל פסח לישראל ומביאה איתה בחזרה ערימות של חטיפי חלבה שמספיקות לה לשנה. בימי שישי בבוקר היא מגיעה לגן כדי להביא לסבטה את מוסף הספורט של סוף השבוע, כדי שתיתן לבעלה בבית, אבל אותו זה בכלל לא מעניין. בעלה ואורלי הגיעו לגרמניה כשהיו ילדים, במסגרת איזו תכנית להגנת עובדי שירות הביטחון שאביהם הזדקק לה, והאמת שסבטה אף פעם לא הבינה אם מותר או אסור להם לחזור לישראל, בטח אחרי שעבר כל כך הרבה זמן. בעלה כל הזמן טוען שאורלי - אפילו שיש לה במטבח צילום של בן-גוריון צמוד למקרר - סתם אהבת להתגעגע למשהו, "ולהתגעגע לישראל עדיף מלהתגעגע לגבר", הוא אומר, אבל סבטה יודעת שמעולם לא היה לאורלי גבר, אז מה יש לה כבר להתגעגע. וחוזר שמה, עם איך שאורלי נראית אין סיכוי שגם יהיה לה: אפילו הילדים בגן, היום כשאורלי נכנסה באמצע קבלת השבת להביא לסבטה את המוסף, מיד הפסיקו לשיר ובהו בגוף הענק שלה בפנים לבנות, מאוימות, כמו מול מפלצת. לתוך השקית עם

העיתון אורלי תחבה גם אריזה כתומה של במבה, בטח בשביל סמי, אבל אין סיכוי שסבטה מכניסה את הרעל הזה לבית שלה, זה לא עושה טוב לאף אחד. "שֶׁבְטָה, שבטה, די שְׁמִטְרְלִיגְנֶה!"¹⁰ זארה וקרן מפסיקות להיות חדי-קרן ורצות אל סבטה בבהלה.

"מה קרה?" היא שואלת ושמה חזיר צהוב.

"תראי, הם נופלים," זארה אומרת וקרן חוזרת אחריה על סוף המילים ומהנהנת, "אי-מ-פְּלִים."

סבטה מרימה את הראש. שני פרפרים אדומים באמצע השביל שבתקרה נוטים קצת למטה, ופרפר כחול אחד כבר בקושי מחובר. מקס עלה על שולחן ונעמד על קצות האצבעות, מנסה לתפוס את הפרפר הכחול.

"תרד מהשולחן מקס. אתה גם ככה לא תגיע. בנות די, אנחנו יכולים להדביק הכול בחזרה ביום שני. אם פרפר אחד ייפול זה גם לא נורא," הקול שלה נשמע חזק יותר ממה שרצתה, למה, הם לא עשו שום דבר רע באמת, זה הגשם, הוא מרעישי ככה על החלון, קשה לה לדבר.

זארה וקרן מצחקקות וחוזרות לזחול על השטיח. האמת שזה לא נראה טוב שרואים את נייר הדבק שבין הפרפרים לתקרה, אבל גם אם סבטה היתה מביאה עכשיו את הסולם מחדר הציוד, היא לא היתה מצליחה להגיע עד התקרה, היא תצטרך לבקש ביום שני מגנת של קבוצה אחרת או מהמאבטח לעשות את זה בשבילה. אולי בכל זאת כדאי להכין עוד איזה קישוט עם הילדים עכשיו. יש עוד כמעט שעה, והם יכולים להכין, מה, דגלי ישראל אי אפשר, הם עשו דגלי ישראל רק לפני חודש, ופרחים הם הכינו גם לא מזמן, ליום האם, והיא עייפה מדי, עכשיו לא באים לה רעיונות, מרחק חצי שעה מסוף השבוע. לא נורא. ביום שני המאבטח יסדר לה את הפרפרים בתקרה וזה מספיק. ואולי עד אז ייפסק הגשם.

"סבטה, הַהָאָצְרִי אֵיגְרָאָת בְּ-פְּרָאָתְקִי," ויטאלי מודיע לה וקם מהכיסא.

"אז תשחק מחבואים, אבל קודם תסדר את הטאקי," היא עונה ומתחילה לסדר בעצמה, מרוצה שענתה לו בגרמנית. הילדים התחילו כבר במשחק; סבטה מחייכת ומשלבת ידיים. היא אוהבת כשכל הילדים משחקים יחד. אבל אולי עדיף שהם יציירו משהו כדי שיהיה מה לתלות, אפילו סתם משהו. זה מרגיז שכל השנה החדר מקושט ודווקא במסיבת סוף השנה הקבוצה נראית ריקה, ועוד כשבחוף כל כך חשוך.

מתברר שכמה ימים אחרי השיעור עם הפרפרים, המורה עם השיער המזור, שקופץ לצדדים, חזר לישראל. אתמול, ביום חמישי, הגיע מורה חדש לעברית, שלימד את הילדים דברים שהם כבר יודעים ולא היתה להם סבלנות אליו. זה

10 הפרפרים.

קצת עיצבן את סבטה שהמורה הקודם עזב בלי להיפרד מהקבוצה, כמו שחשוב לעשות עם ילדים, וקצת הבהיל אותה שהוא חזר לישראל בפתאומיות כזו, כאילו מחובר לו מגנט ש-הופה! כמו שבעלה אומר, ממגנט אותו אל ישראל והוא נעלם מגרמניה. הוא חי כאן איזה חמש שנים, סבטה חושבת. לפחות. חמש שנים הוא מלמד עברית בגן הזה, ואפילו מהגנות הוא לא נפרד.

זארה וקרן מתחבאות יחד מאחורי הספרייה ואלכסנדר מתחת לכריות. מקס מתחת לשולחן שליד סבטה וויטאלי בפינת המטבח, והחדר שקט. סבטה סוגרת את הקופסה של הטאקי בלי לקום מהכיסא ומסתכלת מסביב. נראה שגם אחד הפרפרים האדומים ממש תיכף נופל. ועוד אחד צהוב, שמקודם לא שמה לב שהוא כבר בקושי מודבק לתקרה. היא מוכרחה לסדר את זה ביום שני. מקס מצחקק מתחת לשולחן. "ששש, ימצאו אותך," סבטה מייעצת לו, ומבינה, ומתחילה לצחוק.

"ילדים, מי מחפש אתכם?"

"ויטאלי," זארה עונה בכעס ויוצאת מהמחבוא שלה. כשהיא עצבנית, הרווח שיש לה בין השיניים העליונות, בגלל שיני החלב שכבר נפלו, נראה גדול יותר.

"אוי," סבטה אומרת וקמה בלי סיבה מהכיסא.

"כן שֶׁבְטָה, אמרנו לויטאלי שהוא מחפש," קרן יוצאת אחריה.

"ויטאלושקה, לא שמעת?" סבטה שואלת.

"לא, הם אף אחד לא אמר לי!" הוא צועק בגרמנית וקופץ שני אגרופים.

"נו נו, ויטאלושקה, לא קרה כלום. עכשיו אתה יודע. אתם יכולים להתחיל מחדש."

"אבל אנחנו לא רוצים להתחיל מחדש," זארה אומרת.

"כן, אנחנו אבל לא רוצים להתחיל מחדש!" ויטאלי צועק.

"נכון, ויטאלי הפסיד," קרן קובעת.

"לא!" ויטאלי צורח ומתחיל לבעוט בתנור הקטן, בעיטות מהירות כמו נקישות הגשם בחוף. "לא, לא, לא! אמרתי לך שתמיד אני תמיד מפסיד!"

סבטה ממחרת אליו ומחזיקה אותו בכתפיים, "תירגע, תירגע עכשיו," היא אומרת. "תירגע."

"אני לא אירגע!"

"אז אתה תשב על כיסא עד שאימא שלך תבוא ולא תשחק מחבואים. וכשהיא תבוא אני אגיד לה בדיוק איך התנהגת."

"לא! את לא!" ויטאלי מניף אגרוף אל סבטה וזה מספיק, היא מרימה אותו ומושיבה אותו על כיסא לידה.

"תתחילו מחדש," היא אומרת לילדים. לא נעים לה איך שהם מסתכלים על

ויטאלי צורה.

"אבל שְׁבִטָה אנחנו אמרנו אבל שאנחנו לא רוצים להתחיל מחדש, "קרן חוזרת. "אתם - " סבטה מתחילה ועוצרת. "אז תחכו כאן, אין בעיה, תחכו כאן בשקט, אני הולכת להביא דברים ונעשה קישוטים לחדר. אבל בשקט. תהיו בשקט. גם אתה, ויטאלי, " היא אומרת ומזהירה אותו באצבע, "בשקט, "ומיד ממחרת אל חדר הציוד כדי להביא חומרי יצירה, כמה שיותר מהר, זה לא נעים אם עכשיו אימא של זארה תבוא עם האופניים שלה ואין אף מבוגר בקבוצה.

רק לפני רגע היא שיחקה טאקי-חיות וחשבה שתיכף היא הולכת הביתה, והנה היא רצה אל חדר הציוד ותוקעת את מעצור הדלת מתחת לדלת כדי שלא תיטרק בזמן שהיא מפשפשת בין הארגזים בחושך, אבל גם בחדרון הציוד הקטן לא באים לה רעיונות. היא לא תיקח גואש עכשיו, אין זמן להתחיל להתעסק עם גואש, ואין לה מושג מה היא תעשה עכשיו עם קרפים, או עם סול, היא תופסת חבילה של מנקי ארובות כדי שלפחות יהיה לה משהו ביד, ובכל זאת כמה קרפים, והדלת הכבדה של החדרון נסגרת פתאום והיא לא הדליקה את האור והיא לא רואה כלום.

*

כשהיתה ילדה, בקייב, סבטה שיחקה עם חברים מחבואים בבית שלה והתחבאה מתחת לכיור, במקום של הפח. דרך החריץ בין הדלתות היא ראתה איך מחפשים אותה, והצליחה כל הזמן הזה לא לזוז ולא לצחוק ולנשום ממש בשקט. שעות היו צריכים לחפש אותה - בטח כמה דקות, אבל זה היה כמו נצח - וכשאחד מהם הציע לצלצל למשטרה כי איפה היא, אבל רק אז, סבטה יצאה גאה מהמחבוא. ובצדק, זה ממש לא פשוט לנצח במחבואים. כשסיפרה את הסיפור הזה פעם לבעלה, הוא שאל אותה אם זה לא הלחיץ אותה שלא מוצאים אותה. "לא, זה היה בבית שלי, " היא ענתה.

סבטה עזבה את אוקראינה בגיל 25, לבד, כי לא היה כסף ולגרמניה היה קל להגיע. גרמנית היא אפילו ידעה, קצת, מבית הספר, ובזכות ההכשרה שלה - קלינאות תקשורת - גם היתה לה תחושה שהיא תתפוס בקלות את השפה. תוך חצי שנה של קורס הסתגלות אינטנסיבי הקהילה היהודית כבר סידרה לה עבודה בגן, וממש באותו יום מנהלת גני הילדים של הקהילה גם שידכה לה את מי שהפך תוך חצי שנה נוספת לבעלה. הדבר היחיד שהיה קצת קשה, אולי, היה שעובדת הרווחה, שסבטה התייצבה אצלה אחת בחודש בשנים הראשונות, קראה לה שְׁבִטָה. אחרי שגם המחנכת הקודמת של סמי קראה לה ככה, ועוד בפני שאר ההורים, סבטה החליטה לשאול את המורה לעברית - ההוא שעזב, עם השיער הזה - אם לפחות בעברית אפשר להגיד סבטה. הוא לא הבין את השאלה. הוא אמר, שבישראל יש הרבה סבטות.

"הילדים הגרמנים בגן, " היא הסבירה לו, "אלה שבאמת מדברים גם בבית גרמנית, לא מצליחים להגיד סבטה, הם אומרים שְׁבִטָה. "

"באמת?"

"כן. אבל זה לא מפריע לי, " הוסיפה. "זה לא מפריע לי בכלל. אני כבר לא מתקנת אותם. "

"אולי בגלל זה הם קוראים לך שבטה. "

"בגלל מה?"

"שאת לא מתקנת אותם. "

לסבטה היה ברור שהוא לא צודק - זה פשוט ככה בגרמנית, אבל לא היה לה כוח להתווכח עוד. מאז, לפעמים, כשהיא מסבירה לילדים על ארץ ישראל שמגיעים אליה דרך המדבר אם הולכים ארבעים שנה, היא מדמיינת לעצמה ארץ של רחובות ארוכים וצרים, מלאים בנייני דירות מלאים בסבטות נמוכות ובגברים עם שיער שקופץ לצדדים ובילדים שיודעים שפה אחת, ועל כל הבניינים מבחוץ מודבקים תמונות של טרקטורים ושל טרומפלדור ופרפרים צבעוניים מנייר.

*

סבטה מוצאת את מתג האור בתוך חדר היצירה ולוקחת מהר סול וגם מספריים - אפשר לגזור מנקי ארובות ולהדביק אותם על הסול, או לגזור משהו מהסול ולהדביק על מנקי ארובות, הם יכולים ככה להכין פרחים; סבטה שומעת רעם, היא צריכה לחזור מהר לילדים, סופת ברקים עכשיו והם לבד, היא לוקחת גם שפופרת צהובה של דבק מגע, עוד רעם, אז מה אם לא מזמן הם עשו פרחים, אלו יהיו פרחים אחרים, לפרפרים, והם יתלו אותם על הקירות, וככה הפרפרים בחדר לא יתעופפו סתם, כן, זה טוב, יהיו להם פרחים להגיע אליהם, לנוח. זה יהיה יפה. כשהיא מתקרבת בריצה לחדר של הקבוצה היא שומעת צעקות מבפנים, והדלת סגורה. מישהו זורק משהו. משהו כבד. כיסאות אולי, וסבטה כמעט מפילה על הרצפה את כל דברי היצירה שהיא סוחבת. היא לוחצת על הידית במרפק ודוחפת את הדלת עם הגוף, ורואה את אימא של ויטאלי, עומדת מבולבלת בכניסה לחדר. "פְּרִיבִיט", " סבטה אומרת לה אבל אימא של ויטאלי לא משיבה, אפילו לא מסתכלת עליה, היא רק נושכת שפתיים ומקמצת עיניים בדאגה. לפחות זאת אימא של ויטאלי, סבטה חושבת, היא אוהבת אותה, כל פעם מחדש היא בוחרת רק אותה בשביל הילדים שלה; רגע נוסף סבטה ממשיכה לכהות בה, כמה שהילדים שלה דומים לה, שניהם, המצח, האף, וסבטה חושבת שהיא מעדיפה להסתכל עליה מאשר לגלות מה פשר כל הבלאגן הזה עכשיו בקבוצה שלה, כשרעם נוסף מקפיץ אותה ומכריח אותה לתפוס את עצמה בידיים וגורם לה

11 הי.

איילת הלפרן יפת

שרצים

שולחן הפורמייקה האדום במטבח הבריך אחרי שסוניה העבירה עליו סמרטוט לח, ניגבה במגבת יבשה והניחה בחזרה מעטפה חומה ממועכת מגע. באצבעותיה הדקיקות שלפה סיגריה מקופסה צהבהבה, ריפרפה על שרשרת החרוזים שניקדה בצפיפות את צווארה הארוך וניגשה אל מכשיר הטלפון, מושכת באצבע כפופה את חוגת הספרות. כששלומית ענתה מהעבר השני אמרה בקול רם לכסות על רעשי הקו, זו רק אני, הציתה את הסיגריה וצחקה צחוק שיעולי. אולק ישב על הכיסא האדום התואם לשולחן, מתח את מצחו, החליק בעינו הכחולות על המעטפה החומה וסינן לעצמו בחיוך, בנדיט. הטרנזיסטור דלק והשמיע צלילי פסנתר נעימים ולמולו הבהיקו החרסינות הצהובות תחת קרני השמש. יום יפה, הוא אמר, אוקטובר ויום שמש כזה, וקם, לא יכול לשבת עוד.

את זוכרת לפני שנים עשית כזה מעדן משרצים שנוח ליקק את האצבעות, קראה סוניה לתוך השפופרת וסימנה לאולק באצבע שיקרב את המאפרה. אולק כבר היה עם ידיים רטובות מלאות בסבון, קימט את מצחו, הטיח אל הכיור קצף מיד אחת ודחף לכיוונה את המאפרה. אה, השרימפלעך, נשמע קולה העמוק של שלומית שהצליח להדהד במטבח בין הכלים המקרקשים בידי של אולק, בטח שאני זוכרת, איזה יום נפלא לשרימפלעך, אבל ככה פתאום? מאין השיג אולק את השרצים?

סוניה סיפרה שהגיעה מעטפה מנוח והוא מרגיש טוב. הכול טוב, צהלה, אז מיד רץ אולק, השד יודע, אפילו לא שאלה לאן ומנין והביא לרומם את הנפש וודקה ושרצים. כשהוא רוצה הוא יכול.

השרימפלעך, שבאמת מי יודע איך הגיעו בימים אלה לידי של אולק, שכבו על השיש אפורים כחלחלים מכוסים בנייר עיתון. מעט חום ויוורידו, עורם יאדים כמו רוח חיים מלטפת את הגוף הקר, הנרפה. האש תעמיד אותם, תלבין בשרם, תמתיק מהותם ואז, אז ימתקו שפתיים, אז ירימו כוסית של לחיים לכבוד שלומו הטוב של נוח וימצצו את לשד חסרי החוליות המתוקים.

מן החדר הגיעה אהרונה, שערותיה השחורות, הארוכות, ארוזות לה על העורף, גמעה כוס מי ברז מעל ידיו הטרופות של אביה וקירצפה ידיים. מה את משפשפת ומשפשפת, תבע אולק וניפנף פניני מים אחרונים, את תורידי לעצמך את העור ככה. מאז שהתחלנו עם הגופות, התחילה לומר, תפסה את חזה ביד אחת ובשנייה

להפיל שני דפי סול מגולגלים וחמישה זוגות של מספריים לרצפה. בלי להרים כלום סבטה פונה אל חלל החדר: מקס קופץ על השולחן בהתלהבות - חבטות הנעליים שלו, הן הולמות בשולחן, מתגרות במטחי הסופה שבחוץ, והוא צוחק בקול ותופס את הפרפרים הצבעוניים שנופלים מהתקרה כמו גשם בחיוך מאושר, וצועק, "שְׁמִטְרְלִינְגֶה! שְׁמִטְרְלִינְגֶה!" והבנות ואלכסנדר צועקים וקופצים יחד איתו, ידיהם שלופות אל הפרפרים.

ויטאלי, בְּפָנִים קפוצות כמו אגרוף, מטיח את עצמו שוב ושוב על הקיר, בכל הגוף, והרעד עובר מהקיר ודרך התקרה אל נייר הדבק החלש, שמתקלף ומשחרר את הפרפרים אחד אחרי השני. "באבצ'קי, היא שומעת את ויטאלי ממלמל בכעס אחרי כל "שְׁמִטְרְלִינְגֶה!" שהילדים האחרים צועקים, כמו מתקן אותם. "באבצ'קי. באבצ'קי."

סגרה על פיה, פלטה, הריח שלהן לא יורד ממני. זה בראש שלך, אמר לה, תשתי קצת וודקה וזה יעבור. מהצד השני של הקו הרעוע קראה שלומית, אז תוריד להם את הראש והזנב, ואהרונה צחקה, אני אוריד. נתנה אהרונה עיניה בחלון, הסירה את נייר העיתון ומעכה אותו בזריזות היישר אל הפח, שלא לראות, ואת השרצים הפילה על קרש עץ עבה. הגה אהרונה מורידה, השתעלה סוניה והביטה בבתה שרכנה מעל השיש החום המנוקד בשחורים ותלשה זנבותיהם של השרצים בהחלטיות. עשרים ואחד זנבות הורידה. גם את הראש, אמרה לה סוניה, ואהרונה מלקה עשרים ואחד ראשים ממקומם. בקלות, כאילו כלום, ניתקו הראשים והזנבות ויפים, חיוורים, כסהרונים תכולים נחו על הקרש, מתים, מחכים למוצא פיה של שלומית מעבר לקו הטלפון הרועש. אולק הדליק סיגריה וטייל איתה הלוך ושוב, מפזר עשן מעל לנשים.

אחר כך את מקלפת אותם, נאמר. מה? קראה סוניה בקול ואהרונה אמרה, לקלף אותם אני חושבת וקילפה. הגה זה מתקלף בלי בעיה, נהנתה סוניה. עכשיו עם סכין את חותכת לאורך הגב שלהם ומוציאה את החוט השחור, צעקה שלומית. מה זה, שאלה סוניה ועיניה פעורות, מכווצות את מצחה הגבוה, זה העמוד שדרה שלהם? לא, צחקה שלומית בעבר השני, זה רק החוט של החרא. סוניה ואהרונה צחקו יחד.

עכשיו, במחבת חמה שימי שמן זית, או חמאה, מה שיש לך, ותורקי פנימה קצת שום ואז את השרימפלעך. יש לך וודקה, כן? צחקו שתיהן וצחוקן כפעמוני נחושת קלל. נו, בוודאי, מה שותה פולנייה? אז בסוף בסוף, את נותנת לזה שוונג עם וודקה. סוניה הודתה לה ואמרה שידברו בהקדם. כל הכבוד לאולק שהשיג את השובבים האלה, אמרה לה שלומית בקו שנרגע, ואיזה יופי, איזה ששמעתם מנוח, כל כך אני שמחה, אני אוהבת את נוח, אני לא שוכחת איך ביום הולדת שלך פעם הוא הביא לך שושנה אחת ארוזה ככה כל כך יפה ואמר, לא היה לי יותר כסף, וזה היה כל כך יפה, סוניצ'קה, איזה חמוד-חמוד נוח והקו נותק.

האש בערה ואהרונה הניחה מעליה מחבת ברזל כבדה. אולק כבר דהר להפשיט ולקצוץ שיני שום, אץ ופתח את בקבוק הוודקה, מזג שלוש כוסות והם שלושתם הרימום מעלה וקראו, לחיי נוח, ובשעה שזרקו ראשים אחור ודפקו את הכוסיות אל השולחן האדום באו בשער הבניין, למטה ברחוב, שלושה. באמת יום יפה אמר האמצעי ומימין אמר לו זה, כן, חבל שיש לנו עבודה כזאת מחורבנת. הבחורה משמאל לא אמרה דבר, רק עיקמה את פרצופה והאמצעי אמר לה, מה יש לך, את מחורבנת? וצחק בקול רם. הבחור מימין נעץ בו מבט משתיק קול והם נכנסו בדלת הרחבה, עלו בשורה בשבע המדרגות הרחבות ואז נעמדו מול דלת המעלית העשויה ברזל כבד.

שבת היום, אמרה הבחורה, אולי לא כדאי שנעלה במעלית. מה זה משנה עכשיו, אמר האמצעי, זה יחסוך לנו די הרבה מדרגות. הימני ניתק מהם והתחיל לטפס. הם עלו ועלו. בקומה הרביעית מאחורי אחת הדלתות נשמע רחש, כמו עכברים הנמלטים על נפשם. מתחת לדלת האחרונה, הרחבה מכולן, דלת מבהיקה מלובן, גלש ריח שום מיטגן. איזה ריח של בית, אמרה הבחורה והאמצעי אמר לימני, תורך לדפוק.

משתתפים:

שמעון אדף | ישראל אלירז | סלין אסייג | שמעון בארי
גיתית בן דור | אפרת בן שושן גזית | ירדן ברוך | ענבל גיל
אלפי גלברד | רחלי דור רפפורט | מוריה דיין-קודיש
שרון הורודי | עמית הכט | איילת הלפרן יפת | נתן הלפרן
שחף ויאר | איריס ב. כהן | מומו לכיש | אלנתן מיה
רעות נבו | עירית נגר | נועה נקר | ליאת סימון | דנה סתיו
דינה עזריאל | עידן פלד | מיכל צימרמן | לואיז קבלה
שי קומרוב | דינה ריכטר | איריס רילוב | ארז שחר
גאולה שינה | שירה שמי | טלי שמיר ורצברגר | דפנה שרן
סמדר שרת | בועז תבורי | מיכל תבורי